

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการเศรษฐกิจการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย ดร. สุทธิจิตต์ เชียงทอง

มกราคม 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการเสริมสร้างการผลิตและการตลาดสินค้าปลอดภัยจากสารพิษ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ดร. สุทธิจิตต์ เจริญทอง ผู้วิจัย
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

สนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ผลผลิตเพื่อใช้ภายในโลกเกิดความเจริญย ุคทองชนาเราเปลี่ยนการผลิตชนิดที่ทาง ผลผลิตที่มีมูลค่า
ต่ำไปสู่อุตสาหกรรม เช่น คณิตศาสตร์

ถ้อยแถลงประณาม

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ดร. สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล ผู้ได้กรุณาให้คำปรึกษา และทำ
เสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ขอขอบคุณ คุณสุเนตรา ทองพิชัย นักวิชาเกษตร
สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี คุณสุวัฒน์ ศิริรักษ์ เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลพราหมวาส คุณ
สมภพ โกสลงเษ เจ้าหน้าทีเกษตรตำบลชัยคราม เกษตรอำเภอคลองลึก และเกษตรอำเภอกาญจน
ดิษฐ์ และสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ให้ข้อมูลและเป็นผู้ประสานงานระหว่างนักวิจัย
และกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้ได้เกิดความเข้าใจในการทำงาน

ขอขอบคุณเกษตรกร สมาชิกเกษตรกร โรงเรียนเกษตรกรฝึกในพระราชดำริ อำเภอคลองลึก
และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ตลอดจนผู้ประกอบธุรกิจจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษ ในจังหวัด
สุราษฎร์ธานี ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม สนับสนุนข้อมูล และเอกสาร

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้
นำงานชิ้นนี้ไปเสนอและขอขอบพระคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้ให้การสนับสนุนในการ
ปฏิบัติงานวิจัยนี้

ศุภกิจจิตต์ เขียวทอง

มกราคม 2547

Abstract

The Economics of Producing and Marketing Pesticide-Safe Vegetables

The purpose of this research was to study the economics of producing and marketing of pesticide-safe vegetables in Suratthani province. The study included descriptive analyses, costs and returns, marketing costs and strategic plan analysis. Methods of data collection were (1) group interviews of the farmers in Kanjanalit and Donsak districts, (2) a questionnaire survey of 50 farmers to collect the data on the socioeconomic as well as the production and marketing management aspects, (3) a survey to collect the data on the costs and returns to farmers and the costs of marketing and (4) a workshop conducted on the problems and constraints of producing and marketing pesticide- safe vegetables in Suratthani, (5) a survey of specialists to identify the problems and obtain recommendations. Data analyses were: (1) descriptive analysis, (2) production costs and returns analysis, (3) break even point technique, (4) marketing costs and margins analysis and (5) strategic plan analysis for producing and marketing pesticide-safe vegetables.

The result revealed that the major income of farmers surveyed was from rubber. Most farmers grew vegetables as a source of supplementary income. The favorite vegetables grown were yard long beans, cucumbers, luffa, chinese cabbage, chinese kale, mustard leaves and bitter gourd. Non-cash labor cost was the biggest part of the production cost. More than 98% of pesticide-safe vegetables grown by farmers were sold to local traders as ordinary vegetables. Transportation was the main marketing cost. From production aspects, inconstant and inconsistent production quantities, as well as limited types of vegetables sold, were the main problems. In addition, the non-existence of market places for pesticide-safe vegetable in Suratthani, and the unpredictable prices were two major marketing

problems. Based on the costs and returns analysis, growing pesticide-safe vegetables in an open field using integrated pest management technique was economically profitable. Marketing was perceived as the main problem. Farmers were to sell pesticide-safe vegetables to local traders at the same low price as the ordinary vegetables. This was because farmers were unable to contact the supermarkets due to the inconsistency of production quantities, and have no specific market for pesticide-free vegetables in Suratthani. Increasing farmers' opportunity to market vegetables as pesticide-safe vegetables would be a significant factor to the greater expansion of commercial pesticide-safe vegetables in Suratthani.

Keywords: pesticide-safe vegetables, producing, marketing, Suratthani province

เอกสารสรุปงานวิจัย (Executive Summary)

ระบบธุรกิจการผลิตและการตลาดผักปลอดสารพิษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผักปลอดสารพิษจากสารพิษเป็นอาหารที่ช่วยให้ผู้บริโภค เกษตรกรผู้ปลูก ตลอดจนสิ่งแวดล้อมปลอดภัยจากสารเคมีที่มีพิษตกค้าง และทำให้ได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มผู้บริโภคที่ให้ความสนใจด้านสุขภาพอนามัยมากขึ้น จึงสมควรได้รับการส่งเสริมให้มีการขยายพื้นที่ปลูกและเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ซึ่งหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชนก็กำลังแนะนำและให้การสนับสนุนให้มีการผลิตอย่างต่อเนื่อง แต่การปลูกผักที่ปลอดจากสารเคมีที่ใช้ในการป้องกัน กำจัด โรคและแมลง ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ควบคุมดูแลเช่นการทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี เนื่องจากเป็นการหาสมดุลของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น ทำให้มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ในแต่ละภูมิภาค และผลตอบแทนที่ได้รับก็จะขึ้นอยู่กับการจัดการและทำเลที่ตั้งของสถานที่ปลูกซึ่งเหมาะสมและต่างกันไป

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคใต้ตอนบน ที่มีความสำคัญทั้งในด้านการผลิต การตลาดและการบริโภคผักสด เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำที่สามารถปลูกผักได้ตลอดปี อีกทั้งขนาดของประชากรและจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทำให้มีความต้องการบริโภคผักในปริมาณที่สูง ปัจจัยที่จะช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรหันมาสนใจในการลงทุนปลูกผักปลอดสารพิษคือ ความรู้ ความเข้าใจ และผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการลงทุน ตลอดจนโอกาสทางการตลาด การศึกษาถึงธุรกิจผักปลอดสารพิษทั้งในด้านการผลิตและการตลาดของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตผักปลอดสารพิษในเชิงธุรกิจของจังหวัด ตลอดจนเป็นแนวทางในการช่วยปรับปรุงระบบการผลิตและการตลาดผักปลอดสารพิษของจังหวัดให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงทำการสำรวจรูปแบบและระบบในการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกรและ ศึกษาแนวทางการตลาด ตลอดจนวิธีการตลาดของเกษตรกร วิเคราะห์หาต้นทุนและผลตอบแทนตลอดจนจุดคุ้มทุนในการผลิต ต้นทุนและส่วนเหนื่อการค้าเพื่อหา แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตผักปลอดสารพิษในเชิงการค้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษจำนวน 50 คน ถึงต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้ในการปลูกผักปลอดสารพิษตลอดฤดูกาลผลิต และศึกษาแนวทางการตลาดที่ดำเนินการอยู่ สัมภาษณ์ผู้ค้าผักปลอดสารพิษแต่ละระดับ เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นจากบุคคลฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาสาเหตุ และผลสืบเนื่องอย่างถ่องแท้ในระนา และมองปัญหาในหลายแง่มุม ประกอบด้วยตัวแทนจากเกษตรกร ผู้ผลิต เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พัฒนาการ ผู้ค้าแต่ละระดับ เจ้าหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพผัก นักวิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง และพบว่า เกษตรกรที่ปลูกผัก

ปลอดภัยจากสารพิษ ส่วนใหญ่ปลูกผักเป็นอาชีพเสริม ระบบการผลิตที่ใช้คือระบบการผลิตแบบ
เปิดใช้วิธีจัดการสวน (Integrated Pest Management, IPM) จากการวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทน
และจุดคุ้มทุนของการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษจำนวน 7 ชนิด ได้แก่ บวบหอม ถั่วฝักยาว
ผักกาดขาวปลี มะระ แตงก้าง ตะค้า และกวาดตุ้ง พบว่า ต้นทุนหลักในการผลิตผักปลอดภัยจาก
สารพิษ คือ ต้นทุนค้ำแปร โดยเฉพาะค่าแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรได้รับค่าไร่อายุเฉลี่ย
กิโลกรัมละ 1.33 บาท ผักกาดขาวปลีเป็นผักที่มีค่าไร่อายุต่อกิโลกรัมสูงที่สุด ที่ยกิโลกรัมละ 3.45
บาท ส่วนค่าแรงงานมีค่าไร่อายุต่ำสุด คือ ขาวตุ้งกิโลกรัมละ 2 บาท แต่เกษตรกรก็ยังทำการผลิต
กวาดตุ้งต่อ เพราะหากทำไร่อายุค้ำแปรเงินสดของกวาดตุ้งยังมีค่าเป็นบวกเท่ากับ 5.05 บาทต่อก
กิโลกรัม ขณะที่ไร่อายุตามค่าของค่าไร่อายุที่อยู่ในช่วงระหว่าง 0.35-3.45 บาทต่อกิโลกรัม บ่งบอกถึง
ความคุ้มค่าในการปลูกผักเหล่านี้ เนื่องจากค่าดังกล่าวแสดงถึงกำไรส่วนเกินที่ปลอดภัย ก่อนที่
เกษตรกรจะนำผู้ลวจะขาดทุนจากการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ณ ระดับราคาตลาดที่ได้รับ

ปัญหาที่สำคัญของการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ คือ ปัญหาการตลาด เนื่องจากผลผลิต
ของเกษตรกรร้อยละ 98 ถูกขนส่งในรูปแบบของผักทั่วไปโดยผ่านพ่อค้าคนกลางไปสู่ตลาดผักทั่วไป
ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ทำให้ราคาผลผลิตที่ได้รับต่ำและไม่น่าสนใจ และ
เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิต ภายใต้ตลาดลักษณะนี้ เกษตรกรจะได้รับส่วนแบ่งในรูปของ
ผู้ผลิตเพียง 4% ของราคาปลีกที่ผู้บริโภคจ่าย ผู้ค้าปลีกเป็นผู้ที่ได้รับส่วนแบ่งสูงที่สุดคือ 26% ส่วน
ค่าใช้จ่าในกระบวนการดำเนินงานทางการตลาดหรือต้นทุนทางการตลาด นักทฤษฎีนักคิดที่เสนอ
จากการเก็บข้อมูลมาไม่ดี หรือที่นักขายไม่ยอมลด ส่วนผักที่ผลิตประมาณร้อยละ 2 สามารถขายได้
ในรูปแบบของ ผักปลอดสารพิษ โดยผ่านกลุ่มเกษตรกร ต้นทุนค่าขนส่งเป็นต้นทุนการตลาดที่สูงที่สุด
คิดเป็นร้อยละ 41 ของต้นทุนการตลาดทั้งหมด โดยเฉลี่ยเกษตรกรจะได้รับส่วนแบ่งสูงกว่าการขาย
ในรูปแบบผักทั่วไปประมาณ 15% และการค้าผ่านกลุ่มเช่นนี้จะมีส่วนเพิ่มการตลาดน้อยกว่าที่ผ่าน
พ่อค้าคนกลาง ในแบบแรก ส่วนผักปลอดภัยจากสารพิษที่มีจำหน่ายอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะ
ผลิตมาจากพื้นที่อื่น เช่น นครปฐม ระบุรี นนทบุรี ดังนั้น หากรัฐต้องการจะส่งเสริมให้มีการผลิต
ผักปลอดภัยจากสารพิษในเชิงการค้า ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องแก้ปัญหาทางด้านการตลาดให้
เกษตรกรสามารถนำผลผลิตเหล่านี้เข้าไปสู่ตลาดของผักปลอดภัยจากสารพิษให้ได้ โดยอาจจัดทำ
ตลาดที่แยกออกมาเป็นตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษโดยเฉพาะ เพื่อสร้างช่องทางจำหน่าย
ทางตรงระหว่างเกษตรกรและผู้บริโภค การสนับสนุนให้เกษตรกรทำการผลิตผักปลอดภัยจาก
สารพิษจะไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้ หากไม่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดตลาดรองรับ นอกจากนี้
ต้องส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรมีความรู้และความเข้มแข็งในการผลิต การตลาด การทำงานเป็นทีม
 ตลอดจนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการผลิตอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ มีการ
วางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีระบบการตรวจสอบและรับรองคุณภาพ

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1 จังหวัดสุราษฎร์ธานีและพื้นที่ทำการศึกษา	12
5.1 โครงสร้างต้นทุนการผลิตผักปลั่งด้วยจากสารพิษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีการเพาะปลูก2545/2546	43
5.2 วิธีการลดผักปลั่งด้วยจากสารพิษ ของเกษตรกรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2543/ 46	50
5.3 วิธีการลดผักปลั่งด้วยจากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	54
5.4 โครงสร้างของส่วนเบี่ยงเบนการลดของผักปลั่งด้วยจากสารพิษ ปี2546	59

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประวัติ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
บทสารสรุปย่อ (Executive Summary)	(5)
สารบัญเรื่อง	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขต	3
1.4 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากสารวิจัย	4
บทที่ 2 สถานการณ์การผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์	
2.1 สถานการณ์การผลิตผลิตภัณฑ์จากสารพิษ	5
2.2 สถานการณ์การผลิตและการตลาดของโลก	5
2.3 สถานการณ์การผลิตภายในประเทศไทย	6
2.4 สถานการณ์การตลาดผลิตภัณฑ์จากสารพิษภายในประเทศ	8
บทที่ 3 วิธีวิจัย	
3.1 ข้อมูลและการรวบรวมข้อมูล	11
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	14
บทที่ 4 ผลการทั่วไปของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและพื้นที่ทำการศึกษา	
4.1 ภาพทั่วไปทางภาคการเกษตรและสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี	20
4.1.1 ข้อมูลทั่วไปทางด้านกายภาพและสังคม	20
4.1.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคม	21
4.1.3 การผลิตผลิตภัณฑ์จากสารพิษจังหวัดสุราษฎร์ธานี	22
4.2 ความเป็นมาและการก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรที่ศึกษา	25

บทที่ 5 ผลการศึกษาร

5.1	ผลของธุรกิจการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ	
5.1.1	สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร	26
5.1.2	การจัดการด้านการผลิต ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีการผลิต	30
5.1.3	การจัดการด้านการตลาดของเกษตรกร	36
5.1.4	ความพึงพอใจ ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกร	38
5.1.5	การวิเคราะห์เชิงสหสัมพันธ์การผลิตของเกษตรกร	41
5.2	ผลของธุรกิจการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ	
5.2.1	แหล่งผลิตและแหล่งจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษ	49
5.2.2	การตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรที่ทำการศึกษาร	50
5.2.3	การวิเคราะห์การปลอดภัยจากสารพิษจังหวัดสุราษฎร์ธานี	53
5.2.4	ต้นทุนและส่วนแบ่งกำไรการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ	56
5.2.5	ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานทางการตลาด	60
5.3	ปัจจัยสภาพแวดล้อมและการจัดการเชิงกลยุทธ์	
5.3.1	การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมของการผลิต ผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยวิธี Swot Analysis	61
5.3.2	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยให้ตารางปัจจัยเชิงกลยุทธ์	65
5.3.3	การวิเคราะห์ความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัย เชิงกลยุทธ์ (Sensitivity Analysis)	69

บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1	ประเด็นทางการผลิต	71
6.2	ประเด็นทางการตลาด	72
6.3	ปัญหาการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี	72
6.4	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนา ธุรกิจผักปลอดภัยจากสารพิษของจังหวัด	73

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 พื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีเพาะปลูก 2546	22
4.2 พื้นที่และจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ และผักทั่วไป จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2546	23
4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการผลิตผักปลอดสารพิษ และจำนวนเกษตรกรปลูกผักในแต่ละอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2546	24
5.1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือน	27
5.2 ขนาดเนื้อที่ถือครอง การใช้ และลักษณะการถือครองพื้นที่ดินของเกษตรกร	28
5.3 อาชีพหลัก และประกอบอาชีพในการปลูกผักปลอดสารพิษ	29
5.4 โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร จำแนกตามประเภทของรายได้	29
5.5 ระบบการผลิตและเทคนิคการผลิตผักปลอดสารพิษ	31
5.6 ชนิดผักที่เกษตรกรนิยมปลูกในแต่ละช่วงฤดูกาล	31
5.7 การเปลี่ยนแปลงการใช้ปัจจัยการผลิต	32
5.8 แหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต	32
5.9 สภาพพื้นที่และการดูแลปฏิบัติ	33
5.10 แหล่งน้ำ ที่ใช้และปัญหาที่พบ	34
5.11 ศัตรูพืช โรคพืชและวิธีที่เกษตรกรใช้ในการกำจัด	34
5.12 สารที่นิยมใช้ในการกำจัดศัตรูพืช	35
5.13 แหล่งเงินทุนและวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของเกษตรกร	36
5.14 ลักษณะการจัดการทางการตลาดของเกษตรกร	37
5.15 แรงจูงใจในการผลิตและความต้องการขายพื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษ	39
5.16 ความพึงพอใจของเกษตรกรเกี่ยวกับปัญหาการผลิตและการตลาดผักปลอดสารพิษ	40
5.17 ต้นทุนการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษจำนวน 7 ชนิดและต้นทุนการผลิตเฉลี่ย	44
5.18 ต้นทุนเฉลี่ยการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2545/2546 (n=82)	45
5.19 โครงสร้างต้นทุนการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2545/2546	47
5.20 ระดับผลผลิตต้นทุนและระดับราคาต้นทุน ผักปลอดภัยจากสารพิษ จ. สุราษฎร์ธานี	49
5.21 ต้นทุนการตลาดของผักปลอดภัยจากสารพิษ (กรณีถูกจำหน่ายในรูปของผักทั่วไป)	57
5.22 ต้นทุนการตลาดของผักปลอดภัยจากสารพิษ (กรณีถูกจำหน่ายในรูปของผักปลอดภัยจากสารพิษ)	57

5.23	ต้นทุนการผลิตค่าปลีกล้วยจากสารพิษ (กรณีนำกากจากภาคการรวมเราดในรูปแบบของผักปลีกล้วยจากสารพิษ)	58
5.24	เปรียบเทียบราคาขายปลีกผักปลีกล้วยไปและราคาขายปลีกผักปลีกล้วยจากสารพิษ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2545	54
5.25	ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของธุรกิจผักปลีกล้วยจากสารพิษในจังหวัด สุราษฎร์ธานี โดยวิธี SWOT analysis และ TOWS Matrix	54
5.26	แสดงภาพประเมินปัจจัยเชิงกลยุทธ์ ของสาเหตุที่ทำให้ ผักปลีกล้วยจากสารพิษที่ผลิตโดยเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ขาดศักยภาพในการแข่งขันกับผักปลีกล้วยจากสารพิษที่นำเข้าจากพื้นที่อื่น นอกชายฝั่งที่ศึกษา	66
5.27	แสดงภาพประเมินปัจจัยเชิงกลยุทธ์ ของสาเหตุที่ทำให้ ผักปลีกล้วยจากสารพิษที่ผลิตโดยเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ขาดศักยภาพในการแข่งขันกับผักปลีกล้วยจากสารพิษที่นำเข้าจากพื้นที่อื่น นอกชายฝั่งจากผลรวมทั้ง 5 เกณฑ์	67
5.28	แสดงภาพรวมวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสาเหตุที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้ ผักปลีกล้วยจากสารพิษที่ผลิตโดยเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ขาดศักยภาพในการแข่งขันกับผักปลีกล้วยจากสารพิษที่นำเข้าจากพื้นที่อื่น	69

บทคัดย่อ

การปฏิบัติการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์ด้านการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษของจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ และต้นทุนการผลิตและการตลาด ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในเชิงการค้า โดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต ต้นทุนการตลาด วิธีการตลาดและส่วนเหลือจากการตลาด ตลอดจนการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษปลูก ผักพวย เป็นอาชีพหลัก การผลิตผักเป็นพืชอายุสั้น โดยปกติที่มีผลปลูกได้แก่ มะเขือยาว และกะหล่ำปลี บวบหอม ผักกาดขาว ปักติ ตะไคร้ มะเขือ และมะระ ซึ่งจากการคำนวณต้นทุนการผลิตผักทั้ง 7 ชนิด พบว่า ต้นทุนหลักในการผลิต คือ ต้นทุนดินแปร ได้แก่ ต้นทุนแรงงานในครัวเรือน โดยเฉลี่ยผักปลอดภัยจากสารพิษมีต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ต่อวันละ 6.26 บาท เกษตรกรมีกำไรจากการผลิตผักเฉลี่ยต่อไร่ต่อวันละ 1.33 บาท ผักกาดขาวเป็นผักที่มีกำไรต่อไร่ต่อวันสูงที่สุด คือ ไร่ต่อวันละ 3.45 บาท ในขณะที่การผลิตกะหล่ำปลีมีกำไรต่อไร่ต่อวันเพียง 2.05 บาท ผักปลอดภัยจากสารพิษที่เกษตรกรผลิตได้มากกว่า 98 เปอร์เซ็นต์ถูกขายให้พ่อค้ารวบรวมในรูปและราคาของผักทั่วไป ต้นทุนหลักทางการตลาดคือ โบนัสของนายของผัก เกษตรกรได้รับส่วนแบ่งประมาณร้อยละ 46 ส่วนเหลือจากการตลาดคิดเป็นร้อยละ 54 ของราคาขายปลีก ต้นทุนการตลาดต่อไร่ต่อวันของผู้ที่ปลูกและผู้ที่ค้าส่งมีสัดส่วนร้อยละ 23 : 26 : 5 สำหรับผลผลิตส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 2 ขายในลักษณะผักปลอดภัยจากสารพิษ พบว่า มีส่วนเหลือจากการตลาดประมาณร้อยละ 40 ของราคาขายปลีก แบ่งเป็นต้นทุนการตลาด กำไรผู้ค้าปลีกและกลุ่มในสัดส่วนร้อยละ 18 : 16 : 6 โดยต้นทุนค่าขนส่งเป็นต้นทุนการตลาดที่สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41 ของต้นทุนการตลาดทั้งหมด โดยเฉลี่ยเกษตรกรจะได้รับส่วนแบ่งสูงจากการขายในรูปผักทั่วไปประมาณ 15% และการค้าผ่านกลุ่มเช่นนี้จะมีส่วนเหลือจากการตลาดน้อยกว่าค้าผ่านพ่อค้าคนกลาง ปัญหาสำคัญของการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในเชิงการค้า คือ ปัญหาการตลาด เนื่องจากผลผลิตของเกษตรกรถูกขายไปในตลาดของผักทั่วไป เนื่องจากไม่มีตลาดจำหน่ายที่ชัดเจน ทำให้ราคาผักที่ได้รับต่ำและไม่แน่นอน ส่วนทางการผลิต ปัญหาหลักคือ ปริมาณการผลิตที่ไม่คงที่และไม่สม่ำเสมอ และเทคนิคที่ไม่หลากหลาย แนวทางแก้ไขหลักควรมุ่งเน้นการส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีโอกาสขายผักที่ผลิตได้ในรูปของผักปลอดภัยจากสารพิษ โดยการจัดหาแหล่งจำหน่ายที่ชัดเจน การอบรมความรู้ด้านการตลาดควบคู่ไปกับการผลิต การทำให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ผักเป็นอาหารที่คนส่วนใหญ่บริโภคเป็นประจำทุกวันและเป็นพืชที่ผลิตโดยมีการใช้สารเคมีเข้าช่วยมากกว่าพืชกลุ่มอื่น โดยเฉลี่ยคนไทยที่บริโภคผักจะมีความต้องการในการบริโภคผักถึงเกณฑ์ 40-50 กก./ปี (นิรันดาม 2541) โดยผักที่วางขายในท้องตลาดมีมากกว่าร้อยละ 80-95 จะเป็นผักที่ผลิตโดยใช้สารเคมีเข้าช่วยในการผลิต (สุพรรณิ 2541) แต่จากกระแสความห่วงใยอาหารเพื่อสุขภาพ ทำให้ผู้บริโภคหันมาให้ความสนใจในเรื่องการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์และมีความปลอดภัย ผักปลอดภัยจากสารพิษหรือปลอดสารเคมีที่ใช้ในกระบวนการปลูก ถ้าจัดโรค แผลง จึงได้รับความนิยมนและเป็นที่ต้องการมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก การที่ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายมักนำผักผักกาดขาว ผักปลอดภัยจากสารพิษ หรืออื่น ๆ มาใช้โฆษณาเป็นจุดขายมากขึ้น และราคาขายผักปลอดภัยจากสารพิษที่ขายสูงกว่าผักทั่วไป ประมาณ 5-20% (นิรันดาม 2537)

เมื่อทำแผนองทางการด้านการผลิต ในปี 2538 พื้นที่ปลูกผักของประเทศทั้งสิ้นประมาณ 2 ล้านไร่ มีเพียง 1,523 ไร่ หรือ เพียง 0.08% ของพื้นที่ที่ใช้รวมในโครงการส่งเสริมการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชผักโดยวิธีผสมผสาน (กองบรรณาธิการ, กรมส่งเสริมการเกษตร 2542) อย่างไรก็ตามภาครัฐและเอกชนมีความพยายามที่จะส่งเสริมและบรรณคดีในเรื่องของการลดการใช้สารเคมี เช่น โครงการรณรงค์เพิ่มผลผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษของกรมส่งเสริมการเกษตร และ โครงการนำร่องการผลิตผักและผลไม้สดอนามัยของกรมวิชาการเกษตร ที่ออกมาแนะนำและให้การสนับสนุนการผลิตผักให้มีความปลอดภัยจากสารพิษอย่างต่อเนื่อง (กนิษฐ์ 2538) และที่ดำเนินการโดยเอกชน เช่น บริษัทผักดอกเตอร์และพืชผักอนามัย ก็ทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งหันมาทำการผลิตพืชผักปลอดภัยจากสารพิษออกจำหน่ายแก่ผู้บริโภค และก็มีแนวโน้มที่จะขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ

การส่งเสริมให้มีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษมากขึ้น นอกจากจะช่วยให้ผู้บริโภคปลอดภัยจากอันตรายที่เกิดจากสารเคมีแล้ว เกษตรกรผู้ปลูกผักซึ่งต้องสัมผัสกับสารพิษโดยตรง ก็จะได้รับความปลอดภัยจากสารดังกล่าว นอกจากจะมีปริมาณสารเคมีที่ตกค้างในสภาวะแวดล้อมที่ลดลง การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษเพื่อการค้า จึงนับเป็นอาชีพที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการขยายพื้นที่ปลูกและเพิ่มผลผลิตให้มากยิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ประการหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรหันมาสนใจในการลงทุนปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษคือราคาและผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการลงทุน ตลอดจนโอกาสทางการตลาด

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดใหญ่ในเขตภาคใต้ตอนบน มีความสำคัญทั้งในด้านการผลิต การตลาดและการบริโภคผัก กล่าวคือ ในปี 2546 มีพื้นที่ปลูกผักประมาณ 47,505 ไร่ หรือ

ประมาณ 1.4% ของพื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัด และมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำพุมดวง คลองแคว และแม่น้ำตาปี นอกจากนี้ยังมี หออง หัวอ ลำธาร อีกกว่า 1,000 สาย จึงมีความอุดมสมบูรณ์ต่อการปลูกพืชผักได้ตลอดปี มีประชากรประมาณ 926,173 คน (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2546) และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเดินทางมาพักผ่อนเป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี โดยในปี 2545 มีนักท่องเที่ยวสูงถึง 857,336 คน และในปี 2546 นับถึงเดือนกันยายน มีปริมาณนักท่องเที่ยวทั้งหมด 920,643 คน โดยร้อยละ 48 เป็นชาวไทย ที่เหลือเป็นชาวต่างชาติโดยเฉพาะจากประเทศแถบยุโรป (กรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสุราษฎร์ธานี 2547) ซึ่งจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ก็จะทำให้ปริมาณความต้องการบริโภคในจังหวัดเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตามการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษจะแตกต่างจากการทำเกษตรเคมี เพราะการทำเกษตรเคมี สามารถขกขึ้นคอนในการผลิต ได้แน่นอน และมีสูตรการใช้ปัจจัยการผลิตที่สำเร็จรูป แต่การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ เป็นการหาสมดุล ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น ทำให้มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาค ระบบการปลูกในแต่ละท้องถิ่นจึงมีความแตกต่างกันออกไป (Roodgreen 2542) ผลกระทบจากการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษจะสูงหรือต่ำกว่าผักที่ปลูกโดยใช้สารเคมีบ้างแล้ว ก็จะขึ้นอยู่กับการจัดการและทำสิ่งที่สวนผักที่เหมาะสมแตกต่างกันด้วย (ฉัตร 2533) จากเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด การศึกษาเชิงธุรกิจผักปลอดภัยจากสารพิษในเรื่องของการผลิตและการตลาด จึงมีประโยชน์และสมควร ได้รับความสนับสนุนเพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษให้แพร่หลายขึ้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคและสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในเชิงธุรกิจของจังหวัด ตลอดจนเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงระบบการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษของจังหวัดให้ดียิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษารูปแบบและระบบในการผลิตตลอดจนสภาพทั่วไปในการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนตลอดจนขุมทรัพย์ในการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษของพื้นที่ที่ทำการศึกษา
3. เพื่อทราบถึงลักษณะทางการตลาด วิธีการตลาด ต้นทุนและส่วนเหลือการค้าของการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในพื้นที่ที่ทำการศึกษา
4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในเชิงการค้าในพื้นที่ที่ทำการศึกษา

1.3 นิยามศัพท์

ผักปลอดภัยจากสารพิษ หมายถึง ผักที่ปราศจากสารพิษตกค้าง (Pesticide residue-free) รวมทั้งผักที่ยังคงมีสารพิษตกค้างเจือปนอยู่ในระดับไม่เกินค่า MRL (Maximum Residue Limit) ซึ่งกำหนดโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติและองค์การอนามัยโลก (FAO/WHO)

1.4 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การผลิตและต้นทุนการผลิต

จิตร (2533) ศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนและผลตอบแทนจากผลผลิตผักกวางตุ้งและ ผักคะนัง ในเขตพระโขนง ภาชีเจริญ บางบัวทอง และ จังหวัดปทุมธานี ที่อำเภอเมือง และอำเภอสามโคก พบว่า การผลิตผักกวางตุ้งที่เขตพระ โขนง ภาชีเจริญ และบางบัวทอง ให้ผลตอบแทนสุทธิต่ำกว่าการผลิต ผักคะนังกวางตุ้งไว้ละ 5,198 บาทต่อไร่ แต่การผลิตผักกวางตุ้งที่ปทุมธานีให้ผลตอบแทนสุทธิสูงกว่าการผลิต ผักคะนังกวางตุ้งไว้ละ 770 บาทต่อไร่ จากค่าเฉลี่ยดังกล่าวไม่อาจสรุปในเชิงเศรษฐกิจได้ว่า ผลตอบแทนจากการผลิตผักกวางตุ้งสูงกว่าผักคะนังกวางตุ้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การจัดการและต้นทุน ที่ตัวของสวนผักที่เหมาะสมแตกต่างกัน

เกียรติศักดิ์ (2533) ศึกษาถึงต้นทุนและรายได้จากการปลูกผักกวางตุ้ง เปรียบเทียบกับการ ปลูกผักนอกฤดู พบว่าต้นทุนการผลิตต่อไร่ของผักกวางตุ้งต่ำกว่าผักนอกฤดู แต่ผลผลิตต่อไร่ของ ผักนอกฤดูสูงกว่าผักกวางตุ้ง ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยของผักกวางตุ้งสูงกว่าผักนอกฤดูประมาณ 0.39 บาท/ กิโลกรัม ส่งผลให้ผลตอบแทนจากการขายผักกวางตุ้งจะต่ำกว่าผักนอกฤดู ประมาณ 9.5% เมื่อราคา ขายเท่ากัน

เบญจมาศ (2538) เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน จากการผลิตผักที่ใช้สารเคมีมาก ผัก ที่ใช้สารเคมีน้อย และผักที่ใช้สารธรรมชาติ โดยศึกษาในกรณีของผักกะน้า ผักกาดขาวปลี และ กระหล่ำปลี พบว่าเกษตรกรที่ใช้สารเคมีมาก จะมีต้นทุนที่เป็นเงินสมบาทที่สุด รองลงมาคือ เกษตรกรที่ใช้ สารเคมีน้อย และเกษตรกรที่ใช้สารธรรมชาติ ประเภทต้นทุนราคาประกันของผักที่ผลิต โดยให้สารธรรมชาติมีราคาสูงกว่าราคาตลาดของผักที่ผลิตโดยใช้สารเคมี จึงทำให้เกษตรกรที่ใช้ สารเคมีมาก ขทุนมากที่สุด

การตลาดและบรรณวิไลกผักปลอดภัยของเกษตรกร

กรรณิการ์ (2542) ได้สำรวจพฤติกรรมการบริโภคผักของคนกรุงเทพมหานครเพื่อสำรวจความต้องการ ที่ผู้บริโภคบริโภคมากที่สุด และสอบถามจากพ่อค้าแม่ค้าว่าผักชนิดใดขายดีที่สุด พบว่ากะน้า ผักกวางตุ้ง ถัวยาว กระหล่ำปลี แดงกว่า ผักกาดขาว กวางตุ้ง ขึ้นฉะ พริกไทยดำ แครอท ถั่วฝักยาว เป็น ผักที่แม่บ้านชอบซื้อและขายดี ในขณะที่ผักกวางตุ้งและแครอทได้ทำการสุ่มตัวอย่างตรวจผัก เพื่อ

การปรับปรุงของสวนพืชในอีกจำนวน 4 แห่งในกรุงเทพฯ พบว่า กวางตุ้ง กระหล่ำปลี ผักกาดขาว ถั่วฝักยาว และคะน้าเป็นผัก 5 ชนิดที่ตรวจพบว่ามีการปนเปื้อนมากที่สุด

แผนด (2527) ศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผู้บริโภค ผักสดในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ 1) ปัญหาด้านคุณภาพของผักมีสารเคมีตกค้างและผักเน่าเสียง่าย 2) ราคาผักแพงเกินไปและไม่แน่นอน 3) ระบบการตลาดในกรุงเทพฯ ยังไม่ดีพอ 4) ผักที่โครงการผักไร้สารพิษได้ขายในตลาดใกล้เคียง

กองบรรณาธิการ วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ (2542) ได้สำรวจพฤติกรรมผู้บริโภค ผักสดในกรุงเทพมหานคร พบว่าผัก 12 ชนิดที่แม่บ้านชอบซื้อตามลำดับ คือ คะน้า ผักกาดขาว ถั่วฝักยาว กระหล่ำปลี ผักกาดเขียว ดอกกะหล่ำ ผักกาดหอม ผักชี หัวไชเท้า แครอท ต้นตำบ และจาก การดำเนินการตรวจสอบผักที่ขายในกรุงเทพมหานคร โดยกรุงเทพมหานคร ผัก 5 ชนิดที่นิยม บริโภคประจำวัน คือ ผักกาดขาว กวางตุ้ง กระหล่ำปลี ถั่วฝักยาว และผักกาดขาว พบว่ามีสารปนเปื้อนต่าง ๆ มาก ซึ่งผลการตรวจสอบนี้สอดคล้องกับการสำรวจของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ ดำเนินการตรวจสอบทั้งผลึกน้ำ ในผักและผักที่มีฉลากหรือฉีกที่แสดงให้ผู้บริโภคเข้าใจว่า เป็นผัก ปลอดภัยจากสารพิษใน 59 จังหวัด

ประสาธน์และคณะ (2543) สำรวจทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ที่ทำงานต่อผักผลไม้ปลอด สารพิษ พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่สนใจที่จะรู้ว่าผักผลไม้ที่ซื้อผักปลอดสารพิษนั้นถูกวิธีว่าผักปกติ 10-30% โดยที่ผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อ โดยพิจารณาจาก บรรจุภัณฑ์ ร้านค้าหรือทั่วไปหรือมีเกษตรกรที่ ขาย และเห็นว่าชนิดของผักหรือผลไม้ปลอดสารพิษ สถานที่จำหน่าย และความปลอดภัยถึง ประสิทธิภาพของผักปลอดสารพิษจากสารพิษมีน้อยเกินไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ด้านผลกระทบต่อผู้บริโภคที่จะนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจว่าควรจะเลือกบริโภคผัก ผักปลอดสารพิษจะให้ผลดีที่สุดในตลาดเกษตรอินทรีย์และระดับการบริโภคที่ผู้บริโภคนำไป เป็นแนวทางในการปรับปรุงและเพิ่มผลผลิตของการผลิตผักปลอดสารพิษให้ สูงขึ้น และประกอบการพิจารณาการกำหนดราคาของผักปลอดสารพิษ
2. ประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่กำลังส่งเสริมเรื่องการปลูกและการบริโภค ผักปลอดสารพิษจากสารพิษ ประกอบการวางแผนและการวางแผนโดยทางส่งเสริมและ พัฒนาการผลิตในระดับหมู่บ้านและจังหวัด

บทที่ 2

แผนการจัดการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ

2.1 สถานการณ์การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ

จากกระแสความสนใจในเรื่องสุขภาพอนามัย ทำให้ผู้บริโภคหันมานิยมผลิตผลทางการเกษตรที่มีความปลอดภัย ประจวบกับสารพิษตกค้าง หรือไม่ใช้สารเคมีในการผลิต ผักปลอดภัยจากสารพิษ ผักปลอดสารพิษ ผักอนามัย ผักกางเบาะ และผักอินทรีย์ จัดเป็นผักที่เกิดขึ้นมาได้จากการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมาจากรู้อยากเห็นของเกษตรกรอินทรีย์ในประเทศไทยได้มีการประกาศใช้แนวทางจากมูลนิธิ เมื่อ ปี 2544 ว่าเป็นพืช ผลผลิตและผลิตภัณฑ์จากพืชที่ได้จากการผลิตโดยใช้ พืชธรรมชาติ ไม่ใช้พืชที่มีการติดต่อกับสารพิษรุนแรง รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และไม่ก่อให้เกิดมลภาวะแก่สิ่งแวดล้อม (ราชกิจจานุเบกษา, 2544) ซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับวิธีการผลิต ซึ่งอาจจะเกิดจากกระบวนการผลิตที่มีการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน หรือการผลิตแบบเกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ ที่ไม่ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชและสารเคมีต่าง โดยที่ผลผลิตที่ได้ต้องมีคุณภาพและมาตรฐาน ตามหลักมาตรฐานสากล สำหรับผักอินทรีย์นั้น เป็นผักที่มีความปลอดภัยสูงสุด เมื่อมาจากการผลิตจะ ไม่มีการใช้สารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้นไม่ว่า จะเป็นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือปุ๋ยเคมี และเป็นที่กำลังเป็นที่ต้องการในตลาดโลก

2.2 สถานการณ์การผลิตและการตลาดของโลก

จากการที่ประชากร โลกได้เปลี่ยนพฤติกรรมหันมาใส่ใจในคุณภาพชีวิตและสุขภาพมากขึ้น ทำให้เกิดความสนใจในสินค้าประเภทเกษตรอินทรีย์ หรือ ผลิตภัณฑ์จากพืช ซึ่งไม่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือใช้ปุ๋ยเคมีแต่อย่างใด โดยเฉพาะในประเทศที่เจริญแล้ว ดังข้อมูลจาก website 104 greennc.organic ได้อ้างอิงการศึกษาของศูนย์การศึกษาการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Centre UNCTAD/WTO) ถึงการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้แก่ สหรัฐ ยุโรป และญี่ปุ่น พบว่า ความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ในปี 254 สูงถึง 13,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี และเพิ่มขึ้นเป็น 20,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2543 (ตุล 2545) ประเทศที่มีการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์อินทรีย์เพื่อการบริโภคมากที่สุดในโลกขณะนี้ ได้แก่ กลุ่มประเทศในเครือสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น โดยคาดว่าอัตราการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์เฉลี่ยจะอยู่ที่ในช่วงร้อยละ 3-40 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละตลาด โดยสัดส่วนการขยายสินค้าเกษตรอินทรีย์เมื่อเทียบกับยอดขายสินค้าเกษตรทั้งหมดจะสามารถขยายตัวได้ถึงร้อยละ 1-10 ในช่วงระยะไม่กี่ปีข้างหน้า และแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนมีการคาดการณ์ว่า ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จะเป็นกระแสโลกที่โดดเด่น และมีมูลค่าทางการค้าที่มหาศาลในอนาคตอันใกล้นี้ ปัญหา

ผลของการค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับโลกก็เห็น ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ยังมีปริมาณ ไม่พอเพียงและ
 สัมผัส นอกจากนี้ผู้ซื้อแต่ละประเทศ พอขายก็จะกำหนดระเบียบมาตรฐานและการตรวจสอบ
 รับรองเอง ทำให้เกิดปัญหาความสับสนในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานผลผลิตเกษตรอินทรีย์
 ระหว่างประเทศผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศใดก็ตามที่ประสบกับปัญหาการกีดกันทางการค้า
 จากมาตรฐานที่รัฐบาลของประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมได้กำหนดขึ้น ทำให้การส่งออกเกิดความ
 ลำบาก และเสียค่าใช้จ่ายสูง (เพื่อแจ้งหน่วยงานรับรองจากประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมให้มาเป็นผู้
 ตรวจสอบรับรองให้) ในขณะที่หน่วยงานรับรองมาตรฐานของประเทศกำลังพัฒนากลับไม่ได้รับ
 การสนับสนุนจากรัฐบาลของตน อันผลให้การพัฒนาการผลิตและการค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศ
 กำลังพัฒนาเติบโตค่อนข้างช้า (ที่มาจาก [http://www. Greenfactorganic.com](http://www.Greenfactorganic.com))

2.3 สถานการณ์การผลิตภายในประเทศไทย

การพัฒนาการผลิตเกษตรอินทรีย์ของไทยยังนับว่าอยู่ในระยะเริ่มต้น เป็นการผลิตแบบ
 4๒ ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน แต่เน้นการทำเกษตร โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำการผลิต
 อินทรีย์ที่จำเป็น การแปรรูปผลิตภัณฑ์มีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากการผลิตไม่ได้เน้นเพื่อเป็นปัจจัยใน
 การแปรรูป ทำให้มีผลผลิตน้อยและไม่สม่ำเสมอ มุสณิจิสาชโยแผ่นดินที่เป็นองค์การพัฒนาเอกชน
 ได้ประมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่จำหน่ายออกสู่ตลาดไว้ประมาณปีละ 6,500 ตัน (สุตใจ
 2542)

สำหรับสถานการณ์ภายในประเทศ พบว่ามีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชน ที่นับบทบาท
 ในส่งเสริมการผลิต ศูนย์มาตรฐานและออกตรารับรองมาตรฐานผักซึ่งมาตรฐานที่ใช้ มีตั้งแต่
 ระดับของมาตรฐานผลผลิตเกษตรปลอดจากสารพิษ และเกษตรอินทรีย์

การดำเนินงานในส่วนราชการ

หน่วยงานราชการ ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร ออกตรารับรองในนามของผักอนามัย ส่วน
 กรมส่งเสริมการเกษตร ออกตรารับรองในนาม ผักปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งทั้งสองหน่วยงานนี้
 พยายามส่งเสริมให้เกษตรกรและผู้ผลิตผักสดการใช้สารเคมีในการผลิต โดยส่งเสริมให้ใช้วิธีการ
 หอม (สารเคมี) แต่ที่ปัญหาคือให้ใช้สารเคมีในการผลิตได้ แต่เมื่อตรวจแล้วต้องพบสารเคมีตกค้าง ไม่เกิน
 มาตรฐานสากล ดังนั้นคำจำกัดความของ “ผักอนามัย” ตามมาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร
 หมายถึง ผักที่ปลอดจากสารพิษตามมาตรฐานที่กำหนด และเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ โดย
 จะใช้คำว่า Maximum Residue Limit ซึ่งกำหนดโดยองค์การอนามัยโลกและองค์การอาหารและ
 ยาของสหประชาชาติ มีความระมัดระวังการปฏิบัติตน และหลีกเลี่ยงเกี่ยวกับ
 ตลอดจนการขนส่งการบรรจุภัณฑ์ได้คุณสมบัติตามมาตรฐานสากล ส่วน ผักปลอดภัยจาก
 สารพิษ ตามมาตรฐานของกรมส่งเสริมการเกษตร หมายถึง ผักที่ปราศจากสารพิษตกค้าง รวมทั้ง
 ผักนี้ ยังมีสารพิษตกค้างเล็กน้อยในปริมาณที่ปลอดภัยและไม่เกินค่า MRL

โครงการพืชผักและผลไม้ตามมือของกรมวิชาการเกษตร

กรมวิชาการเกษตร ได้ริเริ่มให้มีโครงการพืชผักและผลไม้ตามมือ พ.ศ. 2526 เพื่อเร่งรัดแก้ปัญหาการขาดแคลนพืชผัก โดยสนับสนุนทางวิชาการแก่เกษตรกรในการผลิตพืชผักให้ได้ผลผลิตปลอดภัย ซึ่งต่อมาในปี 2534 โครงการดังกล่าวได้รับการปรับปรุงให้ขยายกิจการเป็น โครงการนำร่องการผลิตพืชผักและผลไม้ตามมือ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบอย่างการปฏิบัติในการผลิตผักให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยมีระบบการผลิตและตรวจสอบคุณภาพ ตลอดจนการกำหนดมาตรฐานของสินค้าให้เข้ากับระบบสากล ผักที่ผลิตโดยสมาชิกของโครงการจะให้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชภายใต้การแนะนำและควบคุมจากนักวิชาการ หรืออาจผลิตแบบเกษตรธรรมชาติโดยเกษตรกรอินทรีย์ ผักที่ผ่านการตรวจสอบและรับรองคุณภาพจากโครงการ จะได้รับอนุญาตให้จำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศ โดยทั้งโลกได้และบริโภคได้ บริหารรับรองคุณภาพพืชผักตรวจสอบ โครงการนี้จะเน้นหนักกลุ่มผักที่เป็นธุรกิจชุมชน

โครงการส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษของกรมส่งเสริมการเกษตร

สำนักงานกรมส่งเสริมการเกษตร ได้เริ่มดำเนินการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษขึ้นในปี 2530 ในโครงการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อโครงการเป็น โครงการส่งเสริมการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ โครงการนี้ดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกรในการเพาะปลูก โดยส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยให้ใช้วิธีการที่หลากหลายผสมผสาน และเมื่อจำเป็นต้องใช้สารเคมีก็ควรใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม และใช้เมื่อจำเป็นจริงๆ เท่านั้น ซึ่งมีวิธีการผลิตผัก 2 ลักษณะคือ การปลูกผักในมุ้งตาข่ายในถาด และ การปลูกผักในที่โล่งแจ้ง (นอกมุ้ง) เช่นเดียวกับการผลิตในระบบการผลิตของผักตามมือซึ่งการผลิตผักให้ได้มาตรฐานความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

1. ระบบเปิด ปลูกในมุ้งตาข่าย ซึ่งสามารถลดการใช้สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช โดยเฉพาะสารฆ่าแมลงลงได้มากที่สุด ผักที่ปลูกโดยใช้ระบบนี้ มักเรียกว่า ผักกางมุ้ง
2. ระบบเปิด อาศัยการควบคุมศัตรูพืชด้วยวิธีการผสมผสาน เช่น กับดัก เชื้อจุลินทรีย์ เชื้อราที่เกิดจากพืช การใช้สารเคมีสังเคราะห์ต้องพิจารณาเมื่อจำเป็นเป็นครั้งคราว และต้องเป็นชนิดของสารที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น ซึ่งผักที่ได้มักมีชื่อเรียกว่า ผักปลอดภัยจากสารพิษ

การดำเนินงานในส่วนของการจัดกรพัฒนเกษตรกร

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน

ดำเนินโครงการนำร่องพืชผักตามเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย ตั้งแต่เมื่อปี 2543 เป็นรูปแบบหนึ่งภายใต้โครงการเกษตรอินทรีย์

มูลนิธิสายใยแผ่นดิน

จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริโภค ผลิตภัณฑ์อินทรีย์

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เป็นเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน ที่รวมตัวกันเพื่อเป็นองค์กรอิสระในการส่งเสริมให้วิธีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษโดยไม่มียาฆ่าแมลงใดๆ ในการผลิต แม้กระทั่งปุ๋ยเคมี นอกจากการออกหนังสือรับรองมาตรฐานสินค้าแล้ว องค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งยังทำหน้าที่ด้านการตลาด โดยรวบรวมผลผลิตของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกเพื่อจำหน่ายในร้านจำหน่ายสินค้าปลอดภัยจากสารพิษ ห้างสรรพสินค้าและซูเปอร์มาร์เก็ต เช่น กลุ่มกรีนเนท

มูลนิธิสันติอโศก

จัดทำโครงการรณรงค์ให้ชาวพื้นเมืองผลิตอาหารมีสวัสดิวิธีเพื่อผู้บริโภคของชาวอินเดีย

นอกจากนี้ยังมีธุรกิจออกขายให้เข้ามาดำเนินการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษเพื่อการค้า โดยมีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเพื่อจำหน่ายภายใต้ชื่อของคนโดยมีหรือไม่มีใบรับรองมาตรฐานโดยหน่วยงานรัฐ หรือเป็นผู้ให้ใบรับรองมาตรฐานปลอดภัยจากสารพิษโดยมีการควบคุมการผลิตของเกษตรกรอย่างใกล้ชิด เป็นผู้วางแผนการผลิตตามฤดูกาลและรับผิดชอบในการรับซื้อปัญหาการผลิต

มักพบกับปัญหาของการระบาดของโรคและแมลงทำให้ผลผลิตเสียหายหรือลดต่ำลง ตลอดจนผู้ผลิตจะมีการละเลยในการดูแลมากกว่าผักทั่วไป นอกจากนี้ปริมาณผักที่ผู้รับซื้อต้องการมีปริมาณน้อยกว่าปริมาณผักที่เกษตรกรสามารถผลิตได้

2.4 สถานการณ์การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษภายในประเทศ

ถึงแม้ว่ากรมวิชาการเกษตรจะเริ่มมีโครงการนำร่องการผลิตพืชผักอนามัย ตั้งแต่ ปี 2534 แต่การนำสู่ตลาดสำหรับผู้บริโภคอย่างจริงจังจะเริ่มเพิ่มขึ้น ได้ประมาณปี 2536 ซึ่งผักปลอดภัยจากสารพิษที่มีการรับรองคุณภาพและผลิตเป็นการค้าหลัก ผักลวกและขี้เหล็ก

ในภาพรวมสถานการณ์การผลิตของสินค้าอินทรีย์ในประเทศไทย ในปี 2545 ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย รายงานว่าสินค้าเกษตรอินทรีย์มีจำหน่ายเพิ่มขึ้น มีมูลค่าการซื้อขายสูงถึง 3,600 ล้านบาท และคาดว่าจะมีอัตราเติบโตร้อยละ 60 อันเป็นผลมาจากกระแสการใส่ใจสุขภาพ แต่ความสนใจของเกษตรกรไทยจะแพงกว่าสินค้าเกษตรทั่วไปเฉลี่ยร้อยละ 30 ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังทางไปตลาดของผู้ผลิต ([http://www. Greennetorganic.com](http://www.Greennetorganic.com))

การตลาดผลิตภัณฑ์เกษตร สารพิษ แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

- 1) การจำหน่ายให้ผู้บริโภคโดยตรง ผู้ผลิตจะมีสถานที่จำหน่ายเป็นประจำที่แน่นอน หรือไปจำหน่ายตามบริษัท ห้างร้าน ส่วนราชการ เช่น โรงแรม ภัตตาคาร โรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น หรือเกษตรกรไปจำหน่ายในงานออกร้านเทศกาลต่างๆ แต่บางครั้ง เว้นแต่เป็นการประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม
- 2) การตลาดผ่านกลุ่มเกษตรกร เป็นลักษณะของกลุ่มเกษตรกรที่รวมกลุ่มกันเพื่อทำหน้าที่ทางการตลาด และใช้เครื่องหมายของกลุ่มรับประกันคุณภาพผัก โดยสมาชิกเสียค่าบริการทางตลาด
- 3) การจำหน่ายผ่านคนกลาง โดยจะมีคนกลางมารวบรวมผลผลิตแล้วนำสู่ตลาดอีกทอดหนึ่ง ช่วงที่ผ่านมามีเกษตรกรจะนำผลผลิตไปส่งห้างสรรพสินค้า ตามที่ตกลงกันทั้งชนิดและปริมาณ ตลอดจนราคาล่วงหน้า โดยไม่มีการส่งคืนแล้วจึงถือเป็นราคา โดยส่วนราชการเป็นผู้รับรองในเรื่องคุณภาพของผลผลิต แต่ถ้าจะมีการจำหน่ายไปยังตลาดใหญ่ๆ เช่น ตลาดไท หรือตลาดในกรุงเทพฯ ปริมาณผลผลิตต้องมีปริมาณมากๆ จึงจะคุ้มทุน รวมทั้งผลผลิตต้องหนักแน่นต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยการกำหนดราคาให้ทุกฝ่ายยอมรับว่าเหมาะสม ซึ่งนับเป็นช่องทางหลักของการตลาดผักปลอดภัยเกษตรพิษในประเทศไทย

ส่วนเหนือการตลาด

ผลิตภัณฑ์ผักปลอดภัยจากสารพิษ มีลักษณะเด่นด้านคุณภาพ ความปลอดภัยในการบริโภค สามารถดำรงไว้ได้สูงกว่าราคาผักท้องตลาดทั่วไป โดยปกติ ราคาที่เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษจะได้นับปกติทั่วไปบริษัทจำหน่ายจะให้ราคาสูงกว่าราคาผักท้องตลาดประมาณ 20% ในภาพรวมของธุรกิจนี้จะเห็นว่าบริษัทจำหน่ายจะเป็นผู้ยึดอิทธิพลในการกำหนดราคาให้แก่เกษตรกรชาวสวนผัก และกำหนดราคามูลค่าผลิตภัณฑ์ผักปลอดในท้องตลาด (สุภาวดี 2540)

ปัญหาการตลาด

ปัญหาซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตของตลาดในประเทศ คือ ราคาซึ่งสูงกว่าผักสดทั่วไป ปริมาณการผลิต ที่ผู้ผลิตไม่สามารถกระจายสู่ตลาดได้มากส่วนใหญ่มักขายแต่ในชุมชนแออัด การไม่มีตลาดเฉพาะทำให้ผู้บริโภคไม่เห็นความแตกต่างระหว่างผักปลอดภัยและผักทั่วไป ตลอดจนพันธุ์พืชที่เหมาะสม คือฤดูกาลและท้องถิ่น และการที่ผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นต่อคุณภาพผลผลิต การมีตลาดรับซื้อในแทบ เกษตรกรจะไม่ค่อยมีทางเลือก และปริมาณของผักมีน้อยชนิดไม่สามารถสนองตอบความต้องการของตลาด อีกทั้งการที่ราคาของผักปลอดภัยจากสารพิษมีราคาสูงกว่าผัก

ที่ไป ทำให้ตลาดไม่ค่อยขยายตัว ผู้สนใจได้รู้วันจำหน่ายคึกคักมีน้อย เนื่องจากหลักจั่วและแนวตั้งง่าย
๗) ตอบแทนค่า ทำให้ส่วนใหญ่นักจัดจำหน่ายผ่านห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆ

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนหลักของการดำเนินโครงการวิจัยนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนหลักคือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสถานการณ์การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษโดยทั่วไปในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ ในระดับจังหวัด และอำเภอ เพื่อกำหนดพื้นที่ที่และกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย และทราบถึงสภาพทั่วไปที่เป็นอยู่ในใจของผู้ของเกษตรกรที่คัดเลือก

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษในระดับเกษตรกรรายบุคคลและในภาพรวม โดยในขั้นตอนนี้จะศึกษาเพื่อทราบถึงสภาพการผลิต ตลอดจนขั้นตอนการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรและชนิดที่ปลูกของเกษตรกรแต่ละคน ตลอดจนวิธีตลาดของผักเหล่านี้ และปัญหาทั่วไปของการผลิตและการตลาดในระดับย่อย ส่วนการศึกษาในภาพรวม เป็นการศึกษาสภาพตลาด แหล่งจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษที่ซื้อขายกันใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อทราบถึงต้นทุนและส่วนเหลือของการตลาดของผักเหล่านี้

ขั้นตอนที่ 3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 1 ครั้ง เพื่อนำเสนอผลการศึกษเบื้องต้น และระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษใน จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวิธีที่จะร่วมกันและข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับเกษตรกรและวิสาหกิจรวม รวมข้อมูลในการดำเนินงานที่ 3 ขั้นตอนที่ 3 มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ข้อมูลและการรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่หนึ่ง ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาขั้นตอนนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

- ก. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลด้านสถานการณ์การผลิตผักในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากสำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ตลอดจนศูนย์บริหารศัตรูพืช จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ข. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) การสำรวจพื้นที่ที่มีการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษใน จังหวัดและพูดคุยกับผู้ในกลุ่มเกษตรกร เพื่อทราบถึงลักษณะการผลิต การตลาดของกลุ่ม ปัญหาทั่วไปในการดำเนินการ เนื่องจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษอยู่ 4 กลุ่มหลัก แต่มีเพียงแค่ 2 กลุ่มเท่านั้นที่มีการผลิตอย่างคึกคักและดำเนินการในเชิงการค้า ซึ่งคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อประโชชน์ในการเก็บบันทึกข้อมูลต้นทุนการผลิตอย่างละเอียด คือ อำเภอคอนสัก และอำเภอเขาชัยสน

ภาพที่ 3.1 จังหวัดสุราษฎร์ธานีและพื้นที่ที่ทำการศึกษา

ขั้นตอนที่สอง ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลปฐมภูมิเป็นหลัก เป็นการศึกษาเชิงมูลระดับหน่วยย่อยโดย
จำแนกข้อมูลออกเป็นด้านการผลิตและด้านการตลาด

ในส่วนของการผลิต ได้ทำการคัดเลือกเกษตรกรที่มีความสนใจในการให้บันทึกข้อมูล
ด้านผลผลิตและปริมาณการผลิตจาก อำเภอคอนสาร และกาจอนคันธ์ จำนวน 50 คน โดยในการรวบรวม
ข้อมูลจะใช้แบบสอบถาม โดยกำหนดแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่หนึ่ง มีเนื้อหาประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปลูก

ตอนที่ 2 การจัดการด้านการผลิตและด้านการตลาด

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของเกษตรกร ในการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานผลิตและการตลาด ตลอดจนข้อเสนอแนะ
ต่างๆ

ชุดที่สอง เป็นข้อมูลพื้นฐานผลกระทบของการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษแต่ละชนิด
ของเกษตรกรแต่ละราย และลักษณะการขาดกัก โดยเก็บบันทึกอย่างค่งเป็นเวล 12 เดือน

ในส่วนของการตลาด จะสอบถามผู้ค้าระดับย่อยจำนวน 2 กลุ่มคือ

กลุ่มแรก เป็นผู้ค้าที่รับผักปลอดภัยจากสารพิษมาจกเกษตรกรที่ทำการศึกษา

กลุ่มที่สอง คือผู้ค้าที่ดำเนินธุรกิจขายหรือรับซื้อผักปลอดภัยจากสารพิษ ในอำเภอเมือง และ
อำเภอเกาะสมุย โดยในการสอบถามจะใช้แบบสอบถาม ซึ่งข้อมูลที่จะสอบถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แหล่งผลิตและแหล่งจำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตอนที่ 2 ลักษณะการซื้อขาย การขนส่ง การกำหนดราคา

ตอนที่ 3 ค่าใช้จ่ายที่มำดินค้าจากเกษตรกรไม่ผู้ผู้ไว้ไกล

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่สาม คือ ใช้ข้อมูลจาก 2 แหล่งคือ

1) ข้อมูลจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยไว้ชื่อแนะว่า “

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ จังหวัดสุราษฎร์
ธานี” เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาค้างๆ จากการศึกษาเบื้องต้น เป็นการประชุมระดมความคิดเห็น
จากบุคคลเกี่ยวข้องๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหา สาเหตุที่ทำให้ผลผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษที่ผลิตใน
ท้องบจังหวัดสุราษฎร์ธานีขาดศักยภาพในการแข่งขันกับผักที่นำเข้าจากที่อื่นได้ ตลอดจนผล
สืบเนื่องอย่างเห็นระบบ เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาในหลายแง่มุม โดยผู้เข้าร่วมประชุมเป็นบุคคลใน
ภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 23 คน ประกอบด้วย

1) เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษจาก โรงเรียนเกษตรพิบูลย์ ในจังหวัด จำนวน 6 คน

2) เจ้าหน้าที่เกษตรระดับตำบล 3 คน

- 3) เจ้าหน้าที่เกษตรระดับจังหวัดจำนวน 3 คน
- 4) พณิชย์จังหวัดและนักวิชาการพาณิชย์ จำนวน 2 คน
- 5) ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากสวนหินระดับต่างๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 7 คน
- 6) นักวิชาการจากสำนักงานการศึกษาจำนวน 2 คน

ในการประชุมนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาให้ผู้เข้าร่วมสัมมนารับทราบ พร้อมวันที่ง
ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากผู้เข้าร่วมประชุมและนำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ไปปรับปรุง
รายงานวิจัยให้สมบูรณ์

2) ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้ผลผลิตผักปลอกคอกจาก
สวนหินที่ผลิต ในท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีขาดศักยภาพในการแข่งขันกับผักที่นำเข้ามาจากพื้นที่อื่น
ที่ได้จากการระดมความคิดเห็นจากที่ประชุม จะถูกนำมารวบรวมเพื่อให้ บุคคลที่มีความรู้และ
ประสบการณ์ เกี่ยวกับกิจกรรมการผลิตและการตลาดผักปลอกคอกจากสวนหินเป็นอย่างดี จัด
ประเด็นหัวข้อสำคัญของปัญหาในเรื่อง ความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา ความพร้อมด้านบุคลากร
ความพร้อมด้านทรัพยากร ความพร้อมด้านวิชาการในการแก้ไข และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
จากการแก้ไข จำนวน 12 คน คือ

ผู้นำเกษตรกรจำนวน	2 คน
ผู้จำหน่ายผักปลอกคอกจากสวนหิน	2 คน
เจ้าหน้าที่ระดับตำบล	3 คน
เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด	3 คน
นักวิชาการ	2 คน

รวม 12 คน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการ
สัมภาษณ์เกษตรกร นักวิเคราะห์และแสดงในรูปแบบของตาราง ร้อยละ และการบรรยาย พรรณนา
เพื่ออธิบายภาพทั่วไปในท้องถิ่นที่ทำการศึกษา สภาพทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบและระบบการปลูกผัก
ปลอกคอกจากสวนหินในพื้นที่ที่ทำการศึกษา

(2) วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณทางสถิติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ข้อมูลต้นทุนการ
ผลิตผักปลอกคอกจากสวนหินของเกษตรกรตลอดปีการเพาะปลูก จะถูกนำมาคำนวณหาต้นทุน ผลตอบแทน
กำไรและสูงต้นทุนจากการผลิตผักปลอกคอกจากสวนหินแต่ละชนิดโดยแยกวิเคราะห์เป็นรายพืช โดย
อาศัยหลักเกณฑ์การคำนวณรายการต่างๆ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ต้นทุน เพื่อให้ทราบถึงกำไรที่เกษตรกรได้รับ จะพิจารณาต้นทุน
การผลิตทั้งหมด ทั้งในรูปแบบที่เป็นเงินสดและ ไม่เป็นเงินสด ต้นทุนที่เป็นเงินสดหมายถึงต้นทุนที่

เกษตรกรจ่ายออกไปเป็นเงินสด และต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดซึ่งเกษตรกร ไม่ได้จ่ายออกไปจริงแต่เป็นค่าใช้จ่ายการผลิตที่เป็นของเกษตรกรเอง เช่น ค่าเสียโอกาสของเงินทุนตนเอง ค่าแรงงานภายในครอบครัว โดยแบ่งต้นทุนการผลิตออกเป็น 2 ประเภท คือ ต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร

2.1.1 ต้นทุนคงที่ หมายถึงต้นทุนที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปริมาณการผลิต ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการใช้ปัจจัยคงที่ในการผลิต หรือ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตามปริมาณการใช้ได้ภายในระยะเวลาของการผลิต แบ่งออกเป็นต้นทุนคงที่ที่เป็นเงินสดและ ไม่เป็นเงินสด ต้นทุนคงที่ที่เป็นเงินสด ประกอบด้วย

- (1) ค่าใช้ที่ดิน กรณีไม่มีที่ดินของตนเอง เกษตรกรต้องเสียค่าเช่าที่ดิน จำนวนโดยใช้ค่าเช่าเฉลี่ยต่อฤดูการผลิต คูณกับพื้นที่ที่ทำการปลูกผักชนิดนั้น กรณีที่เกษตรกรใช้ที่ดินของตนเอง จะประเมินค่าใช้ที่ดินเท่ากับอัตราค่าเช่าในท้องถิ่น
- (2) ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร ประกอบด้วย ค่าเสื่อมราคาของเครื่องสูบน้ำ เครื่องฉีดพ่นยา สารวิงเกิ้ล รวมถึงอุปกรณ์การเกษตรอื่นๆ เช่น พาดัง จอบ พลั่ว และอุปกรณ์บรรจุผลผลิต จำนวนโดยใช้วิธีคิดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรงเพื่อให้ได้ค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์แต่ละชิ้นต่อปี จากนั้นนำไปคูณกับเปอร์เซ็นต์การกระจายการใช้อุปกรณ์การเกษตรในผักแต่ละชนิด ในรอบปี
- (3) ค่าเสียโอกาสของเงินลงทุนในการซื้ออุปกรณ์การเกษตร เป็นค่าเสียโอกาสจากการนำเงินไปลงทุนด้านอื่น ถ้าไม่ได้นำมาลงทุนในการปลูกพืช จำนวนจากมูลค่าเฉลี่ยของเครื่องมืออุปกรณ์ คูณกับอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 8.5 ต่อปี (อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในระยะเวลาทำการสำรวจข้อมูล) และระยะเวลาในที่ยานตรกรใช้ในการผลิตผักชนิดนั้น เพื่อหาต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินลงทุนในการซื้ออุปกรณ์ต่อฤดูการผลิต

2.1.2 ต้นทุนผันแปร หมายถึงต้นทุนการผลิตที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณของผลผลิต ซึ่งเป็นการใช้จ่ายที่เกิดจากการใช้ปัจจัยผันแปรในการผลิต และปัจจัยผันแปรจะใช้หมดไปในช่วงการผลิตนั้นๆ ต้นทุนผันแปรสามารถแยกออกได้เป็นสองประเภท คือ ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด และไม่เป็นเงินสด ประกอบด้วย

- (1) ค่าแรงงาน ได้แก่ ค่าแรงงานรับจ้าง และค่าแรงงานในครอบครัว โดยคิดค่าแรงงานในแต่ละขั้นตอนของการเพาะปลูก
- (2) ค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ สารกำจัดศัตรูพืช ค่าวัสดุคลุมแปลง ปูนขาว น้ำมันเชื้อเพลิง

น้ำมันหล่อลื่น ค่าไฟฟ้า และอื่นๆ โดยนับปริมาณที่ใช้ทั้งหมดในการปลูกพืชแต่ละชนิดต่อฤดูกาลเฉพาะปลูกควบคู่กับรากที่เชื่อมในท้องถิ่นนั้น ได้เป็นค่าวัสดุการเกษตรต่อพืช ส่วนกรณีของค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ที่เกษตรกรผลิตได้เองหรือได้มาฟรี เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ ไม้ทำค้ำ ก็สามารถคำนวณได้โดยใช้ราคาต่อหน่วยที่ซื้อขายในท้องถิ่นคูณกับปริมาณที่เกษตรกรนำมาใช้ในการปลูกผัก

- (3) ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร โดยนำค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตรที่จ่ายไปจริงในรอบ 1 ปี คูณกับสัดส่วน
- (4) ค่าเสียโอกาสเงินทุนหมุนเวียน คำนวณจากต้นทุนค้ำแปรที่เปลี่ยนเงินติดอยู่กับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมระยะสั้นของธนาคารพาณิชย์ (ร้อยละ 8.5 ขณะทำการสำรวจข้อมูล)

2.1.3 ต้นทุนทั้งหมด ประกอบด้วยต้นทุนคงที่ทั้งหมดและต้นทุนผันแปรทั้งหมด โดยจะคิดเฉลี่ย เป็นต้นทุนการผลิตต่อไร่ และต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัม

$$\text{ต้นทุนทั้งหมดต่อไร่} = \frac{\text{ต้นทุนคงที่ทั้งหมด} + \text{ต้นทุนผันแปรทั้งหมด}}{\text{พื้นที่ปลูก}}$$

$$\text{ต้นทุนทั้งหมดต่อกิโลกรัม} = \frac{\text{ต้นทุนคงที่ทั้งหมด} + \text{ต้นทุนผันแปรทั้งหมด}}{\text{ผลผลิตทั้งหมด}}$$

2.2 การวิเคราะห์ผลตอบแทน ประกอบด้วย

- (1) รายได้ทั้งหมดของผักแต่ละชนิด คำนวณจากปริมาณผลผลิตที่ได้ในแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก คูณกับราคาดังกล่าวต่อกิโลกรัมที่เกษตรกรขายได้

$$\text{รายได้ทั้งหมด} = (\text{ปริมาณผลผลิต}) \times (\text{ราคาดังกล่าวที่เกษตรกรขายได้})$$

- (2) ต้นทุนทั้งหมดของผักแต่ละชนิด หาจากผลรวมระหว่างต้นทุนค้ำแปรทั้งหมดและต้นทุนคงที่ทั้งหมด

$$\text{ต้นทุนทั้งหมด} = \text{ต้นทุนค้ำแปรทั้งหมด} + \text{ต้นทุนคงที่ทั้งหมด}$$

- (3) กำไรทั้งหมด คำนวณจากผลต่างระหว่างรายได้ทั้งหมดและต้นทุนทั้งหมด

$$\text{ผลตอบแทนทั้งหมด} = \text{รายได้ทั้งหมด} - \text{ต้นทุนทั้งหมด}$$

- (4) กำไรต่อไร่ ได้จากการนำกำไรทั้งหมดหารด้วยพื้นที่ปลูก

$$\text{ผลตอบแทนต่อไร่} = \frac{\text{ผลตอบแทนทั้งหมด}}{\text{เนื้อที่ปลูก}}$$

(5) ถ้าไรต์ออฟไทม์ ได้จากการนำกำไรทั้งหมดหารด้วยผลผลิตทั้งหมด

ผลตอบแทนต่อไรต์ออฟไทม์ – ผลตอบแทนทั้งหมด

ผลผลิตทั้งหมด

2.3 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน หมายถึงจุดที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้รวมเท่ากับรายจ่ายรวม จึงเป็นระดับที่เกษตรกรเสมอตัวในการทำธุรกิจ กับเกษตรกร ไม่มีกำไรหรือขาดทุน โดยจะวิเคราะห์หาระดับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่คุ้มทุน และระดับราคาคุ้มทุน

2.3.1 ระดับผลผลิตคุ้มทุน (Break-even yield) เป็นระดับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้เท่ากับต้นทุน ณ ระดับราคาที่เกษตรกรขายผลผลิตนั้นได้ ถ้าหากเกษตรกรสามารถผลิตได้สูงกว่าจุดคุ้มทุน เกษตรกรก็จะกำไร แต่ถ้าหากมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำกว่า เกษตรกรก็จะขาดทุนทันที ระดับผลผลิตคุ้มทุนนี้จะเปลี่ยนแปลงเมื่อราคาผลผลิตที่เกษตรกร ได้รับเปลี่ยนแปลงไป

ระดับผลผลิตคุ้มทุน = $\frac{\text{ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่อไร่}}{\text{ราคาผลผลิตต่อไร่ต่อไร่}}$

2.3.2 ระดับราคาคุ้มทุน (Break-even price) เป็นระดับราคาที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้เท่ากับค่าใช้จ่าย ณ ระดับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับระดับราคาที่เกษตรกร ได้รับก็จะทราบได้ทันทีว่าเกษตรกรขาดทุนหรือได้กำไร ณ ระดับราคาตลาดที่เป็นอยู่

ระดับราคาคุ้มทุน = $\frac{\text{ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่อไร่}}{\text{ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่อไร่}}$

3 การวิเคราะห์เชิงปริมาณทางการตลาด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จะทำการประมวลข้อมูลที่ได้จากเกษตรกร พ่อค้าคนกลาง ผู้ค้าระดับต่างๆ และสำนักงานเกษตรจังหวัด เพื่อรวบรวมให้เห็นถึงลักษณะการตลาดทั่วไปของการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ รับซื้อผู้ผลิตและผู้จำหน่ายคักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ลักษณะที่ศึกษาประกอบด้วย การตลาด ต้นทุนการตลาด และส่วนกำไรจากการตลาด

- 3.1 วิธีการตลาด คือการเคลื่อนย้ายของผลิตภัณฑ์จากสหพันธ์เกษตรกรไทยไปสู่ผู้บริโภคผ่านผู้ทำหน้าที่การตลาดประเภทอะไร หรือจำนวนเท่าไร ในแต่ละระดับ เพื่อหาค่าร้อยละของในแต่ละช่องทางการจำหน่าย
- 3.2 ต้นทุนการตลาด หมายถึงต้นทุนที่เกิดขึ้นเนื่องจากผู้ค้าแต่ละระดับได้ใช้จ่ายออกไป เพื่อทำการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากสหพันธ์เกษตรกรไทยไปสู่ผู้บริโภคตามสุดท้าย ซึ่งประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินสด ค่าแรงงาน ค่าขนส่ง ค่าวัสดุ และ ค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นเงินสด เช่น ค่าจ้างแรงงานในครอบครัว ค่าเสื่อมราคา
- 3.3 ส่วนเหลือการตลาด คือความแตกต่างระหว่างราคาที่ผู้บริโภคจ่ายกับราคาที่เกษตรกรได้รับ ซึ่งจะเท่ากับต้นทุนการตลาดบวกกำไรของผู้ประกอบการ จะแสดงในรูปร้อยละของราคาสินค้าที่ผู้บริโภคซื้อ
$$\frac{\text{ส่วนเหลือการตลาด} = \text{ราคาผู้บริโภคจ่าย} - \text{ราคาที่เกษตรกรได้รับ}}{\text{ราคาผู้บริโภคจ่าย}} \times 100$$
- 4 การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การจัดการเชิงกลยุทธ์ จะถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์จากสหพันธ์เกษตรกรในเชิงการค้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตลอดจนทราบถึงอุปสรรคที่มีความสำคัญที่สุด และรองลงมาตามลำดับ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทางเลือกที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์จากสหพันธ์เกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิเคราะห์ประกอบด้วย
 - 4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้าน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) โดยรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิดเห็น ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้ ตารางโอกาส-อุปสรรค-จุดแข็ง-จุดอ่อน (TOWS matrix) จับคู่ระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่สำคัญ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสม สำหรับส่งเสริมให้การผลิตผลิตภัณฑ์จากสหพันธ์เกษตรกรในเชิงการค้าเป็นไปได้
 - 4.2 การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Factor Analysis Summary) เป็นแผนและอุปสรรคในการผลิตผลิตภัณฑ์จากสหพันธ์เกษตรกรในภาพรวม ที่รวบรวมได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ จะถูกนำมาจัดลำดับความสำคัญของอุปสรรคในการดำเนินการผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์จากสหพันธ์ โดยกำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัญหา และให้คะแนนที่แตกต่างกัน ตามเกณฑ์พิจารณา 5 เกณฑ์ คือ ความเร่งด่วนในการแก้ไข ความยุ่งยากในการแก้ไข และประโยชน์ที่ได้รับภายหลังการแก้ไข จากนั้นศึกษาถึงความไวของแต่ละอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอุปสรรคที่จะนำไปเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไข คือ อุปสรรคที่มี

คะแนนอ้วนน้ำหนักสูง และมีความไวต่อการเปลี่ยนแปลงสูง ซึ่งการกำหนดน้ำหนัก
ความสำคัญของแต่ละปัญหาและการให้คะแนนจะกระทำโดยคณะกรรมการที่มี
ประสบการณ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง และนักวิจัย

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและพื้นที่ทำการเกษตร

สำหรับบทนี้จะเป็นการนำเสนอถึงลักษณะโดยทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในระดับจังหวัด ตลอดจนประวัติของกลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตร

4.1 สภาพทั่วไปทางกายภาพและสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปด้านกายภาพและสังคม

1) ที่ตั้ง ขนาด และขอบเขต

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดหนึ่งใน 14 จังหวัดภาคใต้ ที่มีขนาดพื้นที่ประมาณ 12,891 ตารางกิโลเมตร (8.05 ล้านไร่) มีพื้นที่มากเป็นอันดับ 6 ของประเทศ และมีพื้นที่มากที่สุดในภาคใต้ ตั้งอยู่บนฝั่งซ้ายของอ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 8 องศา 17 ลิปดา - 9 องศา 50 ลิปดา เหนือ และเส้นแวงที่ 98 องศา 28 ลิปดา - 100 องศา 05 ลิปดา ตะวันออก พื้นที่จังหวัดทั้งหมดตั้งอยู่ในคาบสมุทร เป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล อาณาเขตติดต่อโดยรอบดังนี้

ทิศเหนือ	จดจังหวัดชุมพรและอำเภอไทย
ทิศใต้	จดจังหวัดนครศรีธรรมราชและกระบี่
ทิศตะวันออก	จดจังหวัดนครศรีธรรมราชและอำเภอไทย
ทิศตะวันตก	จดจังหวัดพังงาและระนอง

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปผสมผสานทั้งพื้นที่ราบ พื้นที่ภูเขา และหมู่เกาะต่างๆ มากมาย

2) สภาพภูมิอากาศ

เมืองสุราษฎร์ธานีอยู่ในคาบสมุทร เป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล จึงได้รับมรสุมอย่างเต็มที่ คือ มรสุมตะวันออกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดียและมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากทะเลจีนใต้และอ่าวไทย จึงมีช่วงฤดูฝนที่ยาวนาน ลักษณะอากาศอยู่ในแบบกึ่งอบอุ่น เหมาะกับการปลูกพืชได้เกือบทุกชนิด ภูมิอากาศในจังหวัดมี 2 ฤดูกาล คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ - เดือนกรกฎาคม และอากาศจะร้อนจัดในเดือนเมษายน โดยในปี 2545 อุณหภูมิสูงสุดวัดได้ 34.4 องศาเซลเซียส ในช่วงเดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม-เดือนมกราคม และมีฝนตกชุกที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ปริมาณน้ำฝนรวม ในปี 2544 เท่ากับ 1839.1 มิลลิเมตร

3) ประชากรและแรงงาน

โดยภาพรวมประชากรของจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชากรหนาแน่นกว่าประชากรชาย และในแต่ละปีประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปี 2544 ประชากรทั้งหมด 907,612 คน ปี 2545 ประชากรทั้งหมด 916,356 คน และในปี 2546 จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีประชากรทั้งสิ้น 926,173 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี รองลงมาคืออำเภอเกาะพะลวย และ อำเภอพุนพินตามลำดับ โดยมีจำนวนครัวเรือน 279,310 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกรรมจำนวน 122,877 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.36 ของครัวเรือนทั้งหมด จึงเห็นได้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดมีการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก

4) สภาพการศึกษาและการนับถือศาสนา

ประชากรในจังหวัดส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.03 นับถือศาสนาพุทธ นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 2.32 และนับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.65

4.1.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด

1) โครงสร้างทางเศรษฐกิจในภาพรวม

จากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในปี 2544 มูลค่า 53,593 บาท พบว่าสัดส่วนสาขาเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์มวลรวม 3 สาขาหลัก กล่าวคือ ร้อยละ 28.64 หรือ 15,352 บาท ของรายได้หลักของจังหวัดมาจากสาขาเกษตรกรรม รองลงมาคือร้อยละ 23.46 ของรายได้จังหวัดมาจากสาขาบริการ ร้อยละ 12 มาจากสาขาการขนส่งและคลังสินค้า ดังนั้น การเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยสาขาพืชเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญสูงสุด ในปี 2544 รายได้จากพืชคิดเป็นมูลค่า 11,743 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 76 ของรายได้จากภาคเกษตรกรรม รองลงมาคือสาขาการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย คิดเป็นมูลค่า 1,630 ล้านบาท หรือร้อยละ 11 และมาจาก สาขาปรมะพร้าวร้อยละ 10 ภาคเกษตรกรรมจึงเป็นโครงสร้างรายได้หลักของจังหวัด ในส่วนของภาคบริการ รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นส่วนที่สำคัญ โดยมีพื้นที่ท่องเที่ยวทางทะเล ในอำเภอเกาะสมุย เกาะพะลวย และอ่าวสมิหลาเป็นพื้นที่หลัก ในส่วนของภาคค้าส่งค้าปลีกมาจากห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ 3 แห่ง คือบิ๊กซี แมกโคร และโลตัส และศูนย์กระจายสินค้าอีก 1 แห่ง คือ สหกรณ์สุราษฎร์ธานี ส่วนภาคอุตสาหกรรม เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตร อาทิเช่น โรงงานอาหาร อาหารทะเลแปรรูป การแปรรูปไม้ยางพารา เฟอร์นิเจอร์ไม้ยางพารา เหมืองแร่ ด้านอุตสาหกรรมอาหารทะเลแปรรูป รายได้เฉลี่ยของประชากรจำนวน 59,547 บาทต่อคนต่อปี

๖) โครงสร้างและกิจกรรมการผลิตทางภาคเกษตร

จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ในปี 2546 จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ทำเกษตรกรรมมากถึง 4.5 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 56.21 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกยางพารามากถึง 2.1 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 48.51 ของพื้นที่ทำการเกษตร รองลงมาคือพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน จำนวน 0.55 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 12

สำหรับพื้นที่ปลูกผลพบว่า ในปีการเพาะปลูกปี 2545/2546 พื้นที่ปลูกหลักของจังหวัดมีประมาณ 47,505 ไร่ ได้ปริมาณผลผลิต 69,299 ตัน ในการปลูกมีกัญชงปลูกแซมในพื้นที่สวนยางพาราเกือบสองส่วนไปแล้วนั้น ระยะอายุ 1-3 ปี และมีเกษตรกรบางส่วนที่มีพื้นที่ปลูกผักเป็นอาชีพหลัก โดยพืชผักที่ปลูกมาก ได้แก่ ผักกาด ใบ ผักกาดหัว ผักกาดก้าน ผักกาดขม ผัก ผักกาดหน่อ/คื่น มูลค่าผลผลิตของปี 2544 เท่ากับ 183.29 ล้านบาท มูลค่าเพิ่มขึ้น ร้อยละ 111 เมื่อเทียบกับปี 2543

4.1.3 การผลิตผักและผักปลอดภัยจากสารพิษของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1) การผลิตผักทั่วไป

ในปี 2546 จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเนื้อที่ปลูกผักประมาณ 47,505 ไร่ หรือร้อยละ 1.40 ของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรทั้งหมด และมีปริมาณผลผลิตผักต่อปีเท่ากับ 69,299 ตัน

ตารางที่ 4.1 พื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีเพาะปลูก 2546

พื้นที่การเกษตร	พื้นที่	สัดส่วน
สวนยาง	47,505	1.4
ปาล์มน้ำมัน	5,055	0.15
พืชไร่	8,514	0.25
ไม้ผลและไม้ยืนต้น	3,344,027	98.2
รวม	3,405,101	100.00

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2546

แหล่งผลิตผักมีกระจายอยู่ไปหลากหลาย แต่แหล่งผลิตที่สำคัญจะอยู่ที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ พุนพิน ดอนสัก พนม และตาชูน ผักเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ แตงร้าน ถั่วฝักยาว หน่อ กระถั่ว

ตารางที่ 4.2 พื้นที่และจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกฝักปลอดภัยจากสารพิษ และผักทั่วไป
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2546

ตำบล	จำนวนเกษตรกร ผู้ปลูกฝักใน ตำบล (ราย)	จำนวนพื้นที่ปลูก ฝักในตำบล (ไร่)	จำนวนเกษตรกร ที่ปลูกฝักปลอด สารพิษในแต่ละ ตำบล	พื้นที่ปลูกฝัก ปลอดสารพิษ (ไร่)
กาญจนดิษฐ์	120	1,540	30	30
ดอนสัก	60	1,018	30	30
พนม	45	1,036	30	30
พุนพิน	247	1,136	30	30

2) แหล่งผลิตฝักปลอดภัยจากสารพิษ

สำหรับการผลิตฝักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี หากพิจารณาในช่วงปี 2543-2546 สามารถแบ่งกลุ่มผู้ผลิตออกเป็น 2 กลุ่มคือ

ก. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ภายใต้คำแนะนำส่งเสริมของรัฐ

จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปี 2546 จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเนื้อที่เพาะปลูกฝัก 47,503 ไร่ และมีพื้นที่ปลูกฝักปลอดภัยจากสารพิษที่ขึ้นทะเบียนหรือเข้าร่วมในโครงการปลูกฝักปลอดสารพิษของจังหวัด ประมาณ 120 ไร่ หรือร้อยละ 0.25 ของพื้นที่ปลูกฝักทั้งหมดของจังหวัด ทั้งนี้แหล่งผลิตฝักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตฝัก ภายใต้คำแนะนำส่งเสริมของรัฐ นำโดย สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์บริหารศัตรูพืช ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการส่งเสริมการปลูกฝักปลอดภัยจากสารพิษแก่เกษตรกร ในรูปแบบของการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรฝักในพระราชดำริ โดยได้เริ่มดำเนินการครั้งแรก ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2543 ในพื้นที่ หมู่ 1 ตำบลช้อนทราย อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และต่อมาได้ขยายไปยังพื้นที่ หมู่ 4 ตำบลพราหมณ์ อำเภอกาญจนดิษฐ์ หมู่ 5 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน และตำบลนางชวน อำเภอพนม ปัจจุบัน โรงเรียนเกษตรกรฝัก ทั้ง 4 แห่ง เป็นพื้นที่หลักของจังหวัดที่ทำการผลิตฝักปลอดสารพิษ

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการผลิตผักปลอดสารพิษ และจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกผักในแต่ละอำเภอ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2546

อำเภอ	จำนวนเกษตรกรผู้ปลูกผักในตำบล (ราย)	จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โรงเรือนเกษตรกรผักในพระราชดำริ (ราย)	คิดเป็นร้อยละ
กาญจนดิษฐ์	120	40	33
พจนังค์	60	30	50
พนม	45	25	55
พุนพิน	247	25	10

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2546

ข. ปรึกษากับเกษตรกรผู้ผลิตเพื่อการสำรวจข้อมูล

เจ้าหน้าที่ผู้ผลิตผักปลอดสารพิษรายย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มักอยู่ในรูปของการปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ คือผักไร้ดิน หรือผักที่ปลูกอยู่ในสารละลาย ซึ่งจะผลิตมากที่สุดที่ อำเภอเกาะสมุย โดยมักจะทำการผลิตเพื่อขายส่งให้แก่ลูกค้าประจำ คือ โรงแรมต่างๆ บนเกาะสมุย ได้แก่

1. สวนปลูกฟาร์มผักละไม ผลิตผักสลัดในสารละลาย เช่น red oak, red coral, butter head ในพื้นที่ปลูกประมาณ $\frac{1}{2}$ ไร่ มีกำลังการผลิตรวมประมาณวันละ 20 กิโลกรัม แต่จะรอบการผลิตใช้เวลาประมาณ 45 วัน ซึ่งกำลังการผลิตดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า มักต้องสั่งซื้อผักจากบริษัทในกรุงเทพมหานครเป็นประจำ ราคาขายผักสดอยู่ระหว่าง 90-120 บาทต่อกิโลกรัม ในการขายผลผลิตจะขายผักพร้อมภาชนะปลูกเนื่องจากทำให้ผักอยู่ในสภาพที่สดและเก็บได้นาน
2. ฟาร์ม กำลังการผลิตประมาณวันละ 10 กิโลกรัม ทำการคัดขายเฉพาะใบของผักสลัดชนิดต่างๆ โดยนำใบของผักสดมาปั่นกับและขาย (salad mix) ให้กับโรงแรมที่เป็นลูกค้าประจำทุกวัน ในราคาต่อกิโลกรัมละ 150 บาท
3. สวนสิน ไฮโดรโปรนิกส์ เริ่มทำการผลิตมาตั้งแต่ปี 2544 ในพื้นที่ $\frac{1}{2}$ ไร่ ทำการปลูกผักสลัดใบ ในช่วงที่ทำการสัมฤทธิ์ มีโรงเรือนทำการผลิตอยู่ที่อำเภอกาญจนดิษฐ์ และผักสดโดยส่งไปขายที่เกาะสมุย ทางเรือขน โดยบรรจุผักทั้งต้นพร้อมภาชนะปลูกในกล่องโฟม กล่องละประมาณ 30 ต้น หรือ 5 กิโลกรัม ส่งวันเว้นวัน ครั้งละประมาณ 50 กิโลกรัม ไปส่งพ่อค้ารวบรวมบนเกาะสมุย เพื่อขายส่งต่อไปโรงแรมอีกทอดหนึ่ง ในราคาจำหน่ายต่อกิโลกรัมละ 80-100 บาท

บทที่ 5 ผลการวิจัย

5.1 เสนอข้อมูลภาพผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์จากสารพิษ

5.1.1 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดพิษจากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่มีการเพาะปลูก 2545/246 จำนวน 50 ราย ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรในเขตตำบลคณฑีและตำบลชุมตาบง ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกโรงเรียนเกษตรกรภาคใต้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ภายใต้การดูแลของสำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์บริหารศัตรูพืช สุราษฎร์ธานี จากการศึกษาสภาพทั่วไปของด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกผักในท้องถิ่นที่ทำการศึกษานี้ มีการเพาะปลูก 2545/2546 พบว่า

อายุและระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

อายุและระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ พบว่าอยู่ในช่วงระหว่าง 31 ปี ถึง 68 ปี โดยมีอายุน้อยประมาณ 45.5 ปี ทางด้านการศึกษาพบว่าร้อยละ 88.0 ของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษมีความรู้ระดับอ่านออกเขียนได้ โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 44) ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา 6 หรือต่ำกว่า ส่วนเกษตรกรที่ไม่รู้หนังสือมีเพียงร้อยละ 2 ของเกษตรกรทั้งหมด (ตารางที่ 5.1)

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ในครัวเรือนเกษตรกรมีสมาชิกรวมทั้งหัวหน้าครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4.02 คน แบ่งเป็นเพศชายต่อเพศหญิงในอัตราส่วนร้อยละ 44:56 ประมาณ 65% ของสมาชิกในครัวเรือนทำงานในฟาร์ม โดยที่มีแรงงานชายและหญิงในสัดส่วนที่เท่ากัน ส่วนการออกไปทำงานนอกฟาร์มจะมีสมาชิกเฉลี่ยประมาณ 1.42 คน หรือ 35% ของสมาชิกในครัวเรือนออกไปทำงานนอกฟาร์ม (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือน

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)	45.49	
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน		100
ไม่รู้หนังสือ		2.0
กั้นออกเขียนไม่ได้		10.0
กั้นออกเขียนได้		24.0
ศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6		28.0
ศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6		16.0
มัธยมศึกษาตอนต้น		10.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย		8.0
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า		2.0
จำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน(คน)	4.02	100
ชาย	1.78	44.28
หญิง	2.24	55.72
แรงงานในภาคเกษตร (คน)	2.60	64.66
ชาย	1.30	32.33
หญิง	1.30	32.33
แรงงานนอกภาคเกษตร (คน)	1.42	35.32
ชาย	0.48	11.94
หญิง	0.94	23.38

ขนาดเนื้อที่ถือครอง และลักษณะการถือครอง

จากพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 17.16 ไร่ต่อครัวเรือนของเกษตรกรที่ทำการศึกษ พบว่า ร้อยละ 53 ของพื้นที่ถูกนำไปใช้เพื่อการทำสวนอาหาร รองลงมาร้อยละ 16 เป็นพื้นที่ว่างเปล่า ไม่ใช้ประโยชน์ อีกร้อยละ 15 ใช้ในการปลูกผักและร้อยละ 9 ของพื้นที่ถือครอง เกษตรกรใช้ในการปลูกไม้ผล ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 4.86 ใช้ปลูกปาล์ม และ ร้อยละ 0.66 ใช้ปลูกกาแฟ สำหรับ ลักษณะการถือครองพื้นที่ทางการเกษตร พบว่าเกษตรกรร้อยละ 70 มีที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนที่เหลือ ก็เป็นการเข้าไปทำฟรี เนื่องจากได้รับอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นเพื่อน หรือเป็นคนรู้จัก ให้นำไปทำปลูกพืชระหว่างร่องยาง ที่ยังไม่ได้ผลผลิต โดยไม่ต้องเสียค่าเช่าเป็นส่วนใหญ่ จึงกล่าวได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องที่ดินในการปลูกผัก (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2 ขนาดเนื้อที่ถือครอง การใช้ และลักษณะการถือครองพื้นที่ดินของเกษตรกร

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
ขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ยต่อครัวเรือน (ไร่)	17.16	
ลักษณะการใช้ที่ดิน (ไร่)		100
ยาง	9.65	53.31
ผัก	2.8	15.47
ผลไม้	1.64	9.06
ปาล์ม	0.88	4.86
กาแฟ	0.12	0.66
เลี้ยงสัตว์ (เป็ด ไก่ ปลาหมอ)	0.06	0.33
ที่ดินเปล่า	2.95	16.29
ลักษณะการถือครองที่ดิน (คน)		100
เกินของคนอื่นทั้งหมด		70.0
ทำฟรีทั้งหมด		12.0
ทำฟรีเป็นบางส่วน		17.0

อาชีพและรายได้จากการปลูกผักของเกษตรกร

ด้านรายได้จากอาชีพปลูกและโครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรจะทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก โดยพบว่าร้อยละ 56 ของเกษตรกรที่ศึกษา จะมีอาชีพหลักคือการทำสวนยาง โดยมีพื้นที่ปลูกยางเฉลี่ยครัวเรือนละ 9.65 ไร่ ส่วนการปลูกผักนั้นเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเกษตรกรมักจะปลูกแซมในสวนยางในช่วงที่ว่างจากฤดูกรีดยาง มีเพียงร้อยละ 16 ของเกษตรกรที่ศึกษาเท่านั้นที่ปลูกผักเป็นอาชีพหลัก โดยเกษตรกรที่ทำการสำรวจ มีประสบการณ์ในการปลูกผักเฉลี่ย 6-7 ปี และได้รับการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีในการปลูกผักปลอดสารพิษมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ก่อนเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกรผักในพระราชดำริ ซึ่งจัดตั้งอย่างเป็นทางการ ในปี 2544 เกษตรกรจึงมีประสบการณ์ในการปลูกผักปลอดสารพิษจากอาชีวเฉลี่ย 2-3 ปี โดยปลูก เฉลี่ย 2-3 ครั้งต่อปี (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3 อารีพหุผลและประสิทธิผลในการปลูกผักปลอดสารพิษ

รายการ	ต้นทุน	ร้อยละ
ปลูกผักเป็นอาชีพหลัก (คน)		16.0
ไม่ได้ปลูกผักเป็นอาชีพหลัก อาชีพหลักคือ		84.0
ธัญพืช		56.0
อื่นๆ (กรีดยาง สวนปาล์ม ผลไม้)		28.0
ประสิทธิภาพในการปลูกผัก (ปี)	6.44	
ประสิทธิภาพในการปลูกผักปลอดสารพิษ (ปี)	2.56	
จำนวนรุ่นของผักที่ปลูกต่อปี (รุ่น)	2.78	

การที่ พรายได้จากฟาร์ม

จากตารางที่ 5.4 พบว่า เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยกว่าเรือนละ 51,000 บาทต่อปี โดยส่วนใหญ่ที่พรายได้จากฟาร์ม กล่าวคือ รายได้หลักของครัวเรือน ร้อยละ 43 หรือ 22,000 บาทต่อปี มาจากการทำสวนยางซึ่งเป็นอาชีพหลัก ส่วนการปลูกผักสามารถสร้างรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 16,970 บาทต่อปี หรือคิดเป็นร้อยละ 33 ของรายได้ครัวเรือน เกษตรกรมีรายได้จากนอกภาคเกษตรเฉลี่ยปีละ 12,000 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 23 ของรายได้ต่อปีที่เกษตรกรได้รับต่อครัวเรือน (ตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4 โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร จำนวนเกษตรกรประเภทของรายได้

ประเภทของรายได้	จำนวนเงิน (บาท)	ร้อยละ
รายได้จากภาคเกษตร	39,000	76.47
รายได้จากการปลูกผัก	16,970	33.27
รายได้จากการเกษตรอื่น	22,030	43.20
รายได้นอกภาคเกษตร	12,000	23.53
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน	51,000	100

5.1.2 การจัดการด้านแมลงศัตรูพืช การจัดการผลิต และเทคนิคการผลิตของเกษตรกร

ระบบการผลิตผักและเทคนิคที่ใช้ในการผลิตผัก

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษในระบบเปิดทั้งหมด โดยใช้วิธีการหลักอยู่ 3 วิธีคือ 1) การผลิตโดยวิธีผสมผสาน (Integrated pest management, IPM) ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่เกษตร เป็นวิธีหลักที่เกษตรกรร้อยละ 62 ใช้ โดยมีการใช้หลายวิธีร่วมกันในการควบคุมศัตรูพืช เช่น การใช้ตัวทำ ค้างเบียน การใช้สารสกัดชีวภาพ และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ยกเว้นที่จำเป็นและใช้ในระดับที่ปลอดภัย 2) ระบบเปิดใช้แต่สารธรรมชาติ พบว่าร้อยละ 30 ของเกษตรกรที่สำรวจ ผลิตผักโดยมีการใช้ปุ๋ยคอกและสารธรรมชาติเท่านั้น จะไม่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้ามาช่วย และ 3) เป็นระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีเกษตรกรประมาณร้อยละ 8 เท่านั้นที่ผลิตโดยใช้แต่ปุ๋ยหมักและสารสกัดจากพืช ไม่มีการใช้สารเคมีอื่นใดเข้ามาช่วยแม้แต่ปุ๋ยเคมี (ตารางที่ 5.5)

ในการผลิตแปลงครั้งแรกเกษตรกรมักให้รอดไปเติบโตตามเขาไปโตในที่ก่อน จากนั้นใช้จอบขุดเพื่อพลิกแปลง บางรายใช้จอบขุดเพียงอย่างเดียว มีการใส่ปุ๋ยหมักร่วมกับปุ๋ยคอก เช่น มูลไก่ กากปลาแห้ง เพื่อบำรุงดิน รวมทั้งการใส่ปูนขาว สำหรับการปลูกนั้นมีการหว่านเมล็ดพันธุ์ลงบนแปลง หรือการเพาะกล้าก่อนแล้วย้ายปลูกขึ้นอยู่กับชนิดของผัก ผักที่นิยมปลูกโดยการหว่านคือ ผักบุ้ง ผักกาดขาว ส่วนผักที่เกษตรกรต้องเพาะกล้าก่อนแล้วจึงย้ายปลูกในแปลง ได้แก่ กวางตุ้ง คะน้า ผงผัก ผักที่ได้นี้ เกษตรกรจะไว้ขายเป็นส่วนใหญ่ และบริโภคส่วนที่เหลือ โดยในการปลูกผักจะปลูกรวมกันทั้งแปลงผักที่ปลูกไว้บริโภคและที่ปลูกไว้ขาย ไม่มีการแยกแปลงในการปลูก เนื่องจากเกษตรกรมีความมั่นใจในความปลอดภัยของวิธีการผลิตที่ใช้ (ตารางที่ 5.5)

สำหรับการเลือกชนิดผักที่ปลูก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 96 จะปลูกผักตามความต้องการของตลาด โดยได้รับข้อมูลจากพ่อค้าที่มารับซื้อผักว่าต้องการผักชนิดใดบ้าง รองลงมาคือร้อยละ 68 จะปลูกตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้ช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม จะไม่มีแผนปลูกผักใบ หรือผักหัว เพราะกลัวน้ำ ร้อยละ 32 ของเกษตรกรจะเลือกชนิดผักปลูกตามประสบการณ์ของตนเอง ทำให้รูปแบบในการปลูกผักในแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกันไป นอกจากนี้ร้อยละ 26 ของเกษตรกรหาข้อมูลจากตลาดก่อนเป็นเกณฑ์ในการเลือกชนิดผัก เช่น จะปลูกผักชนิดที่มีราคาดีในช่วงที่ผ่านมา นอกจากนี้ คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในการตัดสินใจเลือกชนิดผักปลูกก็เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกชนิดผักปลูก อย่างไรก็ตาม ยังมีเกษตรกรอีกร้อยละ 10 ที่ตัดสินใจเลือกชนิดผักที่ปลูกโดยดูจากเพื่อนบ้านว่าปลูกอะไร ก็จะปลูกตาม (ตารางที่ 5.5) สำหรับชนิดผักที่ปลูกในฤดูต่างๆ จากการสำรวจ พบว่าชนิดผักที่เกษตรกรนิยมปลูกตลอดปี ได้แก่ ผักกินผล และกินใบ เช่น แดงคางคัก ผักขม บวบ มะระ กวางตุ้ง คะน้า ส่วนผักกาดขาวมีนิยมปลูกมากในฤดูร้อน ช่วงเดือนมกราคม-เมษายน (ตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.5 ระบบการผลิตและเทคนิคการผลิตผักปลอดสารพิษ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระบบการผลิตผักที่ปลอดภัย	50	100
ระบบเปิดวิถีผสมผสาน	31	62.0
ระบบเปิดใช้แค่สารธรรมชาติ	15	30.0
ระบบเกษตรอินทรีย์	4	8.0
เกณฑ์ในการเลือกชนิดผักที่ปลูก		
ตามความต้องการของตลาด	48	96.0
ตามเพื่อนบ้าน	5	10.0
ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่	13	26.0
ตามประสบการณ์	16	32.0
ตามฤดูกาล	34	68.0
อาศัยสภาพผลผลิตจากฤดูกาลก่อน	13	26.0

ตารางที่ 5.6 ชนิดผักที่เกษตรกรนิยมปลูกในแต่ละช่วงฤดูกาล

ชนิดผักที่ปลูกในฤดูร้อน	ร้อยละ	ชนิดผักที่ปลูกในฤดูฝน	ร้อยละ
แตงกวา	30.0	อ้วกเขียว	38.0
ผักกาดขาว	28.0	แตงกวา	36.0
ถั่วงอก	26.0	บวบ	32.0
บวบ	24.0	กวาดำ	8/16.0
คะน้า	20.0	มะระ	7/14.0
มะระ, กวางตุ้ง	12.0	คะน้า	6/12.0
ผักบุ้ง, ผัก	4.0	ถั่วงอก มะเขือ ข้าวโพด	5/10.0
พริกขี้หนู มะเขือ	2.0	พริกขี้หนู แดงโม	2/4.0
พริกขี้หนู ผักชี		น้ำเต้า อ้วก	1/2.0

ลักษณะการใช้ปัจจัยการผลิต และแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต

สำหรับการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ ในการผลิตผักปลอดสารพิษ พบว่าเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ปัจจัยการผลิตแตกต่างจากระบบการผลิตผักที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรระบุว่ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้นามากที่สุด คือ มีการใช้อุปกรณ์การเกษตรน้อยลง รองลงไปคือ การใช้สารกำจัดศัตรูพืช มีการเพิ่มการใช้สารสกัดจากธรรมชาติมากขึ้น และใช้เงินในการ

ทรงทุนน้อยลง รองลงไปคือ การบำรุงดิน โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งมาจากขี้ไก่ ขี้หมู หรือ ขี้วัว และ
ปัจจัยด้านแรงงาน พบว่า มีการใช้แรงงานเพิ่มขึ้นในการปลูก โดยพบว่า มีผู้ขายวายเป็นหลักที่ต้องการ
แรงงานในไร่ มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผักอีก 6 ชนิดที่ทำการวิเคราะห์ โดยกิจกรรมการผลิตที่
ใช้แรงงานมากที่สุดคือ แรงงานในการปลูกและดูแลรักษา พบว่าโดยเฉลี่ยเกษตรกรจะใช้เวลา
เฉพาะในการปลูกและดูแลรักษาผักประมาณ 166 ชั่วโมงต่อไร่ รองลงมาได้แก่ การเก็บเกี่ยว และ
ร้อยละ 42 ของเกษตรกรระบุว่า การผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษมีการใช้เงินลงทุนในการผลิต
น้อยลง (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7 การเปลี่ยนแปลงการใช้ปัจจัยการผลิต

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การใช้แรงงานเพิ่มขึ้น	26	52.0
การใช้ปุ๋ยและการเกษตรน้อยลง	43	86.0
มีการบำรุงดิน	27	54.0
การกำจัดศัตรูพืชโดยสารธรรมชาติ	32	64.0
การใช้เงินลงทุนน้อยลง	30	60.0

จากตารางที่ 5.8 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะซื้อปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และ
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากร้านในตำบล ปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรนิยมทำใช้เองคือปุ๋ย ส่วนเมล็ด
พันธุ์ นำเป็นปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมซื้อมาใช้มากที่สุด โดยก่อนใช้ เกษตรกรส่วนใหญ่
จะนำเมล็ดพันธุ์ไปทดสอบกับสารเคมีเพื่อป้องกันแมลงและแบคทีเรียก่อนที่จะหว่าน ซึ่ง
สารที่ใช้มากที่สุดคือ คาร์บาซิล ส่วนที่เหลือร้อยละ 46 จะใช้วิธีการแช่น้ำ (ตารางที่ 5.8)

ตารางที่ 5.8 แหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต

หน่วย: ร้อยละ(คน)

แหล่งที่มา	เมล็ดพันธุ์	ปุ๋ย	สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
จากเจ้าหน้าที่	20.0	26.0	24.0
ร้านในตำบล	92.0	60.0	50.0
ทำใช้เอง	12.0	54.0	14.0

สภาพพื้นที่และการดูแลบำรุงดิน

สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกผัก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่น้ำท่วมถึง เกษตรกรประมาณ ร้อย
ละ 84 ที่ทำไร่แบบนาขั้นบันไดไม่เคยนำดินที่ใช้ในการเพาะปลูกไปปรับการตรวจวิเคราะห์ดิน แต่ส่วน
ใหญ่ ร้อยละ 60 คิดว่าดินที่ใช้ในการเพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์ดี มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 12

เท่านั้น ที่คิดว่าดินของตนเองไม่ดี สำหรับวัสดุที่ใช้ในการบำรุงดิน พบว่าเกษตรกรร้อยละ 84 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการบำรุงดิน ซึ่งปุ๋ยที่ใช้ส่วนใหญ่มาจากมูลสัตว์ เช่น ขี้ไก่ ขี้หมู ขี้วัว และมูลจากพืช เช่น ขุยมะพร้าว กากป่น กากปลา ขี้ขี้วัว ไร่ต วอของมาร้อยละ 54 ของเกษตรกรใช้ปูนขาวในการบำรุงดิน และร้อยละ 30 ของเกษตรกร บำรุงดิน โดยใช้ปุ๋ยเคมี (ตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.9 สภาพดินและการดูแลปฏิบัติ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลักษณะของพื้นที่ปลูก		
พื้นที่ราบลุ่ม	18	36.0
พื้นที่น้ำท่วมถึง	32	64.0
ความอุดมสมบูรณ์ของดิน		
ดินอุดมสมบูรณ์ดี	30	60.0
ดินไม่ดี	6	12.0
ไม่ทราบ	14	28.0
การตรวจวิเคราะห์ดิน		
เคย	8	16.0
ไม่เคย	42	84.0
วัสดุบำรุงดิน		
ปุ๋ยเคมี	25	50.0
ปูนขาว	27	54.0
ปุ๋ยอินทรีย์	42	84.0
ปุ๋ยหมัก	1	2.0
แรโดโดไมท์	18	36.0

แหล่งน้ำที่ใช้และปัญหาแหล่งน้ำ

เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้น้ำจาก แหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำฝน น้ำตกและน้ำบาดาล เป็นหลักในการปลูกผักปลอดจากสารพิษ มีเพียงร้อยละ 33 ของเกษตรกรเท่านั้นที่ใช้น้ำจากระบบชลประทานในการเพาะปลูก ปัญหาหลักที่เกษตรกรประสบเกี่ยวกับแหล่งน้ำ คือ ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน (ร้อยละ 54) และ ปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง (ร้อยละ 38) (ตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.0 แหล่งน้ำที่ใช้และปัญหาที่พบ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แหล่งน้ำเพื่อการปลูกผัก		
ระบบชลประทาน	15	30.0
น้ำบาดาล	9	18.0
น้ำฝน	11	22.0
แหล่งน้ำธรรมชาติ	30	60.0
น้ำผืน	26	52.0
ปัญหาของแหล่งน้ำ	50	100
ขาดแคลนน้ำ	19	38.0
น้ำท่วม	27	54.0
ไม่มีปัญหา	4	8.0

โรคและแมลงศัตรูพืชและวิธีการกำจัด

เกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่า ปัญหาศัตรูพืชจะรุนแรงที่สุดในฤดูร้อน คือ ช่วงเดือนมกราคม - เมษายน สำหรับศัตรูพืชหรือโรคพืชที่มีความถี่ในการพบมากที่สุด 5 ลำดับแรก ได้แก่ โรครา น้ำค้าง เกล็ด ไข่ แมลงวันทอง หนอนเจาะ หนอนชอนใบ แมลงหิ่ง และโรคคั้นน้ำ (ตารางที่ 5.11) สำหรับวิธีการที่นิยมในการป้องกันและกำจัด คือ การไถดินและนำดินตากแดดก่อนนำดินมาเพาะปลูก คิดเป็น ร้อยละ 96 การปลูกพืชหมุนเวียน และใช้สารธรรมชาติ ได้รับความนิยมนับเป็นร้อยละ 94 และ 90 (ตารางที่ 5.11) ส่วนสารที่เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้ในการกำจัดศัตรูพืช คือ น้ำหมักชีวภาพ (ร้อยละ 30) รองลงไปคือสารสะเดา (ร้อยละ 26) โดยนิยระดับความนิยมเท่ากับ 2.38 และ 2.06 ตามลำดับ ซึ่งนับเป็นสารที่เกษตรกรมีความนิยมค่อนข้างสูง ส่วนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้รับระดับความนิยมเท่ากับ 1.24 ซึ่งนับว่าค่อนข้างต่ำ (ตารางที่ 5.12)

ตารางที่ 5.1 ศัตรูพืช โรคพืชและวิธีที่เกษตรกรใช้ในการกำจัด

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศัตรูพืชหรือโรคพืชที่เกษตรกรมักพบในการผลิตผัก		
รา น้ำค้าง	31	13.14
เพลี้ยไฟ	25	10.59
แมลงวันทอง	23	9.75
หนอนเจาะ	18	7.63

พริกขี้หนูเขียว	15	6.35
แมลงสาบ	14	5.93
ไวต์ดรัมเม้ง	14	5.93
วิธีที่นิยมใช้ในการป้องกันและกำจัด		
ปลูกผักหมุนเวียน	47	94.0
ปลูกผักที่มีแมลงศัตรูรบกวนน้อย	35	70.0
เลือกช่วงเวลาปลูกให้เหมาะสม	18	76.0
การเคมี	43	86.0
การรวบรวมชาติ	45	90.0
ใช้ที่ดินและตามเคลก่อนเริ่มปลูก	48	96.0
แมลงศัตรูธรรมชาติ	18	36.0
ใช้กับหรือแสงไฟล่อ	25	50.0

ตารางที่ 5.12 ตารางที่นิยมใช้ในการกำจัดศัตรูพืช

รายการ	นิยมนิยม (ร้อยละ)	ระดับความนิยม ¹
น้ำหมักชีวภาพ	29.68	2.38
สารชีวเคมี	25.69	2.06
ยาเคมี	14.21	1.14
พริกขี้หนู	10.47	0.84
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	15.46	1.24
สารชีวเคมี	2.99	0.24
ตะไคร้หอม	0.75	0.06
หัวขมิ้น	0.75	0.06

หมายเหตุ ¹ ระดับความนิยมในการใช้ ได้แก่ มากที่สุด = 3, ปานกลาง = 2, น้อย = 1, ไม่เคยใช้ = 0

แหล่งที่มาของเงินทุนในการผลิต

จากการสำรวจแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตผักของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68) จะใช้ทั้งเงินทุนของตนเองและกู้ยืมเงินมาใช้ในการลงทุนผลิต ซึ่งเงินที่ได้มาจากการกู้ยืม มี ร้อยละ 54 ของเกษตรกร จะกู้ยืมเงินในระบบ เช่น จากธนาคารหรือสหกรณ์ และร้อยละ 44 ของเกษตรกรจะกู้ยืมเงินนอกระบบ เช่น จากเพื่อน ญาติ หรือพ่อค้า โดยเงินที่กู้ยืมมาส่วนใหญ่ จะ

ถูกใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิต ลงทุนในทรัพย์สินถาวร และจัดซื้อปัจจัยการผลิต (ตารางที่ 5.13)

ตารางที่ 5.13 แหล่งเงินทุนและวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงินของเกษตรกร

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แหล่งเงินทุน		
เงินทุนของตนเอง	9	18.0
จากการกู้ยืม	7	14.0
จากทั้งเงินทุนตนเองและการกู้ยืม	34	68.0
แหล่งกู้ยืม		
กู้ยืมเงินในระบบ ^a	21	53.9
กู้ยืมเงินนอกระบบ ^b	17	43.6
กู้ยืมทั้งในและนอกระบบ	1	2.5
วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม		
ลงทุนในทรัพย์สินถาวร	28	62.2
เป็นทุนหมุนเวียนในการผลิต	29	64.4
จัดซื้อปัจจัยการผลิต	23	51.1
เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	2	4.4
หมายเหตุ	^a ได้แก่ กู้จากธนาคาร ธกส กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรกร	
	^b ได้แก่ กู้จากญาติ เพื่อนบ้าน พ่อค้า	

5.1.3 การจัดการด้านการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตที่ปลดปล่อยจากสารพิษ

วิธีการจำหน่ายผลผลิตและการกำหนดราคา

ผลผลิตออกจากสารพิษที่เกษตรกรผลิตได้ ส่วนใหญ่จะถูกจำหน่ายเกือบทั้งหมด เกษตรกรขายเก็บไว้กินเองบางส่วน สำหรับผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการรับรองคุณภาพ มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่เคยได้รับการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิต โดยมีหน่วยงานที่ให้การรับรองคุณภาพคือ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำนักงานเกษตรจังหวัด และโรงเรียนเกษตรกรรม (ตารางที่ 5.14)

จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรร้อยละ 88 จะขายผลผลิตออกจากสารพิษของตนเองที่ผลิตได้ ในรูปของผักทั่วไปให้แก่พ่อค้าที่มารับซื้อในหมู่บ้าน มีเพียงเกษตรกรร้อยละ 8 เท่านั้นที่สามารถจำหน่ายผักของตนได้ในรูปของผักปลอดภัยจากสารพิษได้ ซึ่งปัญหาที่สำคัญที่สุดที่

เกษตรกรรมในการขาย คือใช้บรรดาผลผลิตเหล่านั้นไปถนอม เมื่อจะนำผลผลิตที่ถนอมแล้ว
ได้รับนั้น เทียบราคาของราคาผักทั่วไป โดยใช้เกณฑ์ราคาของผักทั่วไปในตลาดไทพวอ ซึ่ง
เป็นตลาดขายส่งผักผลไม้ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดราคาคือ พ่อค้าผู้มารับ
ซื้อผักในแต่ละวัน โดยเกษตรกร ไม่มีอำนาจต่อรอง ทั้งนี้ราคาดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม
อุปสงค์และอุปทานของผักทั่วไปในตลาด จึงทำให้ราคาของผักที่ปลูกได้จากสารพิษที่ตกค้างใน
รูปของผักทั่วไป ได้รับราคาที่ค่อนข้างต่ำและไม่แน่นอน (ตารางที่ 5.14)

สำหรับพ่อค้าที่มารับซื้อผักจากเกษตรกร จะมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นชาว
ระจำ โดยพบว่าเกษตรกรร้อยละ 92 จะขายส่งผลผลิตของตนให้แก่พ่อค้าที่มารับซื้อใน
หมู่บ้าน ซึ่งเกษตรกรจะใช้วิธีขายหมดผลผลิตทั้งหมด หากมีผักเหลือก็จะขายไปในราคาของผัก
ในตลาด (ผักกาด) เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของเหลือ อีกทั้งวิธีนี้มีความเสี่ยงจากเมื่อเกษตรกรเริ่มต้นขาย
ผลผลิตผักชนิดใดชนิดหนึ่งให้แก่พ่อค้าคนใดแล้ว ก็มักจะโดนกดราคาส่วนที่เหลือไปจนกว่าผักชนิด
นั้นจะเก็บเกี่ยวหมด เนื่องจากจะไม่มีการต่อรองขึ้นจากรับซื้อผลผลิตส่วนที่เหลือในแปลงต่อ ทำให้
ไม่เกิดการแข่งขันในเรื่องของราคาที่เกษตรกรจะได้รับ นอกจากนี้มีเกษตรกรบางส่วน(ร้อยละ
2) ได้รับเงินเรื่องจากพ่อค้าที่มารับซื้อในรูปตัวเงินมูลค่าประมาณร้อยละ 80 ของมูลค่าสินค้า และ
เกษตรกรก็ร้อยละ 18 จะได้รับเงินเชื่อในรูปของเมล็ดพันธุ์ บุงพลาสติกใส่ผัก และปุ๋ยเคมี แต่
เกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ได้รับเงินเชื่อจากพ่อค้าแต่อย่างใด

ตารางที่ 5.14 ลักษณะการจัดการทางการตลาดของเกษตรกร

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผลผลิตที่ได้		
จำหน่ายทั้งหมด	26	52.0
จำหน่ายเกือบทั้งหมดเก็บไว้กินบางส่วน	22	44.0
ไม่ได้รับการรับรองคุณภาพ	40	80.0
ได้รับการรับรองคุณภาพจาก	11	20.0
กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	6	12.0
ไม่เรียกเกษตรกร	2	4.0
สำนักงานเกษตรจังหวัด	3	4.0
รูปแบบการจำหน่าย		
ผักปลอดสารพิษทั้งหมด	50	100
ผักทั่วไปทั้งหมด	4	8.0
ทั้งของประเภท	44	88.0
	2	4.0

วิธีการตลาด	50	100
ขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อในหมู่บ้าน	46	92.0
นำไปขายเอง	4	8.0
ประเภทของพ่อค้าที่มารับซื้อ	50	100
ชาวประมง	22	44.0
ทั้งชาวประมงและชาวนา	28	56.0
ความเหมาะสมของราคาที่ได้รับ		
ราคามีความเหมาะสม	11	22.0
ราคาไม่มีความเหมาะสม เนื่องจาก	39	78.0
ราคาขายที่ได้รับต่ำ	21	42.0
ราคาขายไม่แน่นอน	9	28.0
ผู้ซื้อหรือพ่อค้าคนกลางเป็นคนกำหนดราคา	7	14.0
ไม่ระบุ	2	4.0
การได้รับเงินจากผู้ซื้อ	50	100
ไม่ได้	25	50.0
ได้ในรูปของปัจจัยการผลิต	9	18.0
ได้เป็นเงินสด	14	28.0
ไม่ระบุ	2	4.0

หมายเหตุ - การจำหน่ายเต็งในรูปของผักปลอดสารพิษและผักทั่วไป มีถึงส่วนการจำหน่ายของผักปลอดสารพิษต่อผักทั่วไปในอัตราร้อยละเท่ากับ 50:50

เกษตรกรที่จำหน่ายผักให้ทั้งพ่อค้าเขาประจําและชาวนา มีอัตราส่วนการจำหน่ายผักให้พ่อค้าเขาประจําต่อชาวนา ในอัตราร้อยละเท่ากับ 89:11

5.1 ความกีดกันของเกษตรกรและปัญหาอุปสรรคที่เกษตรกรประสบในการผลิตและการตลาดผักปลอดมลพิษจากสารพิษ

แรงจูงใจและแนวโน้มในการผลิต

เหตุผลหรือแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกษตรกรหันมาผลิตผักปลอดมลพิษจากสารพิษ คือ การคำนึงถึงประโยชน์ที่มีต่อสุขภาพและครอบครัว การได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ และความตระหนักอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมี เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72) มีความต้องการจะขยายพื้นที่ปลูกผักปลอดมลพิษจากสารพิษเนื่องจากคำนึงถึงความปลอดภัยที่ตนเองและผู้บริโภคได้รับ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่เหลือร้อยละ 20 ไม่ประสงค์จะขยายพื้นที่ปลูก เนื่องจากขนาดพื้นที่ที่มีจำกัด ไม่ได้ตลาดรองรับและราคาไม่ดึงดูดใจ (ตารางที่ 5.15)

ตารางที่ 5.15 แรงจูงใจในการผลิตและความต้องการขายพื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เหตุผลและแรงจูงใจในการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ	50	100
- การได้รับความสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่	11	22.0
- ประโยชน์ต่อสุขภาพตนเองและครอบครัว	28	56.0
- อันตรายจากการใช้สารเคมี	6	12.0
- ช่วยเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว	3	6.0
- ถอดถอนทุนการผลิต	2	4.0
ความต้องการขายพื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษ	50	100
- ต้องการขายพื้นที่ เพราะ	36	72.0
- ปลอดภัยต่อตนเองและลูกหลาน	23	46.0
- มีตลาดรองรับ	4	8.0
- ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี	3	6.0
- รายได้เพิ่มขึ้น	6	12.0
- ไม่ต้องการขายพื้นที่ เพราะ	11	22.0
- อนาคตที่ดินจำกัด	5	10.0
- ราคายังไม่ถึงจุดคุ้มทุน	2	4.0
- ไม่มีตลาดรองรับ	4	8.0
- ไม่ระบุ	3	6.0

ปัญหาและอุปสรรคการผลิตและการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษ ณ อ.สุราษฎร์ธานี

จากการสำรวจพบว่าเมื่อเกษตรกรมีปัญหาระยะแรกๆ ส่วนใหญ่ จะขอคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่การเกษตร (ร้อยละ 90) และเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน (ร้อยละ 84) รองลงไปคือพยายามศึกษาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง (ร้อยละ 44) หรือถามจากร้านจำหน่ายสารเคมี (ร้อยละ 20)

ถ้าหากมีปัญหาระยะแรกๆ ร้อยละ 50 ของเกษตรกรระบุว่า ปัญหาการตลาด เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในการดำเนินธุรกิจผักปลอดภัยจากสารพิษ อันเนื่องมาจากเกษตรกรที่ดำเนิน ไม่แน่นอน ไม่มีการมาตรฐาน ตลอดจนภาวะที่ไม่มีตลาดรองรับผลผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ หรือไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการตลาด รองลงมา ร้อยละ 40 เห็นว่าปัญหาด้านการผลิต เช่น ปัญหาโรคแมลงรบกวน และขาดเทคโนโลยีในการใช้สารธรรมชาติ ตลอดจนการขาดเงินทุนในการผลิต

นอกจากนี้เกษตรกรยังพบปัญหาการขาดความรู้และเทคนิคจากหน่วยงานราชการอย่างจริงจังและเป็นระบบ (ตารางที่ 5.16)

ทั้งนี้เกษตรกรมีความประสงค์จะได้รับความช่วยเหลือทางด้านความรู้ในการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด เทคโนโลยีการกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัย การจัดการภายในกลุ่มที่เป็นระบบ และการประกันราคาผลผลิต

ตารางที่ 5.16 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับปัญหาการผลิตและการตลาดผักปลอดสารพิษ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เมื่อมีปัญหาเกษตรกรจะขงต่ำปริมาณขาย		
เจ้าหน้าที่กรมเกษตร	45	90.0
ญาติพี่น้อง	6	12.0
ร้านจำหน่ายสารเคมี	10	20.0
เพื่อนเกษตรกร	42	84.0
ศึกษาด้วยตนเอง	22	44.0
ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการธุรกิจผักปลอดภัยจากสารพิษ	50	100
ปัญหาการผลิต	20	40.0
ปัญหาการตลาด	25	50.0
ขาดความรู้และเทคนิคจากหน่วยงานราชการ	4	8.0
ปัญหาการจัดการภายในกลุ่มสมาชิก	1	2.00
ปัญหาสำคัญที่พบในการผลิตผัก	50	100
ปัญหาเรื่องน้ำ	3	6.0
ขาดแคลนทุนในการผลิต	14	28.0
ปัญหาโรคแมลงรบกวน	20	40.0
การหาเมล็ดพันธุ์	1	2.0
ผลผลิตต่ำ	5	10.0
ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	4	8.0
ขาดแคลนแรงงานในการดูแลรักษา	1	2.0
หาสารสกัดจากธรรมชาติได้ยาก	2	4.0

ปัญหาสำคัญที่พบในการขมวด	50	100
ไม่มีตลาดรับซื้อแน่นอน	8	16.0
ผลิตไม่ทันความต้องการตลาด	2	4.0
ขอคำคณกลางกระทรวง	5	10.0
ไม่มีราคาดำเนินการ	28	56.0
ปัญหาผลกระทบของ	4	8.0
ปริมาณการจำหน่ายในแต่ละวันไม่สม่ำเสมอ	3	6.0
การขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	50	100
การจัดหาตลาดที่แน่นอน	15	30.0
การประกันราคา	4	8.0
การจัดการภายในกลุ่มที่เป็นระบบ	5	10.0
เทคนิคการกำจัดศัตรูพืชที่ได้ผลดี	6	12.0
การดำเนินงานที่สนใจ	1	2.0
การอบรมให้ความรู้ด้านการผลิต การจัดการ	19	38.0

5.1.5 การวิเคราะห์เชิงเศรษฐกิจการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

นอกเหนือจากการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในส่วนของการข้อมูลทั่วไปทางด้านสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การจัดการด้านการผลิตและการจัดการด้านการตลาด ของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษตามสรุปผลข้างต้นแล้ว การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยการใช้การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ในประเด็นต้นทุนการผลิต รายได้ กำไรและจุดคุ้มทุน ประกอบด้วยผลการศึกษาใน 3 ประเด็นคือ

- (1) การวิเคราะห์ต้นทุน ประกอบด้วย ต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร ต้นทุนเงินสด ต้นทุนไม่เป็นเงินสด และต้นทุนทั้งหมดต่อไร่ต่อไร่
- (2) การวิเคราะห์รายได้และผลตอบแทน(กำไร) ประกอบด้วย รายได้ทั้งหมด ผลตอบแทนทั้งหมด ผลตอบแทนต่อไร่ และผลตอบแทนต่อไร่ต่อไร่
- (3) การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน ประกอบด้วย ระดับผลผลิตคุ้มทุน และระดับราคาคุ้มทุน

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกผักแซมในสวนยาง โดยมีพื้นที่ปลูกเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 2.8 ไร่ โดยการเลือกชนิดผักที่ปลูกจะเป็นไปตามความต้องการของพ่อค้าผู้รวบรวมและฤดูกาล ตลอดจนประสบการณ์ของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรให้ข้อมูลว่า หน่อที่ได้รับมีคุณภาพมากบางครั้งเปลี่ยนแปลงทุกวัน โดยไม่ทราบราคาซื้อขายล่วงหน้าได้ การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร จะทำวิเคราะห์ชนิดหลักๆ ที่มีการปลูกในรอบปีการผลิต 2545/2546 บ่อยครั้ง ซึ่งมีทั้งสิ้น จำนวน 7 ชนิด คือ ถั่วฝักยาว บวบหอม แตงกวา ตะไคร้

ผักกาดขาวปลี มะระ และกวาดั่ง ซึ่งในกรณีเหล่านี้เกษตรกรสามารถลดขนาดและระยะปลูกได้กับการคิดทั้งขั้นตอนการผลิตที่ให้อำนาจสูงและต่ำสุดออกไป (Outlier) เพื่อให้ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณค่าทุนการผลิตมีค่าที่ไม่กระจายตัวเกินไป

5.1.5.1 การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

ในการรับต้นทุนการผลิตผักปลอกจากสวนพืช ประกอบด้วย ต้นทุนผันแปร คือค่าใช้จ่ายที่ใช้ต้นทุนแปรไปตามปริมาณการผลิต ถ้าปลูกมากก็ใช้เยอะก็จะมีค่าสูง แต่ถ้าปลูกน้อยก็ใช้จ้อยก็จะมีค่าต่ำ และในต้นทุนการผลิตจะประกอบไปด้วยต้นทุนที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด โดยต้นทุนประเภทแรกจะคำนวณออกเป็นบาทต่อไร่ และประเภทที่สองคือ ค่าแสดงในภาคผนวก และสามารถสรุปได้ดังนี้

ต้นทุนคงที่

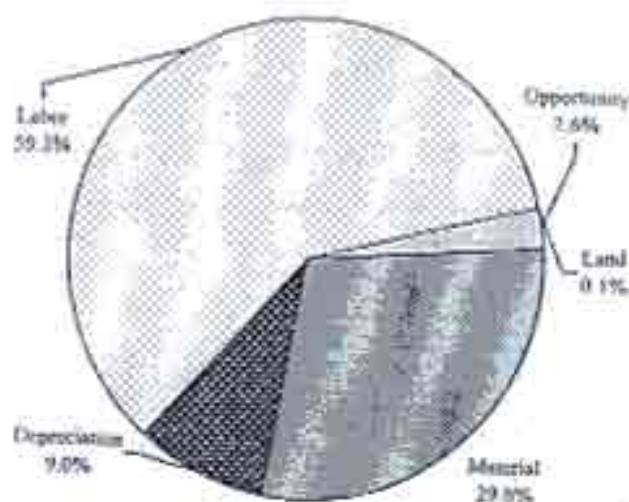
จากการคำนวณต้นทุนการผลิตผักปลอกจากสวนพืชจำนวน 7 ชนิด ที่เกษตรกรนิยมปลูกในปี 2545/2546 พบว่าต้นทุนคงที่เฉลี่ยในการผลิตผักปลอกจากสวนพืชจะอยู่ที่ กิโลกรัมต่อไร่ 0.71 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 11.34 ของต้นทุนทั้งหมด โดยคณะจะมีต้นทุนคงที่ที่สูงที่สุดประมาณ 1.15 บาทต่อกิโลกรัม และแปลงมีต้นทุนคงที่ต่ำที่สุด คือ 0.23 บาทต่อกิโลกรัม ต้นทุนคงที่ที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ค่าเสื่อมของอุปกรณ์การเกษตร ค่าเสียโอกาสเงินทุนในการจัดซื้ออุปกรณ์การเกษตรและค่าใช้ที่ดิน ซึ่งโดยเฉลี่ยจะมีมูลค่าประมาณร้อยละ 9.17, 2.08 และ 0.15 ของต้นทุนรวมทั้งหมด โดยต้นทุนคงที่ทั้ง 3 รายการเป็นต้นทุนคงที่ที่ไม่เป็นเงินสด (ตารางที่ 5.17 และ 5.18)

ต้นทุนผันแปร

ในการผลิตผักปลอกสวนพืช 1 กิโลกรัม ต้นทุนผันแปรจะมีค่ารวม 5.55 บาท คิดเป็นร้อยละ 88.7 ของต้นทุนทั้งหมด โดยคณะจะมีต้นทุนผันแปรสูงที่สุดประมาณ 10.83 บาทต่อกิโลกรัมและแปลงจะมีต้นทุนผันแปรที่ต่ำที่สุด คือ 2.77 บาทต่อกิโลกรัม โดยต้นทุนค่าแรงงานเป็นต้นทุนผันแปรที่สูงที่สุดประมาณ 3.71 บาทต่อกิโลกรัมหรือประมาณ ร้อยละ 60.3 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ซึ่งการปลูกและดูแลรักษาเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้แรงงานมากที่สุด โดยแรงงานที่ใช้เกือบทั้งหมดเป็นแรงงานในครัวเรือน ซึ่งจัดเป็นต้นทุนไม่เป็นเงินสด รองลงมาเป็นต้นทุนค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตร ซึ่งประกอบไปด้วยค่าปุ๋ยอินทรีย์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารสกัดชีวภาพ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าน้ำมัน ค่าซ่อมแซม และค่าเสียโอกาสเงินทุนหมุนเวียนรวมประมาณ 1.85 บาทต่อกิโลกรัม หรือประมาณร้อยละ 30 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด (ตารางที่ 5.17 และ 5.18)

ต้นทุนทั้งหมด

ต้นทุนทั้งหมดคือผลรวมของต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร จากข้อ 7 ชนิดที่ทำการศึกษาพบว่า การผลิตผักปลอดสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีโครงสร้างของต้นทุนดังแสดงในภาพที่ 5.1 กล่าวคือ มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยประมาณกิโลกรัมละ 6.26 บาท และต้นทุนทั้งหมดนี้เป็นต้นทุนผันแปรร้อยละ 88.6 ส่วนต้นทุนคงที่นั้นมีประมาณร้อยละ 11.34 เท่านั้น โดยจะเห็นว่าผลิตภัณฑ์มีต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัมสูงที่สุด คือประมาณกิโลกรัมละ 11.98 บาท และค่าเวทีย่อยที่มีต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัมต่ำที่สุด คือ 3.01 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 5.17 และ 5.1) อย่างไรก็ตามต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อกิโลกรัมของผักจะมีค่าสูงหรือต่ำก็ขึ้นอยู่กับต้นทุนการผลิตต่อพื้นที่ ไร่ มีค่าสูงหรือไม่ ถ้าต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อพื้นที่มีค่าสูง และปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่มีค่าต่ำ จะทำให้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อกิโลกรัมของพืชนั้นๆ มีค่าค่อนข้างสูง แต่ถ้าต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อพื้นที่มีค่าต่ำและปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อพื้นที่มีค่าสูง จะทำให้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อกิโลกรัมของพืชนั้นๆ มีค่าต่ำ

ภาพที่ 5.1 โครงสร้างต้นทุนการผลิตผักปลอดสารพิษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปีการเพาะปลูก 2545/2546

รายได้หรือผลตอบแทนทั้งหมด

รายได้ทั้งหมดจากการขาย เกิดจากผลคูณระหว่างราคาที่ยกตรกรขายผลผลิตได้กับปริมาณผลผลิตที่ยกตรกรขายได้ทั้งหมด ซึ่งพบว่า ถ้าผู้เกษตรกรให้ผลตอบแทนต่อไร่สูงที่สุด คือ 27.75 บาทต่อไร่ และมอบยอมให้ผลตอบแทนต่อไร่ต่ำที่สุด คือ 9.856 บาทต่อไร่ แต่หากนำ

ผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ขายได้มีเพียงเฉพาะเท่านั้น ความเป็นค่าที่มีราคาขายสูงที่สุด คือ กิโลกรัมละ 17.79 บาท และตรงข้ามกับที่มีราคาขายต่อกิโลกรัมต่ำที่สุด คือ 4.36 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งจะเป็นว่าผักที่มีราคาขายต่อกิโลกรัมสูง ผิดจากเกณฑ์คือว่าจะต่ำกว่าเพื่ชนิดอื่นก็ให้ทั้งหมดนี้เกี่ยวกับปริมาณผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรนั้น ดังนั้นจะได้ด้วยเหตุผลเดียวกันในหัวข้อต้นทุนทั้งหมด

ตารางที่ 5.17 ต้นทุนการผลิตผักปลั่งกับผักกาดขาวจำนวน 7 ชนิดและต้นทุนการผลิตเฉลี่ย

จ. สุราษฎร์ธานี ปีเพาะปลูก 2545/2546

(หน่วย: บาทต่อไร่)

ประเภท	ต้นทุน	วัสดุปลูก	แรงงาน	เมล็ดพันธุ์	ปุ๋ยเคมี	ยาปราบศัตรูพืช	ค่าเช่า	ค่าจ้าง	เฉลี่ย
1. ต้นทุนทั้งหมด	8,375.35	21,532.74	16,896.65	18,853.34	26,185.97	12,502.87	19,375.41	14,089.67	
1.1 ต้นทุนรวมที่เกษตรกร	5,896.28	15,219.83	11,792.35	6,653.71	1,506.85	8,917.16	13,800.4	9,017.01	
1) ต้นทุนรวมในครัวเรือน	857.96	7,865.72	1,338.45	817.15	1048.36	1,150.21	1,210.20	2,133.61	
2) ต้นทุนรวมในครัวเรือนนอกเขต	2,135.12	5,400.33	3,714.81	1,968.85	2,109.34	3,941.78	6,071.73	3,640.33	
3) ต้นทุนรวมในครัวเรือนอื่นๆ	300.20	1,373.64	1,649.09	299.71	348.15	2,275.17	1,578.47	1,653.07	
1.2 ค่าวัสดุอุปกรณ์การเกษตร	2,807.74	6,315.06	1,211.2	1,332.61	4,823.63	6,185.35	1,617.75	1,000.17	
1) ค่าเมล็ดพันธุ์	496.13	421.50	568.16	14.38	422.96	1,279.24	674.31	313.01	
2) ค่าปุ๋ย	14.50	11.40	0	23.15	14.41	16.71	0	20.74	
3) ค่าปุ๋ยเคมี	128.85	542.91	0	138.11	0	171.11	0	120.71	
4) ค่าปุ๋ยคอก	817.31	1,340.56	1,347.65	1,823.81	1,380.87	2,117.94	1,011.50	1,065.41	
5) ค่าปุ๋ยอินทรีย์	112.09	1,277.34	1,276.48	280.91	56.23	104.06	7,377.61	67.07	
6) ค่าปุ๋ยเคมีอื่นๆ	165.3	211.63	14.17	279.48	78.83	106.21	0	269.81	
7) ค่าปุ๋ยเคมีอื่นๆ	12.96	486.17	229.26	73.19	1.01	9	949.02	153.57	
8) ค่าปุ๋ยเคมีอื่นๆ	418.58	784.38	843.40	215.33	0	554.01	111.31	127.01	
9) ค่าปุ๋ยเคมี	55.72	104.08	110.24	11.11	602.72	72.81	414.12	201.06	
10) ค่าปุ๋ยเคมีอื่นๆ	84.34	242.88	0	156.38	32.74	130.11	8	119.11	
11) ค่าปุ๋ยเคมีอื่นๆ	66.78	212.20	118.31	3.50	11.10	65.22	0	116.70	
1.3 ค่าปุ๋ยเคมีอื่นๆ	88.10	141.82	53.32	78.74	35.38	96.12	77.04	81.00	
2. ต้นทุนค่าจ้าง	738.42	2,811.83	1,946.14	873.76	1,118.15	1,794.97	2,854.76	1,993.18	
1) ค่าจ้างรถไถ	23.33	21.0	12.50	21.24	17.50	20.81	16.67	21.70	
2) ค่าจ้างรถไถ	541.50	2,690.32	1,709.28	638.71	1,277.45	1,100.47	1,921.14	1,148.01	
3) ค่าจ้างรถไถ	173.59	100.51	624.25	181.21	84.20	133.67	114.56	230.70	
3. ต้นทุนรวมค่าจ้าง (บาท)	9,121.86	21,991.34	18,004.78	10,927.34	17,103.11	13,297.04	21,429.81	15,872.9	
4. ต้นทุนรวมค่าจ้าง (บาท)	4.40	6.51	9.54	101	4.98	6.88	11.08	6.76	
5. ต้นทุนรวมค่าจ้าง (บาท)	0.16	0.66	2.06	0.23	0.23	0.43	1.15	0.71	
6. ต้นทุนรวมค่าจ้าง (บาท)	1.04	3.84	6.77	2.77	4.17	3.41	10.83	3.88	
7. ต้นทุนรวมค่าจ้าง (บาท)	4.75	7.91	7.78	4.36	3.33	7.60	12.79	7.99	
8. ต้นทุนรวมค่าจ้าง (บาท)	2,073.20	3,688	1,329.41	965.94	2,468.18	2,275.21	1,708.24	2,535.17	
9. ต้นทุนรวมค่าจ้าง (บาท)	8,536.50	23,717.79	14,746.14	15,300.23	20,998.61	17,290.40	22,876.86	19,244.22	
10. ต้นทุนค่าจ้าง (บาท)	714.84	2,768.15	1,758.63	873.04	678.11	2,683.56	1,447.01	1,171.17	
11. ต้นทุนค่าจ้าง (บาท)	0.35	1.01	2.04	1.14	3.43	1.67	0.93	1.33	
12. ต้นทุนค่าจ้าง (บาท)	1,417.52	18,146.38	9,246.32	17,568.79	11,128.81	15,106.86	17,439.11	14,116.47	

ที่มา: สำนักงานการเกษตร

ตารางที่ 5.18 ต้นทุนเฉลี่ยการผลิตเมล็ดพันธุ์จากสารพิษจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2545/2546 (n=82)

รายการ	หน่วย: บาทต่อไร่					
	เงินสด	ดอกเบี้ย	ไม่เป็นเงินสด	ดอกเบี้ย	รวม	ร้อยละ
1. ต้นทุนทั้งหมด	4,845.76	38.53	9,223.86	58.11	14,069.62	88.64
1.1 ค่าแรงงานทั้งหมด	413.31	7.65	8,997.74	33.66	9,407.07	60.11
1.1.1 ค่าแรงงานในแปลงปลูก	174.38	7.08	1,309.44	11.60	2,193.68	13.68
1.1.2 ค่าแรงงานในการปลูกและดูแลรักษา	47.64	0.11	1,392.54	73.03	3,640.17	21.34
1.1.3 ค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยว	41.73	0.26	1,591.37	21.03	1,633.00	21.29
1.2 วัสดุอุปกรณ์การผลิต	4,432.95	28.54	148.42	0.95	4,600.37	39.49
1.2.1 ค่าเมล็ดพันธุ์	400.40	2.89	0.61	0.19	443.01	3.18
1.2.2 ปุ๋ยคอก	20.74	0.13	-	-	20.74	0.11
1.2.3 ปุ๋ยเคมี	69.81	0.43	10.50	0.17	120.31	0.77
1.2.4 ปุ๋ยอินทรีย์	1,665.47	10.68	-	-	1,665.47	10.68
1.2.5 สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	269.85	1.73	-	-	269.85	1.73
1.2.6 สารเคมีกำจัดวัชพืช	348.68	1.58	4.34	0.03	353.52	1.62
1.2.7 น้ำมันเชื้อเพลิง (เบนซิน, กล้วยตัง)	437.00	2.80	-	-	437.09	2.80
1.2.8 ค่าไฟฟ้า	703.06	1.89	-	-	703.06	1.20
1.2.9 วัสดุอื่น ๆ (เชือกฟาง, ยาง, ฯลฯ)	119.33	0.16	-	-	119.33	0.76
1.2.10 ค่าจ้างซ่อมอุปกรณ์การเกษตร	116.50	0.25	-	-	116.30	0.75
1.3 ค่าใช้จ่ายในการเก็บและขนส่งเมล็ด (ร้อยละ 5)	-	-	81.99	0.33	81.99	0.53
2. ต้นทุนรวม	3.35	8.82	1,799.53	11.34	1803.28	11.36
2.1 ค่าจ้างและค่าใช้มีผล	3.35	8.82	20.81	6.13	21.58	0.13
2.2 ค่าใช้จ่ายในการปลูกและดูแลรักษา	-	-	1,448.00	9.12	1,448.00	9.12
2.3 ค่าใช้จ่ายในการขนส่งและเมล็ดพันธุ์ในแปลงปลูก	-	-	310.70	2.08	310.70	2.08
3. ต้นทุนรวมต่อไร่ (บาท)	5125.75	32.36	10,743.15	67.73	15872.9	100
4. ต้นทุนรวมต่อไร่ (บาท)	7.02	32.27	4.24	67.73	8.26	100
5. ต้นทุนรวมต่อไร่ (บาท)	0.31	1.76	0.6	9.58	0.71	11.34
6. ต้นทุนรวมต่อไร่ (บาท)	1.91	30.31	3.64	38.15	3.55	38.66
7. ราคาเฉลี่ยต่อตันของเมล็ด (บาท)	-	-	-	-	7.59	-
8. ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม)	-	-	-	-	2535.47	-
9. ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	-	-	-	-	19246.22	-
10. ค่าใช้จ่ายต่อไร่ (บาท)	-	-	-	-	1171.32	-
11. ค่าใช้จ่ายต่อไร่ (บาท)	-	-	-	-	1.33	-
12. ค่าใช้จ่ายต่อไร่ (บาท)	14,118.47	-	-	-	14,118.47	-

ที่มา: จากการคำนวณ

5.1.5.2 การวิเคราะห์ทั้งไรสุทธินและกำไรเหนือต้นทุนเงินสด

กำไรที่เกษตรกรได้รับ คือแรงจูงใจในการผลิต ซึ่งสามารถแบ่งพิจารณาเป็น 1)

กำไรเหนือต้นทุนเงินสดหรือรายได้สุทธิ หรือกำไรทางบัญชี หมายถึงรายได้ทั้งหมดเหนือต้นทุนเงินสด และ 2) กำไรสุทธิ หรือกำไรทางเศรษฐศาสตร์ คือรายได้ทั้งหมดเหนือต้นทุนทั้งหมด

ในการพิจารณากำไรเหนือต้นทุนเงินสด เป็นการพิจารณาผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับหลังจากต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด หรือต้นทุนที่เกษตรกรได้จ่ายเงินสดจริงๆ ออกไป ในการคำนวณ ไม่ว่าต้นทุนค่าเสียโอกาสการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเองมาคิด เช่นที่ แรงจูงใจ ค่าใช้ที่ดินของตนเอง ค่าเสียเวลาการอุปโภคบริโภคเกษตร ซึ่งพบว่า จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรจำนวน 7 ราย ที่ศึกษา ต้นทุน ไม่เป็นเงินสดมีค่าเฉลี่ยในสัดส่วนที่สูงมาก ถึงร้อยละ 68 ของต้นทุนรวม ในขณะที่ต้นทุนที่เป็นเงินสดมีค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 32 ของต้นทุนการผลิต (ตารางที่ 5.18) ส่งผลให้กำไรเหนือต้นทุนเงินสดของการผลิตพืชหลักจากสวนส้มมีค่าเฉลี่ย กิโลกรัมละ 5.56 บาท โดยสวนส้มเป็นพืชที่มีกำไรเหนือต้นทุนเงินสดต่อกิโลกรัมสูงที่สุด เท่ากับ 9.75 บาท และแปลงถั่วมีกำไรเหนือต้นทุนเงินสดต่ำที่สุด เท่ากับ 3.33 บาท (ตารางที่ 5.19)

ส่วนการพิจารณากำไรสุทธิหรือกำไรทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการคำนวณหาผลกำไรได้เหนือ ต้นทุนทั้งหมด หรือเป็นผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับหลังจากหักต้นทุนทั้งหมดทั้งในรูปแบบของต้นทุนเงินสดที่จ่ายออกไป และต้นทุนไม่เป็นเงินสดซึ่งเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจริงแต่เกษตรกรไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด เช่น ค่าเสียโอกาสจากการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเอง ซึ่งกำไรทางเศรษฐศาสตร์ หรือกำไรสุทธินี้ มักจะมีค่าที่ต่ำกว่ากำไรเหนือต้นทุนเงินสด จากการศึกษพบว่า โดยเฉลี่ยกำไรสุทธิจากการผลิตผักปลอดสารพิษต่อกิโลกรัมของสวนส้มที่กิโลกรัมละ 1.33 บาท โดยหักค่าเช่าที่ดิน เป็นค่าที่ดินกำไรสุทธิต่อกิโลกรัมสูงที่สุด คือ กิโลกรัมละ 3.45 บาท และถั่วเป็นพืชที่ให้กำไรสุทธิต่อกิโลกรัมต่ำที่สุด คือขาดทุน กิโลกรัมละ 2.05 บาท (ตารางที่ 5.19)

ในการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ มักจะคำนวณกำไรทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งได้หักต้นทุนทั้งเงินสดและค่าเสียโอกาสต่างๆ แล้ว อย่างไรก็ตามในการคำนวณกำไรทั่วไป เช่น กำไรทางบัญชี ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะไม่คำนึงถึงต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด หรือต้นทุนค่าเสียโอกาสการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเอง แต่มักจะคำนวณเฉพาะกำไรที่ได้รับเหนือต้นทุนเงินสดเท่านั้น ดังนั้น กำไรส่วนนี้ซึ่งไม่ได้หักต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด จึงมักมีค่าสูงกว่ากำไรทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งหากการผลิตผักปลอดสารพิษจากสวนส้มใดมีกำไรทางเศรษฐศาสตร์เป็นบวก ถือว่าเกษตรกรได้กำไรจากการผลิตพืชชนิดนี้จริง เนื่องจากปัจจัยการผลิตทุกชนิดที่ใช้หรือลงทุนไปได้รับผลตอบแทนแล้ว ในขณะที่กำไรทางเศรษฐศาสตร์เป็นลบ แต่เกษตรกรก็ยังจะมีแรงจูงใจที่จะทำการผลิตต่อไป เนื่องจากการได้ทั้งหมดเหนือต้นทุนเงินสดยังเป็นบวก ในกรณีนี้เกษตรกรจะรู้สึกว่าการปลูกผักชนิดนั้นยังมีกำไร เนื่องจากมีกำไรได้หักต้นทุนเงินสดที่เกษตรกรจ่ายออกไปจริงๆ แล้ว เกษตรกรก็มีเงินสดเหลือในมือ แต่กำไรเงินสดที่ได้รับดังกล่าวอาจเป็นศูนย์หรือติดลบ เมื่อ

ก็จะมีเงินต้นทุนยกกันเสียโอกาสจากการใช้ปัจจัยการผลิตของตนเอง ดังในตัวอย่างของกรแป๊ปดู
ก. เบื้องต้นจะมีกำไรสุทธิต่อกิโลกรัมเป็นลบ หรือขาดทุนกิโลกรัมละ 2.05 บาท หรือขาดทุนมี
กำไรน้อยมาก เพียงกิโลกรัมละ 0.35 บาท แต่เกษตรกรก็หวังว่าการผลิตต่อไปก็สามารถมีกำไรได้
กำไรแรกต้นทุนที่เงินสด และองค์ประกอบของต้นทุนที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ที่
เกิดขึ้น กล่าวคือ ในความเป็นจริง เกษตรกรมักจะนำเงินเฉพาะค่าใช้จ่ายที่เงินสดมาคิดเท่านั้น
แต่ไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นเงินสด ในกรณีนี้ควรตั้งพบว่าต้นทุนที่เงินสดนั้น
ประมาณ 2.73 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดประมาณ 2.11 บาทต่อกิโลกรัม
ทำให้ต้นทุนมีกำไรแรกต้นทุนที่เป็นเงินสดเท่ากับ 5.05 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งจะเห็นว่าเงินเป็น
แรงจูงใจต่อการผลิตต่อไป แม้ว่ากำไรสุทธิจะติดลบกิโลกรัมละ 2.05 บาท

ตารางที่ 5.19 โครงสร้างต้นทุนการผลิตไก่เนื้อจากส.เรพิจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2545/2546
(หน่วยเป็นบาทต่อกิโลกรัม)

รายการ	วัตถุดิบ (n=15 ราย)			เชื้อเพลิง (n=13 ราย)			แรงงาน (n=13 ราย)			ค่าเช่า (n=13 ราย)		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
รายได้	4.75		4.75	1.11		1.11	2.29		2.29	4.36		4.36
ต้นทุนค่าเช่า	1.18	2.56	3.74	1.80	1.04	2.84	2.73	0.04	2.77	1.09	1.75	2.77
ต้นทุนค่าเช่า	0	0.36	0.36	0	0.66	0.66	0	1.06	1.06	0.007	0.23	0.237
ต้นทุนค่าเช่า	1.18	2.22	3.40	1.80	1.7	3.5	2.73	1.11	3.84	1.03	1.98	3.01
กำไรสุทธิ	0.35		0.35	1.01		1.01	-2.05		-2.05	1.14		1.14
กำไรสุทธิ	3.28		3.28	3.27		3.27	5.05		5.05	3.33		3.33

รายการ	ค่าเช่า (n=13 ราย)			แรงงาน (n=13 ราย)			ค่าเช่า (n=13 ราย)			ค่าเช่า (n=13 ราย)		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
รายได้	6.35		6.35	7.60	0	7.60	12.79		12.79	7.60	0	7.60
ต้นทุนค่าเช่า	2.13	2.24	4.27	2.39	3.01	5.4	1.04	2.29	3.33	1.71	3.64	5.35
ต้นทุนค่าเช่า	0	0.53	0.53	0	0.57	0.57	0	1.11	1.11	0.11	0.6	0.71
ต้นทุนค่าเช่า	2.13	2.77	4.9	2.39	3.58	5.98	1.04	3.4	4.44	1.82	4.24	6.26
กำไรสุทธิ	3.43		3.43	5.21		5.21	9.81		9.81	5.89		5.89
กำไรสุทธิ	6.71		6.71	5.21		5.21	9.81		9.81	5.89		5.89

5.1.5.3. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

เมื่อมองความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน ปริมาณการผลิต และกำไร การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนจะนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเรื่องจุดคุ้มทุน แสดงระดับกิจกรรมการผลิตที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้รวมเท่ากับต้นทุนรวม หรือแสดงให้เห็นถึงระดับกิจกรรมการผลิตที่ทำให้กำไรของเกษตรกรเป็นศูนย์ หรือเสมอผลในการทำธุรกิจ หากเกษตรกรผลิตได้สูงกว่าจุดคุ้มทุน เกษตรกรก็จะกำไร แต่ถ้าหากต่ำกว่าเกษตรกรก็จะขาดทุนทันที นอกจากนี้ ผลต่างระหว่างปริมาณต้นทุนที่คำนวณได้และปริมาณผลผลิตที่เกษตรกรการผลิตได้ หรือ ผลต่างระหว่างราคาต้นทุนที่คำนวณได้และราคาขายที่เกษตรกรได้รับ จะแสดงถึงกำไรส่วนเกินที่ปลอดภัยในการผลิตผักชนิดนั้นๆ ซึ่งจะบอกถึงความถี่ของการผลิตผัก ถ้าคิดชนิดใดมีกำไรส่วนเกินที่ปลอดภัยต่ำ แสดงว่าเกษตรกรชนิดนั้นๆก็มีความถี่สูงในการผลิต เกษตรกรอาจจะขาดทุนจากการผลิตผักชนิดนั้นได้ง่าย การมีการคูณและรวมทุนในเรื่องการผลิตอย่างใกล้ชิด

จากตารางที่ 5.20 พบว่า เกษตรกรที่ผลิตกวาดสูงจะขาดทุนก็โลกรัมละ 2.05 บาท หากเกษตรกรจัดการจะลดภาวะการขาดทุนในการผลิต สามารถทำได้ 2 ประการ คือ 1) เพิ่มราคาขายจากกิโลกรัมละ 7.79 บาท เป็นอย่างน้อยกิโลกรัมละ 9.84 บาท หรือ 2) เพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นได้อย่างน้อย 483 กิโลกรัมต่อไร่ จากปัจจุบันซึ่งผลิตได้เพียง 1,829.42 กิโลกรัมต่อไร่ เป็น 2,312.04 กิโลกรัมต่อไร่

นอกจากการวางสูงซึ่งเป็นผักที่เกษตรกรผลิตแล้วขาดทุน ตะบูนก็เป็นผักที่มีความเสี่ยงในการผลิตสูงมากที่สุด เนื่องจากความแตกต่างระหว่างผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้กับระดับผลผลิตต้นทุนของตะบูนมีความแตกต่างเพียงแต่ 113 กิโลกรัมเท่านั้น หากเมื่อใดที่ผลผลิตของตะบูนต่อไร่ลดลงต่ำกว่า 1,675 กิโลกรัมต่อไร่ หรือลดลงจากที่ได้รับอยู่ปัจจุบันที่ของ 113 กิโลกรัม ก็จะทำให้เกษตรกรผู้ผลิตตะบูนขาดทุนทันที ในทำนองเดียวกัน ขาวหอมเป็นผักที่มีความเสี่ยงทางด้านการตลาดหรือการเปลี่ยนแปลงของราคาขายมากที่สุด เนื่องจากส่วนต่างระหว่างราคาต้นทุนและราคาที่ขายได้ในปัจจุบันของเกษตรกรมีค่าน้อยที่สุดเพียงกิโลกรัมละ 0.35 บาท หากราคาขายของขาวหอมในตลาดลดลงจากราคาปัจจุบันที่กิโลกรัมละ 4.75 บาท ลงไปต่ำกว่ากิโลกรัมละ 4.40 บาท เกษตรกรก็จะขาดทุนจากการผลิตขาวหอม ทันที

ตารางที่ 5.20 ระดับผลผลิตกุ้งกุลาดำและระดับราคากุ้งกุลาดำ ผลผลิตต่อไร่จากสวนปาล์ม ช. สุราษฎร์ธานี

ชนิดพืช	ระดับผลผลิต กุ้งกุลาดำ (กก.)	ระดับผลผลิตที่ ได้รับ (กก.)	ค่าไร่สวนปาล์มที่ ปล่อยกุ้ง (กก.)	ราคาผลผลิตกุ้ง กุลาดำ (บาท/กก.)	ราคาขาย (บาท/กก.)	กำไรส่วนเกินที่ ปล่อยกุ้ง (บาท/กก.)
สวนปาล์ม	1,918.7	2,073.30	154.60	4.40	4.75	0.35
สวนปาล์ม	3,139.1	3,688	548.90	6.51	7.53	1.02
สวนปาล์ม	2,312.09	1,829.42	-482.67	9.84	7.79	2.05
สวนปาล์ม	2,507.65	3,625.94	1,118.29	1.01	4.36	1.35
สวนปาล์ม	1,448.72	2,468.19	1,019.47	4.90	8.35	3.45
สวนปาล์ม	1,790.24	2,275.21	484.97	3.98	7.60	1.62
สวนปาล์ม	1,675.12	1,788.24	113.12	11.98	12.79	0.81
สวนปาล์ม	2,091.29	2,535.47	444.18	6.26	7.59	1.33

5.2 เศรษฐกิจการตลาดผลิตภัณฑ์จากสวนปาล์ม

5.2.1 แหล่งผลิตและแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากสวนปาล์มในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

แหล่งผลิตผลิตภัณฑ์จากสวนปาล์มในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากสวนปาล์ม จำนวน 4 แห่ง

- กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักกาดสวนปาล์ม
- กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักกาดสวนปาล์ม
- กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักกาดสวนปาล์ม
- กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักกาดสวนปาล์ม

2. เกษตรกรอิสระรายย่อยในอำเภอเกาะพะงัน

แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากสวนปาล์มในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ร้านสุภาภรณ์ ถนนพหลโยธิน อำเภอเมือง

บริษัท เกล็ดไก่ ไก่สด สาขาเกาะสมุย และสาขาสุราษฎร์ธานี

บริษัท นิกโก้ จำกัด

บริษัท แมทโคร จำกัด

ร้านสมาคมชาวประมงสุราษฎร์ธานี (เป็นบางช่วง)

5.2.2 การตลาดผลิตภัณฑ์จากสารพิษของเกษตรกรที่นำเอาที่ตน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตสารพิษที่นำเอาที่ตนไปขาย ถูกขายในรูปของกากทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98.7) มีเพียง ร้อยละ 1.3 ของผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ ที่สามารถขายไปในรูปของกากปลอดภัยจากสารพิษได้ ดังนั้นในอรรถวิเคราะห์ทางด้านการตลาด จึงแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การตลาดผลิตภัณฑ์จากสารพิษโดยเกษตรกรที่ศึกษา 2) การตลาดผลิตภัณฑ์จากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการสำรวจวิถีการตลาดของเกษตรกรผู้ผลิตสารพิษ เพื่อศึกษากำหนดต้นทุนของกากปลอดภัยจากสารพิษจากเกษตรกรไปสู่ผู้บริโภค พบว่า มีลักษณะดังแสดงในภาพที่ 5.2

ภาพที่ 5.2 วิถีการตลาดผลิตภัณฑ์จากสารพิษ ของเกษตรกรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2545/2546

ลักษณะการตลาดผลิตภัณฑ์จากสารพิษของจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยเกษตรกร แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือการขายในรูปของกากปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งมีประมาณ 1.3% ของผลผลิต ส่วนที่เหลือนี้อีกประมาณ 98.7% ถูกขายไปในรูปของกากทั่วไป ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะการนำกากของเกษตรกรออกได้เป็น 3 วิธี คือ

1. การหลอกลวงตรง เป็นการขายตรงให้กับผู้บริโภคเป็นการขายในท้องถิ่นหรือบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ปลูก ซึ่งเกษตรกรได้นำผลของตนเองออกขายทั้งในรูปของผักสดผักดิบ ผักพืชม และผักทั่วไป

กรณีนำไปขายในรูปของผักปลอดภัยจากสารพิษ เกษตรกรจะใช้วิธีบรรจุถุง ถุงละประมาณ 3-5 กิโลกรัม นำมาในราคาถุงละ 10 บาท โดยจะนำผักไปขายตามบ้านในท้องถิ่น หรือนำออกมาขายตามสถานที่ราชการในชุมชนนั้นๆ เช่น ที่ว่าการอำเภอ ธนาคารพาณิชย์ โดยใช้รถจักรยาน หรือรถมอเตอร์ไซด์ ผู้บริโภคจะซื้อผักนั้นและไว้ใจในผลผลิตของเกษตรกรผู้บ้านเขาว่าเป็นผักปลอดภัยจากสารพิษ และซื้อไว้ได้เพียงไม่กี่วัน โดยตรง โดยตรง หรือบางครั้งผู้บริโภคจะซื้อผักมาเพื่อที่ปลูกปลูกของเกษตรกรโดยตรง ซึ่งผู้บริโภคในกลุ่มนี้นักเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันแหล่งผลิตผักเกิดความปลอดภัยมากกว่าการขาย การซื้อขายในลักษณะเช่นนี้เกษตรกรเป็นผู้ดีราคาโดยมักตั้งราคาขายโดยให้เกษตรกรขายผักทั่วไปในท้องตลาดและรวมเพิ่มกำไรวันละ 5-10 บาท ปริมาณอุปสงค์ไม่มากนักประมาณวันละ 10-20 กิโลกรัมต่อราย

กรณีนำไปขายในรูปของผักทั่วไป เกษตรกรจะนำไปขายที่ตลาดในชุมชนภายในอำเภอ และขายในราคาเช่นเดียวกับผักทั่วไป เป็นการวางขายในลักษณะของแม่ค้าขายไปขายเป็นครั้งคราว ขายแค่เฉพาะสินค้าที่ตนเพาะปลูกได้เท่านั้น ไม่ใช่ว่าจะซื้อขายต่อเนื่องเหมือนแม่ค้าประจำทั่วไป

2. การตลาดผ่านกลุ่มเกษตรกร คือการที่กลุ่มเกษตรกรดำเนินการรวบรวมผลผลิต เช่น การรวบรวม บรรจุถุง และขนส่ง โดยให้รถจักรยานของเกษตรกรรับประกันคุณภาพผัก ผักที่ผ่านช่องทางการนี้มักจะขายได้ไปใหญ่เพราะผักปลอดภัยจากสารพิษ และได้ราคาที่สูงกว่าผักทั่วไป

การตลาดที่มีสัญญาณบวก เช่น การนำผักของกลุ่มส่งขายให้กับทางโรงพยาบาล จังหวัด โดยการทำสัญญา กำหนดราคาซื้อขายล่วงหน้าที่เป็นระยะเวลานาน 3 เดือน ซึ่งราคาซื้อขายของกลุ่มจะใช้วิธีการตั้งราคาขายจากเกษตรกรของผักทั่วไปแล้วบวกกำไรเพิ่มไปอีก กิโลกรัมละ 5-10 บาท ขึ้นกับชนิดของผัก เมื่อถึงกำหนดส่งผักทางกลุ่มจะใช้อักรถกระบะ ไปรวบรวมผักจากสมาชิกและนำส่งโรงพยาบาล โดยกลุ่มคิดค่าดำเนินการในราคา กิโลกรัมละ 2 บาท ซึ่งที่ผ่านมาทางกลุ่มเคยได้นำส่งผักให้แก่โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี ในช่วงปลายปี 2544 ถึงประมาณเดือน มีนาคม 2545 ต่อหลังจากนั้นก็หยุดดำเนินการไป เนื่องจากปัญหาในการจัดการ เช่น บางครั้งโรงพยาบาลส่งผักมาชนิดในปริมาณน้อย ทำให้สมาชิกผลผลิตเหลือมาก แต่ส่งผักบางอย่างในปริมาณมาก เกษตรกรมีผลผลิตไม่เพียงพอ ประกอบกับการตั้งราคาซื้อขายตามสัญญาเป็นระยะเวลานาน 3 เดือน ทำให้ขาดความยืดหยุ่น เพราะราคาซื้อขายผักในท้องตลาดเปลี่ยนแปลงวันต่อวัน นอกจากนี้เกษตรกรยังประสบปัญหาเกี่ยวกับปริมาณเงิน เนื่องจากการขายผักกับหน่วยงานราชการมักมีความล่าช้าในการเบิกจ่ายเงิน ทำให้กลุ่มเกษตรกรขาดสภาพคล่อง

การผลาญไฟไม่ได้มีเพียงหมู่มนุษย์ เช่น การนำผักไปขายในนามของกลุ่มเกษตรกร ในอดีตที่ผ่านมาพบว่ากลุ่มผู้ปลูกผัก อันดอลอนส์ ได้ทำภาระส่งผักปลอดสารพิษ เกือบ 7 ปี 2543-2544 โดยนำขายให้กับวันดีฟู้ด ซึ่งเป็นร้านจอร์จนามขายจีน รับซื้อผักจากกลุ่มทุกวัน โดยทางกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการส่งผักขายให้สมาคมเออีซีวันละประมาณ 225 กิโลกรัม โดยจ้างรถ 3 คัน คอยส่งผักทุกวัน ปริมาณเงินค่าที่บรรจุแต่ละถุงจะแตกต่างกันไป ขึ้นกับรถ ผักขายต่อ กิโลกรัม โดยเฉลี่ยแล้วจะบรรจุผักนี้ เกือบประมาณถุงละ 3.5-4.5 กก. เพื่อให้เห็นแต่ละถุงมีน้ำหนักในราคาขายถุงละ 10 บาท และบางถุงจะมีเครื่องหมายแสดงว่าผ่านการรับรองจากกรมส่งเสริมการเกษตรว่าเป็นผักปลอดสารพิษ ในกรณีที่เกษตรกรเขาที่กลุ่มวันดีฟู้ดจากเกษตรกรจะให้ราคาขายส่งผักทั่วไปในตลาดไทหวายและหาผักเพิ่มให้เกษตรกรอีกรวมละ 3 บาท ส่วนการตั้งราคาขายปลีกแก่ผู้บริโภคตั้งราคาประมาณหนึ่งเท่าตัวหรือร้อยละ 100 ของราคาขายส่งผักทั่วไปในตลาดไทหวายสำหรับราคาขายส่งให้สมาคมจะต่ำกว่าราคาขายปลีกแก่ผู้บริโภคประมาณ 20%

นอกจากนี้ยังมีอีกแผนการขายผักกลุ่มไปถึงผู้บริโภคโดยตรง โดยอาศัยความร่วมมือกับหน่วยราชการ จัดตลาดนัด เช่น ตลาดนัดหน้าศาลากลางจังหวัด และตลาดส่วนที่ราชการประสานให้เกษตรกรไปจำหน่ายเป็นครั้งคราวตามนโยบายกรมส่งเสริม หรือกรมสหกรณ์ที่ราชการจัด ซึ่งผักที่เกษตรกรนำ ไปขายนี้ มักเป็นผักตามฤดูกาล และกลุ่มเกษตรกรจะเป็นผู้กำหนดราคาโดยใช้เกณฑ์ราคาจากผลผลิตทั่วไปและบวกกำไรเพิ่มอีก 5-10 บาท แต่ ผักที่สิ่งนี้ก็จะถูกกว่าที่มีการซื้อขายตามตลาดเปอร์มาเกต ส่วนผู้บริโภคมักสนใจในกลุ่มคนที่สนใจเรื่องสุขภาพมากกว่าคำนึงถึงราคาในการซื้อ

3. การตลาดผ่านพ่อค้าคนกลาง ผักปลอดสารพิษส่วนใหญ่ ที่เกษตรกรปลูกได้ (มากกว่าร้อยละ 98) จะขายผ่านทางตลาดนี้ ผักจะถูกขายในรูปแบบและราคาของผักทั่วไป โดยพ่อค้าจะรวบรวมผลผลิตจากแปลงของเกษตรกร แล้วนำผักไปยังในตลาดระดับจังหวัด เช่น ตลาดไทหวาย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตลาดหัวฮู จังหวัดนครศรีธรรมราช และบางส่วนจะถูกขายในตลาดท้องถิ่น การขายในลักษณะนี้ทำให้ราคาผักปลอดสารพิษที่เกษตรกรได้วันไม่แตกต่างจากราคาผักในท้องตลาดทั่วไป และราคาก็คงกล่าวจะมีควมไม่แน่นอน เนื่องจากราคาจะเปลี่ยนแปลงทุกวันไปตามกลไกของตลาด ซึ่งถูกกำหนดโดยความต้องการซื้อของผู้บริโภคและปริมาณผลผลิตผักที่ออกสู่ท้องตลาดในแต่ละขณะ การขายผักในระบุนี้นี้ราคาจะไม่แน่นอนและค่อนข้างต่ำ อีกทั้งเกษตรกรผู้ขายก็จะไม่สามารถรู้ราคาขายผลผลิตของตนเองได้ล่วงหน้า เนื่องจากพ่อค้าผู้รวบรวมจะรับผักจากเกษตรกร ไปขายที่ตลาดค้าส่งในระดัจังหวัด โดยยังไม่กำหนดราคาซื้อขายและไม่จ่ายเงิน แต่มีพ่อค้าได้แล้วก็มาจ่ายเงินและซื้อผักงวดต่อไป โดยจะหักค่าค่านินการของตนเองในราคา กิโลกรัมละ 1 บาทจากราคาขายที่ได้รับ ส่วนที่เหลือจึงจะเป็นราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับ ซึ่งเกษตรกรจะทราบราคาผักที่ตนเองขายได้และได้รับเงินค่าผลผลิตในอีกสัปดาห์ถัดไป

ผักที่ซื้อขายผ่านตลาดลักษณะนี้ มักถูกซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายต่อหรือปรุงอาหารจำหน่าย
กับผู้ซื้อจึงมักจะกำหนดถึงขนาดและคุณสมบัติ มากกว่าความแปลกพิสดารผัก
ตลอดจนจากสารพิษที่ขายในตลาดลักษณะนี้จึงมีราคาถูก บางครั้งอาจต่ำกว่าผักทั่วไป เนื่องจาก
ความสวยงามของผักปลอดสารพิษจะเหนือกว่าผักทั่วไป แม้จะไร้กลิ่นขื่นคื่นของตลาดลักษณะนี้
คือ เป็นตลาดที่รับซื้อผลผลิตในปริมาณมาก เพมาซื้อลักษณะครบทั้งหมัดในคราวเดียว

กล่าวโดยสรุป การค้าผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกร มักอยู่ในรูปของผักทั่วไป
โดยอาศัยพ่อค้าคนกลางที่เข้านำรวบรวมผักจากแปลงเกษตรกรไปขาย ทำให้ราคาผักก่อนข้างต่ำ
และไม่แน่นอน การขายในลักษณะนี้ปลอดภัยจากสารพิษ ด้วยข้อดีช่องทางด้านการค้าเป็นการ
ขายกลุ่ม ซึ่งจะสามารถขายได้ในปริมาณมาก อย่างไรก็ตาม การกำหนดราคาขายผักปลอดสารพิษ
ของกลุ่มยังขาดความโปร่งใสของผักทั่วไปในตลาดไทพรวน ซึ่งเป็นตลาดค้าส่งของจังหวัดสุ
ราษฎร์ธานีเป็นหลัก โดยจะบวกเพิ่มไปประมาณกิโลกรัมละ 5-10 บาท และบรรจุลงในปริมาณที่นำ
ไปจำหน่ายของผักแต่ละถุงคงอยู่ที่ราคาถุงละ 10 บาท หากไม่ได้ขายพรุ่งนี้ผู้บริโภคนั้นเกษตรกรจะ
ขายในราคาถุงละ 8 บาทเพื่อให้ค่าที่ซื้อคงสามารถนำไปขายต่อในราคาถุงละ 10 บาท ส่วนการ
ขายตรงให้ผู้บริโภค สามารถขายในรูปผักปลอดภัยจากสารพิษได้ หากผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในตัว
เกษตรกรผู้ขาย ก็จะนำเงินส่วนกำไรจากผักดังกล่าวได้ในราคาของผักทั่วไป

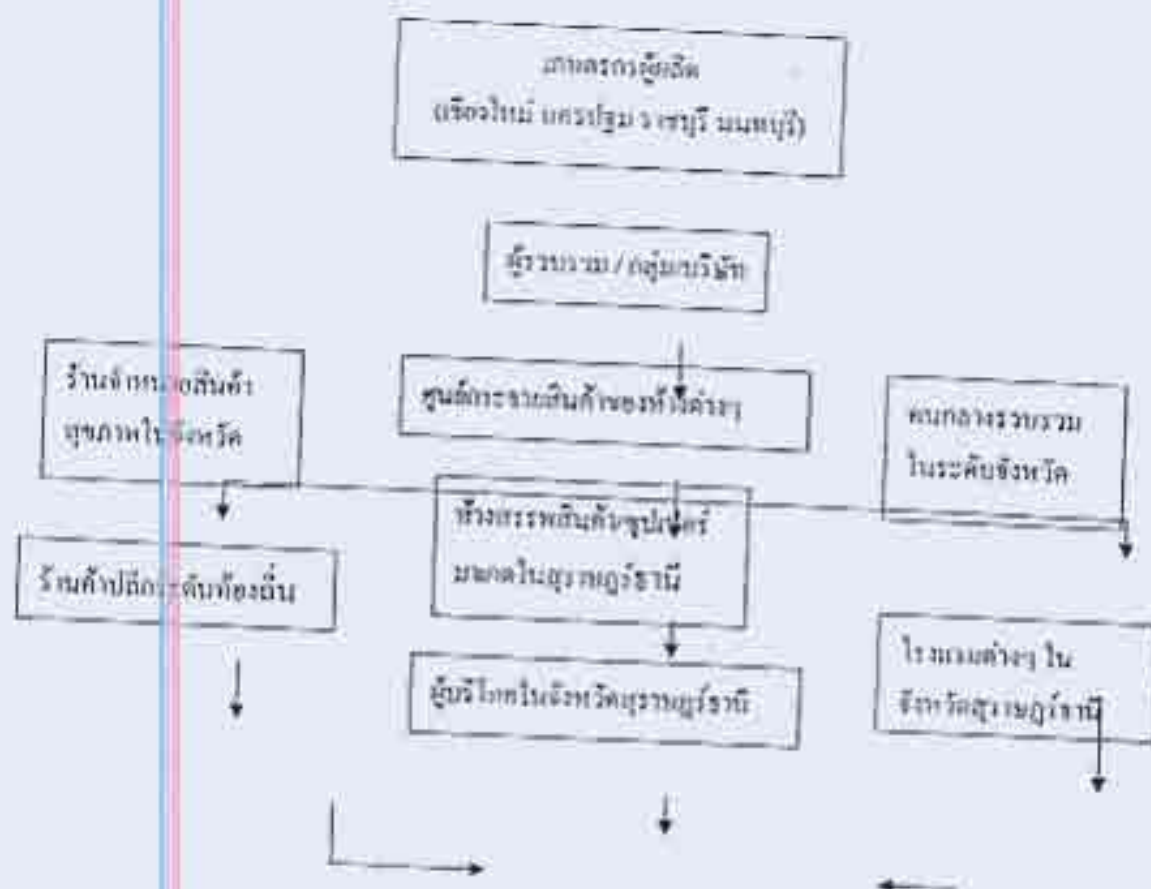
5.2.3 การตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรที่กล่าวถึงในหัวข้อ 5.2.2 นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ในระบบตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษของจังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจ
สถานที่จำหน่ายผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัด พบว่าผักที่ขายส่วนใหญ่เป็นผักที่นำเข้ามาจาก
ต่างภาคเหนือและภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ ดังแสดงในภาพที่ 5.3 และสามารถแบ่งระดับขนาดตลาด
ได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ตลาดค้าปลีกขนาดใหญ่

จากการศึกษาพบว่า ผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่ที่จำหน่ายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
โดยเฉพาะในตลาดค้าปลีกขนาดใหญ่ หรือห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ซึ่งมีสาขากระจายทั่ว
ประเทศ เช่น Macro, Lotus, Big C จะเป็นผักที่ผลิตโดยกลุ่มเกษตรกรหรือบริษัทเอกชน ใน
ภาคเหนือ หรือภาคกลาง เช่น ผักคอกเคอร์, บริษัทเจริญใหม่ 2P พี่พันธุ์ จำกัด, ผักคอกท่า ซึ่งทาง
ห้างสรรพสินค้าจะมีวิธีการในการดำเนินงานการตลาดผักที่พอสรุปได้ดังนี้คือ หน่วยงานกลาง
ในกรุงเทพ หรือจังหวัดใกล้เคียง ทำหน้าที่รับซื้อผักจากผู้ผลิต คั่งราคา และขนส่งผักจากศูนย์
กระจายสินค้าของบริษัท (distribution center) ไปสู่สาขาย่อยในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เกษตรที่
ใช้ในการเลือกผู้ผลิต ประกอบด้วย ราคา และศักยภาพในการผลิตสินค้าที่สม่ำเสมอ การ
รับซื้อผลผลิตใช้วิธีการประมูลราคา โดยผู้ที่จะเสนอราคาที่ตนเองต้องการ จากนั้นทางห้างจะ
เปรียบเทียบราคาและขอต่อรองราคา โดยให้เกณฑ์ราคากลางของหน่วยงานราชการ โดยการ

ประมาณนี้จะทำทุก 15 วันและกำหนดจ่ายเงินภายใน 45 วัน ส่วนปริมาณซื้อจะถูกกำหนดโดยแต่ละสาขาภายในต่างจังหวัดที่ถือกรรมสิทธิ์ ซึ่งจะใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ 3-4 วันนับจากวันที่สั่งซื้อ จะได้รับผลที่ต้องการ โดยผลจะถูกขนส่งมาทางรถไฟหรือสายปลักละ 2-3 ครั้ง แล้วแต่ขบวนพาหนะที่แต่ละสถานีทำได้การขนส่งจะใช้รถ 6 ล้อซึ่งมีหัวรถจักรอยู่ ๓ คัน

ภาพที่ 5.3 วิธีการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดสุรินทร์

ผู้บริโภคในกลุ่มนี้มักเป็นผู้ที่สนใจเกี่ยวกับสุขภาพ และเชื่อมั่นเพราะมีตรารับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิต จึงเป็นตลาดที่มีกำลังซื้อสูง สามารถสั่งราคาขายได้สูงกว่าตลาดอื่นๆ โดยเฉพาะในเกาะสมุยซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ทว่าหากผักปลอดภัยจากสารพิษชนิดเดียวกันที่ขายบนเกาะจะมีราคาสูงกว่าที่ขายในอำเภอเมือง นอกเหนือจากการสอบถามผู้ขายบนเกาะสมุยพบว่า ยอดขายผักปลอดภัยจากสารพิษบนเกาะสมุยสูงกว่ายอดขายในอำเภอเมืองมาก สำหรับเกณฑ์ในการตั้งราคาจะมีความแตกต่างกันไป เช่นบางแห่งอาจจะตั้งโดยใช้ราคาผักทั่วไปเป็นเกณฑ์และบวกกำไรส่วนเพิ่มที่ตนเองคิดการ บางแห่งตั้งราคาโดยใช้เกณฑ์จากต้นทุนและทำดำเนินการที่ต้องจ่ายไปในการจัดหาสินค้าจำหน่ายและบวกเพิ่มกำไรส่วนที่ได้อีก ผักที่นิยม

นำมาจำหน่าย ได้แก่ ผักกาดขาวปลี กระหล่ำปลี กวางตุ้ง ถั่วฝักยาว ผักบุ้งจีน หัว ผักคะน้า กระหล่ำ
ม่วง และ แตงกวา จะถูกบรรจุอยู่ในถุงพลาสติกพร้อมจำหน่าย ซึ่งปริมาณผักปลอดภัยจากสารพิษที่
ออกมาจากสวนกลางแตงกวาขาวในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผ่านช่องทางการตลาดแบบนี้มีเฉลี่ย
ประมาณเดือนละ ไม่ต่ำกว่า 6,000 กิโลกรัม

2. ตลาดค้าปลีกขนาดเล็ก หรือการตลาดช่องทางเฉพาะ

ได้แก่ ร้านค้าปลีกสินค้าเพื่อสุขภาพ เช่น อาหารสุขภาพ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร รวมทั้งผัก
ปลอดสารพิษ ซอยของกินแห้งสนิทที่ทำการรวบรวมไว้ทั้งหมด เน้นการปลอดภัยจากสารพิษในแต่ละ
จังหวัดของประเทศ ระบุว่า ในช่วงปี 2546 จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีร้านขายสินค้าในลักษณะ
ดังต่อไปนี้ อยู่จำนวน 4 ร้านคือ

1. บ้านสมุนไพร ช. พวงเพชร 1 ถนนคอนนค
2. ร้านธรรมชาติบำบัด สี่แยกสาธิตสุขจังหวัด ถนนคอนนค
3. ร้านโสมฮัท ถนนชนเกษม
4. ร้านเล็ทส์ไลฟ์ ปากน้ำตลาดล่าง ตรงข้ามสนามโพธิ์หวาย

อย่างไรก็ตามในช่วงที่สำรวจทางการตลาด (มีนาคม 2545- พฤษภาคม 2546) ปรากฏว่า
ร้านเหล่านี้ได้ปิดตัวลง หรือเลิกการจำหน่ายสินค้าผักปลอดภัยจากสารพิษ คงขายแต่สินค้าสุขภาพอื่นๆ
เหตุผลหนึ่งที่ได้รับคือ ขาดการปลอดภัยจากสารพิษแล้วไม่คุ้มทุน มีปัญหาในการจัดการ เก็บรักษา
มีต้นทุนสูง แต่กำไรน้อย ตลอดจนไม่มีผู้ที่จะนำมารับประทาน สำหรับร้านที่ยังดำเนินกิจการอยู่จะวัน
ซื้อผักของพ่อค้ามาขายเป็นหลัก โดยทำการคัดเลือดยกตนเองจากผู้ผลิตโดยตรง และทำการส่ง
สินค้าทางเครื่องบิน ผักที่นำมาจำหน่าย ได้แก่ กระหล่ำปลี ผักกาดขาว กระหล่ำม่วง ผักคะน้า
การคำนวณกำไรจะหักต้นทุนสินค้าและบวกเพิ่มในส่วนของการทำไรท์ผู้ขายต้องการ (ประมาณ 20%)
สำหรับผู้บริโภคที่ซื้อมักเป็นผู้มีความรู้และฐานะดีที่อยู่ในเมือง ที่คำนึงถึงสุขภาพของตนเอง

3. ตลาดค้าส่งโรงแรมหรือร้านอาหารขนาดใหญ่

การซื้อขายในตลาดลักษณะนี้ จะเริ่มจากเกษตรกรผู้ผลิต ไปสู่พ่อค้าหรือบริษัทรวบรวม
โดยพ่อค้าจะซื้อผักจากเกษตรกรผู้ผลิต หรือพ่อค้าในตลาดเข่งท่าโพธิ์หวาย แล้วนำผักดังกล่าวไป
ขายต่อให้ทางโรงแรมที่ต้องการ ซึ่งวิธีการที่ทางพ่อค้าซื้อของโรงแรมหรือฝ่ายพ่อค้ารวมโรงแรม
ใช้ คือ การประมูลโดยใช้เกณฑ์ของราคา และความสวยงามของผักเป็นหลัก การทำสัญญาซื้อขาย
ระหว่างพ่อค้ากับทางโรงแรมมักทำสัญญาซื้อขายและขึ้นราคากัน 15 วัน โดยเฉลี่ยพ่อค้าในตลาด
นี้จะบวกกำไรส่วนเพิ่มจากต้นทุนสินค้าประมาณ 15-20% เมื่อถึงกำหนดส่งผัก ทางโรงแรมจะแจ้ง
ปริมาณผักที่ต้องการ พ่อค้าคนกลางที่นำผักมาหักจากแหล่งผลิต ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีหรือ
ใกล้เคียง หรือจากกรุงเทพฯ นำไปส่งให้โรงแรมที่ทำสัญญากับ ซึ่งราคามักจะต่ำกว่าราคา

ชนกลุ่มน้อยในท้องถิ่นประมาณ 30% เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ในท้องถิ่นมักเป็นนักท่องเที่ยว
ที่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากประเทศแถบยุโรปที่นิยมเดินทาง
มายังจังหวัดสุราษฎร์ธานี ความต้องการบริโภคผักเมืองหนาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผักสลัด ใน
ปริมาณที่สูง จึงมีผลทำให้จะมีการผลิตในรูปของผักปลอดภัยจากสารพิษ สำหรับผักสลัดซึ่งเป็นผัก
ที่มีความต้องการบริโภคสูง พบว่า จะมีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ก็ยังไม่เพียงพอกับปริมาณ
ความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้ต้องมีการสั่งซื้อมาจากทางภาคกลางและภาคเหนือเป็น
จำนวนมาก สำหรับวิธีการผลิตที่พบบนภาคเหนือ คือการผลิตในรูปของผักไร้ดิน หรือผักปลูกใน
สารละลาย ทำให้ปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง ราคาผักมีการขึ้นลงขึ้นลงเฉลี่ย 90-120 บาท
สำหรับต้นทุนในการขนส่งผักทั่วไปที่มาจากพื้นที่ใกล้เคียงมักจะใช้รถยนต์ แต่การขนส่งผักสลัด
และผักเมืองหนาวจะมาทางเครื่องบิน โดยเสียค่าใช้จ่ายในราคาเฉลี่ยประมาณ 12-15 บาท

5.2.4 ต้นทุนและส่วนเหลือของการตลาดผักปลอดภัยจากสารพิษจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการศึกษา สามารถคำนวณต้นทุนการตลาดและส่วนเหลือของการตลาดที่เกิดขึ้นกับ
เกษตรกรได้ 2 กรณี คือ 1) กรณีขายในรูปผักทั่วไปโดยผ่านพ่อค้าคนกลาง และ 2) ขายในรูปผัก
ปลอดภัยจากสารพิษผ่านกลุ่มเกษตรกร ดังแสดงในภาคผนวกและสามารถสรุปได้ดังในตารางที่
5.21 และ 5.22

ต้นทุนการตลาด

ต้นทุนที่เกิดขึ้นเนื่องจากผู้ค้าแต่ละระดับ ได้ใช้จ่ายออกไปเพื่อทำการเคลื่อนย้ายผักจาก
เกษตรกรไปสู่ผู้บริโภค ประกอบด้วยต้นทุนการขนส่งและต้นทุนการแปรทั้งในส่วนที่เป็นเงินสดและไม่
เป็นเงินสด

- 1) กรณีขายในรูปของผักทั่วไปผ่านพ่อค้าคนกลาง จากตารางที่ 5.21 พบว่า ต้นทุน
ทางการตลาดหลัก คือต้นทุนค่าน้ำมัน (ร้อยละ 92) โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นต้นทุนเงินสด โดยต้นทุน
ที่เกิดจากการสูญเสียน้ำหนักของผักมีค่าสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54 ของต้นทุนทั้งหมด เกิดจาก
ปัญหาของเกษตรกรไม่หมด ทำให้เกิดการเน่าเสีย หรือมีกลิ่นเสียจึงทำให้การลดเกรดทั้ง
- 2) กรณีขายในรูปของผักปลอดภัยจากสารพิษ โดยผ่านการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร
จากตารางที่ 5.22 พบว่าในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาดของกลุ่ม มีแต่เฉพาะต้นทุนค่าน้ำมัน
เท่านั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนค่าน้ำมันส่วนที่เป็นเงินสด โดยต้นทุนหลักมาจากต้นทุนค่าขนส่ง
ซึ่งเกษตรกรจะใช้วิธีการจ้างเป็นรายวัน วันละ 500 บาทเพื่อนำส่งผักจากกลุ่มถึงผู้ค้าส่ง

ตารางที่ 5.21 ต้นทุนการตลาดของผักปลอดภัยจากสารพิษ (กรณีถูกจำหน่ายในรูปแบบผักทั่วไป)

หน่วย: บาทต่อกิโลกรัม

รายการ	ต้นทุนเงินสด	ต้นทุนไม่ใช่เงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนต้นแปร	2.68	8.75	3.43	92.2
ค่าวัสดุบรรจุ	0.50		0.50	13.44
ค่าขนส่ง	0.16		0.16	4.3
ค่าแรงงาน		0.75	0.75	20.16
ความเสียหาย & น้ำหนักสูญหาย	2.02			54.3
ต้นทุนคงที่	0.17	0.12	0.29	7.79
ค่าเช่า	0.17		0.17	4.57
ค่าโฆษณา		0.12	0.12	3.23
รวมต้นทุนการตลาด	2.85	0.87	3.72	100

ตารางที่ 5.22 ต้นทุนการตลาดของผักปลอดภัยจากสารพิษ (กรณีถูกจำหน่ายในรูปแบบผักปลอดภัยจากสารพิษ)

หน่วย: บาทต่อกิโลกรัม

รายการ	ต้นทุนเงินสด	ต้นทุนไม่ใช่เงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนต้นแปร				
ค่าวัสดุบรรจุ	1.8		1.8	33.4
ค่าขนส่ง	2.22		2.22	41.2
ค่าแรงงาน		0.6	0.6	11.1
ความเสียหาย & น้ำหนักสูญหาย	0.77		0.77	14.3
รวมต้นทุนการตลาด	4.79	0.6	5.39	100

ถ้าได้รับต้นทุนการตลาดของผักปลอดภัยจากสารพิษที่มาจากพื้นที่อื่นนั้น ไม่สามารถประเมินต้นทุนการตลาดของผักตั้งแต่ออกจากรมเกษตรกรได้ จึงประเมินเฉพาะต้นทุนทางการตลาดของผู้ที่ปลูกที่เกิดขึ้นกับผู้ค้ารายย่อยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเท่านั้น (ตารางที่ 5.23) โดยพบว่าต้นทุนหลักในการนำผักจากที่อื่นมาขาย คือต้นทุนค่าขนส่ง คิดเป็นร้อยละ 65 ของต้นทุนดำเนินการทั้งหมด

ตารางที่ 5.23 คำนวณการตลาดหัตถ์ของผลิตภัณฑ์จากสารพิษ

(กรณีนำผลิตภัณฑ์จากสารพิษมาขายในรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากสารพิษ)

หน่วย: บาทต่อกิโลกรัม

รายการ	ต้นทุนเงินสด	ต้นทุนไม่ใช้เงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนค่าแปร	19.19	0.5	19.69	94.4
ค่าวัสดุบรรจุ	1.1		1.1	5.27
ค่าขนส่ง	13.5		13.5	64.74
ค่าแรงงาน		0.5	0.5	2.4
ค่าไฟฟ้า	2.94		2.94	14.10
ความเสียหาย & น้ำหนัก	1.65		1.65	5.27
ต้นทุนคงที่		1.16	1.16	5.56
ค่าเสียโอกาสเงินทุน		1.16	1.16	5.56
รวมต้นทุนการตลาด	19.19	1.66	20.85	100

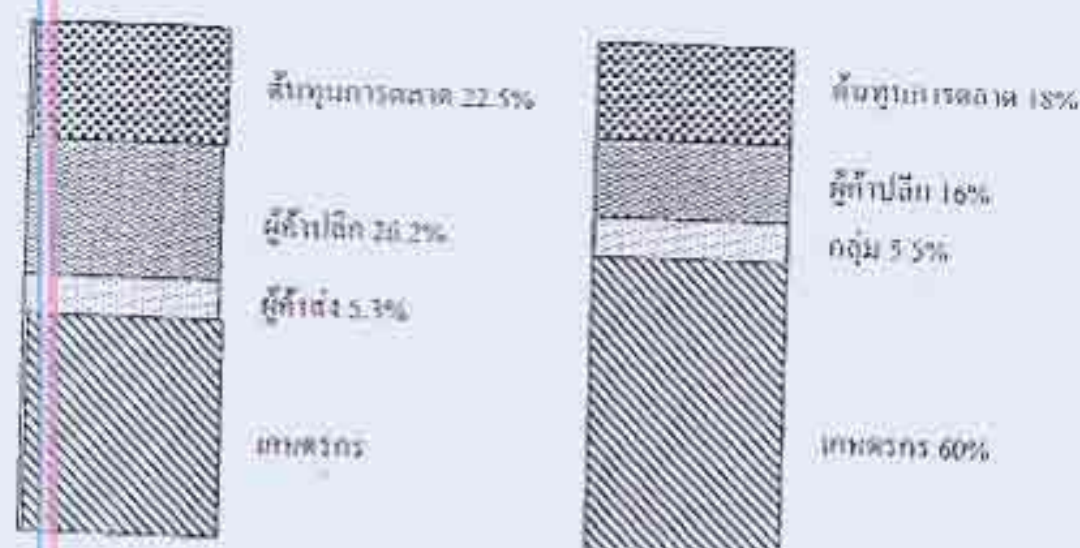
ส่วนเหลือการตลาด

เมื่อหักปณณัติจากสารพิษออกจากมือของเกษตรกรจนกระทั่งอยู่ในมือของผู้บริโภคคนสุดท้าย จะเกิดค่าใช้จ่ายทางการตลาดหรือต้นทุนทางการตลาดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของผู้ให้แต่ละระดับ และกำไรของผู้ค้าในระดับต่างๆ ซึ่งรวมกันเรียกว่า ส่วนเหลือการตลาด แบ่งพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ

1) กรณีขายในรูปแบบของหัตถ์ทั่วไป เมื่อพืชหักออกจากสวนผักจนกระทั่งไปอยู่ในมือผู้บริโภคที่มีส่วนเหลือการตลาดประมาณร้อยละ 54 ของราคาขายปลีก หรือกล่าวได้ว่า ความแตกต่างระหว่างราคาที่ผู้บริโภคจ่ายกับราคาที่เกษตรกรได้รับจะเท่ากับกิโลกรัมละ 8.91 บาท โดยส่วนประกอบของส่วนเหลือการตลาดนี้จะแบ่งเป็นต้นทุนการตลาดและกำไรของผู้ค้าแต่ละระดับ ดังแสดงในภาพที่ ๒๒๒ เกษตรกรได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 46 ของราคาขายปลีก (ค่านี้ยังไม่ได้หักต้นทุนการผลิต) ต้นทุนการตลาด คิดเป็นร้อยละ 22.5 ผู้ค้าปลีกและผู้ค้าส่งได้รับส่วนแบ่งเท่ากับร้อยละ 26 และ 5 ของราคาขายปลีกตามลำดับ

2) กรณีขายในรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากสารพิษ โดยดำเนินการผ่านกลุ่มเกษตรกรพบว่า จะมีส่วนเหลือการตลาดประมาณร้อยละ 40 ของราคาขายปลีกที่ผู้บริโภคจ่าย หรือเท่ากับ 12 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งแบ่งเป็นต้นทุนการตลาด กำไรของกลุ่มเกษตรกรและผู้ค้าปลีกในสัดส่วนร้อยละ 18, 5, และ 16 ตามลำดับ ในลักษณะการดำเนินงานนี้ เกษตรกรได้รับผลตอบแทนเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์

การหักล้างหักทัวไป เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 หรือเกษตรกรได้รับส่วนแบ่งที่มากกว่าการขายในลักษณะหักทัวไป และพบว่าเกษตรกรที่หักผ่านกลุ่มจะมีสัดส่วนเหลือการค้าขายน้อยกว่าเมื่อหักผ่านพ่อค้าคนกลาง (ภาพที่ 5.4)

ก) รายได้ในรูปหักทัวไป

ข) รายได้ในรูปหักผ่านพ่อค้าคนกลาง

ภาพที่ 5.4 โครงสร้างของส่วนเหลือการค้าขายของเกษตรกรหักผ่านพ่อค้าคนกลาง

ในส่วนของการหักทัวไปและส่วนที่เหลือการค้าขายของร้านค้าปลีกขนาดใหญ่นั้น ไม่สามารถคำนวณได้เนื่องจากมีการซื้อสินค้าและการขนส่งไปยังจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระทำโดยหน่วยงานส่วนกลาง สาขาในแต่ละจังหวัดไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง จากการสอบถามได้ข้อมูลพอสรุปได้ดังนี้

1. ปริมาณการสูญเสียหักเกิดจากการขนส่งเป็นหลัก เนื่องจาก สัมผัสกระแทกกัน สัมผัสกับพื้น หรือความชื้นในรถ โดยเสียหายนี้อยู่ประมาณ 30-35% ของน้ำหนัก
2. ส่วนการหักทัวไปหักผ่านพ่อค้าคนกลางส่วนใหญ่เป็นต้นทุนค่าขนส่ง
3. เกษตรกรกำหนดราคาขายปลีกกระทำได้ 2 รูปแบบคือ 1) ต้นทุนสินค้าทั้งหมดบวกด้วยกำไรที่ต้องการประมาณ 20-30% คือกิโลกรัม ซึ่งการกำหนดราคาลักษณะนี้จะทำให้ราคาผลิตภัณฑ์หักผ่านพ่อค้าคนกลางมีความผันแปรตามฤดูกาล 2) ตั้งราคาขายโดยใช้เกณฑ์อ้างอิงจากหักทัวไป โดยหักผ่านพ่อค้าคนกลางจากสหกรณ์ที่จำหน่ายในรูปเปอร์เซ็นต์ จะสูงกว่าราคาของหักทัวไปประมาณ 30-150% ดังแสดงในตารางที่ 5.24

ตารางที่ 24 ปริมาณการซื้อขายปลีกหักหัวไปและราคาขมปลีกหักปลอกคัตจากสารพิษ ของ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปี 2545

สินค้า	หักปลอกหัวไป (1)	หักปลอกคัตจากสารพิษ (2)	อัตราส่วนเปรียบเทียบ $((2)-(1))/(1) \times 100\%$
ข้าวโพดคั่ว	27.67	37.67	36.14 %
คะน้า	26.34	48.67	84.77 %
กะหล่ำปลีมีม่วง	65.67	78	18.77 %
ถั่วฝักยาว	24.5	59.5	142.85 %
ผักกาดหอม	39.5	72	82.27 %
มะเขือเทศสีดา	25.5	43.5	70.59 %
มะเขือเทศสีด	24.5	33.5	36.73 %
กะหล่ำปลี	16	39	143.75 %
กวาดตึง	20	29	45.0 %
กวาดตึงได้ขั้ว	31.5	41	30.15 %

ที่มา: จากสำรวจราคาขายปลีกผลผลิต แหล่งจำหน่ายผลผลิตปลอกคัตจากสารพิษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพิจารณาเก็บข้อมูลราคาผักในวันเดียวกันและจำนวนผลผลิต

5.2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานทางด้านตลาด

จากการสำรวจผู้ค้าระดับต่างๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่รับผลผลิตเกษตรกร หรือรับผล
จากทางมาตลาด ภาคเหนือมาขาย พบปัญหาที่พอสรุปได้ดังนี้

1. ราคาผักที่สูงเกินไป ทำให้ผู้บริโภคส่วนหนึ่งไม่ยินดีที่จะจ่ายในราคาที่แพงกว่าผักทั่วไป
หลายเท่า หรือผู้บริโภคไม่ทันหวนถั่วคัตที่จะต้องจ่ายในราคาที่สูงเช่นนี้
2. ผลผลิตของเกษตรกรที่นำมาส่งขายให้กับผู้ค้าในจังหวัดไม่สม่ำเสมอและไม่ต่อเนื่อง บางช่วง
มาก บางช่วงน้อย บางช่วงก็ไม่มีผลผลิตเลย โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน ทำให้ผู้ค้าต้องหันไปซื้อผัก
จากที่อื่นมาแทน
3. ผักปลอกคัตจากสารพิษที่มีการปลูกอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าโดยเกษตรกรในจังหวัดหรือ
บริษัทเอกชน หรือ ผักที่มาจากที่อื่น ไม่ค่อยมีความหลากหลาย มีเพียงไม่กี่ชนิด โดยพบว่า
ผู้บริโภคที่บริโภคผักปลอกคัตจากสารพิษ จะมีความต้องการบริโภคผักจำนวนมากชนิด แต่ละ
ชนิดต้องการในปริมาณไม่มากนัก

4. ผลิตภัณฑ์มาจากที่อื่น ไม่ว่าจะมาทางรถยนต์หรือเครื่องบิน จะเกิดการสูญเสียเนื่องจากการบรรจุถึงไม่มีการทักกัน ความชื้นไม่ได้ระคาย หรือใช้เวลาในการขนส่งทำให้ผลิตภัณฑ์เน่าได้ไม่นาน สาเหตุเหล่านี้ทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดการสูญเสียจำนวนมาก
5. แผนการประชาสัมพันธ์
 - 5.1 กลุ่มเกษตรกรชาวเคอประจวบคีรีขันธ์ให้ผู้ค้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี รับทราบว่าจะในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีแหล่งผลิตที่ใดบ้าง ผู้ค้าจึงไปรับซื้อมาจากที่อื่น
 - 5.2 หน่วยงานรัฐเคอประจวบคีรีขันธ์ให้ผู้บริโภคเข้าใจในเรื่องของผลกระทบจากการผลิตที่มีการใช้สารเคมีมากเกินไป และสาเหตุที่ทำให้ต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์จากสารพิษสูงเกินไป
6. ผลิตภัณฑ์โดยเกษตรกรมักไม่มีหลักฐานยืนยันด้านคุณภาพ หรือไม่สามารถยืนยันเรื่องคุณภาพความปลอดภัยได้ เช่น ขาดหนังสือรับรองมาตรฐาน
7. ผลผลิตที่งานเกษตรกรมักบรรจุลงไม่เรียบร้อย หรือไม่ได้แบ่งแยกถุงอย่างพร้อมที่จะให้ผู้ค้าเลือกนำมาจำหน่ายได้เลย ทำให้ผู้ค้าไม่สะดวกและคับคอง
8. ถ้าหากผู้ค้ารายย่อยมักประสบกับปัญหาความไม่รับผิดชอบของผู้ผลิต หรือผู้ผลิตส่งผลิตภัณฑ์ไม่ได้คุณภาพมาให้ร้านค้าปลีกจำหน่าย ทำให้ร้านค้าต้องเสี่ยงกับการสูญเสียจำนวนมาก

5.3 ปัจจัยสภาพแวดล้อมและการจัดการเชิงกลยุทธ์

5.3.1 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมของการผลิตผลิตภัณฑ์จากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยวิธี Swot Analysis

จากการผลิตผลิตภัณฑ์จากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอดและการเจริญเติบโตของธุรกิจผลิตผลิตภัณฑ์จากสารพิษในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะการทำกำไรและการเจริญเติบโต เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดโอกาสและอุปสรรค ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ จากการศึกษาพบว่ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายเกี่ยวกับการลดปัญหาและอันตรายของสารพิษตกค้างในพืชผัก โดยมีโครงการผลิตพืชผักอนามัย หรือปลอดภัยจากสารเคมี ตลอดจนสภาพการค้าขายระหว่างประเทศทั่วโลกที่หันมาความปลอดภัยของผู้บริโภค มาตรฐานเรื่องความปลอดภัยด้านอาหารขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO ที่กำหนด ทำให้รัฐบาลไทยประกาศในปี 2547 เป็นปีแห่งความปลอดภัยด้านอาหาร เพื่อให้ขบวนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารของไทยที่ส่งออกไปขายต่างประเทศและที่เก็บไว้บริโภคภายในประเทศเข้าสู่มาตรฐานคุณภาพดีขึ้น (พรพนิชย์ 2546) เป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่จะทำให้เกษตรกรผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากสารพิษทั่วประเทศได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

อย่างต่อถึงและเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การมีโรงเรือนเกษตรกรในพระราชดำริ ทำให้นเกษตรกรสามารถนำผลผลิตไปจำหน่ายได้ในเวลาเร็ว

อย่างไรก็ดี โครงการที่รัฐที่สนับสนุน แม้จะมีแนวโน้มที่ดีทั้งด้านการผลิต เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถในภาคการผลิต แต่ขาดการส่งเสริมทั้งด้านการตลาดอย่างครบวงจร ไม่มีคน (หรือจัดคน) สำหรับเกษตรกร ในการขายผลผลิต

1.2 ปัจจัยด้านผู้บริโภครู้โลก และความต้องการของต่างประเทศจากภาวะที่ผู้บริโภครู้โลกมากขึ้นและภายนอกประเทศมีความตื่นตัวต่อความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้แนวโน้มความต้องการบริโภคที่มีคุณภาพปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง มีแนวโน้มการขยายตัวของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญ มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศมาเยือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้ความสนใจในการบริโภคผลิตภัณฑ์จากสวนพืช และมีกำลังซื้อสูงเป็นตลาดที่มีศักยภาพ ของจังหวัด

1.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ประกอบด้วยความไม่เหมาะสมของพื้นที่ปลูก เนื่องจากพื้นที่ปลูกของเกษตรกรส่วนใหญ่ (54%) เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง ดังนั้นจึงประสบกับปัญหาน้ำท่วมในช่วงเดือน ตุลาคม- ธันวาคม อยู่เสมอ ทำให้ปริมาณผลผลิตไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรยังไม่เพียงพอและกระจายไม่ทั่วถึง เกษตรกรที่ได้ใช้ระบบชลประทาน มีเพียงแค่ 30% เท่านั้น ทำให้บางพื้นที่ขาดแคลนแหล่งน้ำในการเพาะปลูก

1.4 ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิตเนื่องจากราคาขายที่ลดลงของเกษตรกรที่ได้รับเท่ากับราคาต้นทุนไป แต่ผลผลิตต่อไร่ที่ได้ต่ำลง และต้องจ่ายแรงงานและเวลาในการดูแลเอาใจใส่ค่อนข้างมาก เนื่องจากปัญหาโรคและแมลงรบกวน รวมทั้งจากการปลูกผักจึงไม่น่าสนใจ เมื่อเทียบกับมะเขือซึ่งเป็นพืชหลัก มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 16 เท่านั้นที่ปลูกผักเป็นอาชีพหลัก

2. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน ที่สามารถส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ ความสามารถในการให้บริการลูกค้า ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยด้านการผลิตของเกษตรกร เมื่อพิจารณาข้อมูลของเกษตรกรที่ทำการศึกษา พบว่ามีปัจจัยที่จะมีผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกร ดังนี้

- 1) ผักปลอดภัยจากสารพิษที่เกษตรกรผลิตได้ถูกส่งขายในรูปของผักทั่วไป
- 2) ผลผลิตของเกษตรกรขาดความต่อเนื่องของผลผลิตและมีชนิดที่ไม่หลากหลาย
- 3) องค์การเกษตรกรขาดความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด
- 4) เกษตรกรขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการผลิต ทำให้ไม่สามารถนำสินค้าส่งขายได้ ความเร่งรีบหาลูกค้า เพราะร้านค้ามีค้ำจอง credit จำนวน 45 วัน

- 5) เกษตรกรชาวสวนผู้ค้าผลไม้สดและผลไม้แปรรูปในกระบวนการจัดการ ทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้
- 6) ผลที่ปลูกและใช้ในห้องอันจะมีคุณภาพดี ไม่ยอมรับจากการขนส่งทางไกล และได้รับประโยชน์ในเรื่องต้นทุนค่าขนส่ง ตลอดจนความรวดเร็วในการจัดส่ง
- 7) เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปลูกผลไม้เป็นเวลานานแล้ว ถึงแม้จะทราบว่าการปลูกผลไม้ได้ 2-3 ปี ประสิทธิภาพผลผลิตจะทำให้ต้นทุนการปลูกลดลงแล้ว
- 8) การผลิตผลไม้ต้นทุนต่ำ ไม่จำกัดต้นทุนหรือของขึ้นกับอสังหาริมทรัพย์ เป็นอุตสาหกรรมคิดต้นทุนต่ำเร็วมีการแข่งขันน้อย
- 9) ขาดเทคโนโลยีในการกำจัดศัตรูพืชที่ได้ผลดี และประสิทธิภาพ

2.2 ปัจจัยด้านตลาดบริโภคและแหล่งจำหน่าย ปัจจุบันมีการเปิดหมักจากสวนที่ขยายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มากขึ้นมากที่ส่งมาจากทางภาคเหนือและทางภาคกลาง ผลผลิตมาจากสารพิษที่ติดอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งขาดช่องทางในการจำหน่าย ที่เกษตรกรสามารถนำผลผลิตไปส่งต่อให้กับผู้บริโภคได้ ถึงแม้ว่าผู้บริโภคเองก็ไม่รู้จริงว่ามีผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดเสียงในเป็นผู้รู้จัก

2.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและแหล่งเพาะปลูก เกษตรกรที่ทำการผลิตผลไม้ปลอดภัยจากสารพิษ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ทำการผลิตผลไม้ในสวนยาง เมื่อว่างสวนยาง ก็จะหันไปปลูกผลไม้ในสวนยาง หรือขาดความสนใจที่จะหันมาทำการผลิตผลไม้เป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้ยังมีธุรกิจหลักที่ส่งมาจากภาคเหนือ ภาคกลางมาขายในจังหวัด ตลอดจนธุรกิจค้าปลีกและปลีกย่อย ซึ่งเป็นการที่มีผลต่อการบริโภคในการบริโภคเช่นกัน

2.4 ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือของคุณภาพ ขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพผลผลิต ตลอดจนการออกใบรับรองมาตรฐานการผลิตเพื่อให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในการบริโภคให้ผลผลิตเป็นที่รู้จัก

จึงควรวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของระบบธุรกิจผลผลิตปลอดภัยจากสารพิษ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถสรุปได้ดังแสดงในตารางที่ 5.25

5.3.2 การวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยใช้ดาว เนืองจิตเพ็ญผลฤทธิ์

จากการสัมภาษณ์เกษตรกร และผู้เกี่ยวข้อง และการระดมความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง
ในภาคส่วนต่าง ๆ ในการวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้มีผลผลิตต่อไร่ของเกษตรกรใน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าสาเหตุหลักในการแข่งขันกับผลผลิตจากสวนปาล์มที่นำเข้ามาจากพื้นที่อื่น
หรือไม่ได้ผลผลิตในการค้าได้ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตคือ

1. ปริมาณการผลิตไม่ต่อเนื่อง
2. ขาดแรงจูงใจในการผลิต
3. พื้นที่ปลูกไม่เหมาะสม
4. ขาดเทคโนโลยีในการผลิต
5. ขาดการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับตลาด
6. ขาดการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและกันในระยะยาว
7. ขาดความรู้ในการจัดการตลาด
8. ขาดระบบการจัดการด้านคุณภาพให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค
9. มีปัญหาการจัดการภายในกลุ่มสมาชิก
10. ไม่มีตลาดรับซื้อที่ชัดเจน
11. ขาดแหล่งแรงงาน
12. ขาดการประชาสัมพันธ์

ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรคเหล่านี้ ได้ถูกวิเคราะห์ตามขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัจจัย
เชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะพิจารณาใน 5 เกณฑ์ คือ ความเร่งด่วนในการแก้ไข ความพร้อมทางวิชาการ ความ
หรือทางทรัพยากร ความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับด้วยสาเหตุ
ต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการแก้ไข ดังตารางที่ 5.26 และการวิเคราะห์ในภาพรวมทั้ง 5 เกณฑ์ ดังใน
ตารางที่ 5.26 โดยกำหนดให้ทั้ง 5 เกณฑ์มีความสำคัญเท่ากัน

จากตารางที่ 5.26 คอลัมน์ที่ 2 น้ำหนักแสดงถึงระดับความสำคัญ โดยเปรียบเทียบน้ำหนัก
ระหว่างแต่ละปัจจัยซึ่งเป็นอุปสรรค ช่วงน้ำหนักจะอยู่ระหว่าง 0-1 โดยกำหนดให้ น้ำหนัก 0- ไม่มี
ความสำคัญ และ 1 มีความสำคัญมากที่สุด และผลรวมของทุกๆ ปัจจัยจะต้องมีค่าเท่ากับ 1

คอลัมน์ที่ 3, 5, 7, 9 และ 11 เป็นค่าประเมิน ตามประเด็นที่ทำการศึกษา 5 ประเด็นดังกล่าว
ข้างต้น ค่าประเมินจะอยู่ระหว่าง 1-5 โดยกำหนดให้ 1= ตอบสนองน้อยที่สุด และ 5 = ตอบสนอง
มากที่สุด คอลัมน์ที่ 4, 6, 8, 10 และ 12 เป็นค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักซึ่งได้จากผลคูณของถ่วงน้ำหนัก
คูณกับ ค่าประเมิน ผลรวมของค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักจะตกอยู่ระหว่าง 1-5 ข้อมูลน้ำหนักและค่า
ประเมินนี้ ได้จากการสอบถามจากตัวแทนเกษตรกร ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์ เจ้าหน้าที่
ส่งเสริมในพื้นที่เป้าหมาย และนักวิจัย จำนวนรวม 12 คน

ตารางที่ 5.26 ผลของการประเมินปัจจัยเชิงกลยุทธ์ ของสภาครูที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเอกสารที่
ที่ผลิตโดยนครหลวงในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลสัมฤทธิ์ในการแข่งขันด้าน
ผลผลิตของเอกสารที่เข้าอาตพื้นที่อื่น เขตตามประเด็นที่ศึกษา

	อุปสรรค	น้ำหนัก 0	มีความ จำเป็น เร่งด่วน	มีความพร้อม ของวิชาการ	มีความพร้อม ทรัพยากร	มีความสอดคล้อง กับนโยบายของรัฐ	ประโยชน์ที่คาด ว่าจะได้รับ					
	ที่ปริมาณการผลิตไม่ต่อเนื่อง	0.15	4.06	3.73	0.57	3.43	0.52	4	0.61	4.43	0.68	
	ขาดแรงจูงใจในการผลิต	0.09	3.58	0.34	3.19	0.29	3.29	0.29	3.57	0.32	4	0.36
	พื้นที่ปลูกไม่เหมาะสม	0.05	3.01	3.57	0.17	3.57	0.17	3.43	0.16	3.86	0.18	
	ขาดเทคโนโลยีในการผลิต	0.08	2.01	5.71	0.19	3.71	0.19	3.86	0.20	3.71	0.19	
	ขาดการวางแผนการผลิตให้ สอดคล้องกับตลาด	0.10	4.57	0.47	3.86	0.40	3	0.31	3.57	0.37	4.43	0.46
	ขาดการส่งเสริมอย่างค้ำเนื่องจะ เป็นระบบของรัฐ	0.07	3.02	3.86	0.28	3.57	0.26	3.71	0.27	3.57	0.26	
	ขาดความรู้ในการจัดการตลาด	0.12	4.29	0.50	3.47	0.40	4	0.46	4	0.47	4.71	0.55
	ขาดระบบการจัดการด้านคุณภาพ ให้เป็นที่ยอมรับของคู่ค้า	0.07	4.29	0.31	3.86	0.28	3.71	0.26	4.29	0.31	4	0.28
	มีปัญหาด้านการจัดการภายในกลุ่ม สมาชิก	0.04	3.01	2.86	0.12	3.14	0.13	2.86	0.12	3.71	0.15	
	ไม่มีตลาดหรือที่ชัดเจน	0.16	4.26	0.67	3.86	0.61	3.71	0.59	3.71	0.59	4.47	0.69
	ขาดแคลนแรงงาน	0.03	2.43	0.06	3.57	0.10	3.42	0.09	3	0.08	2.86	0.07
	ขาดการประชาสัมพันธ์	0.07	3.57	0.23	3.43	0.22	3.86	0.25	4	0.26	3.86	0.25
	รวม	1.00	3.81		3.64		3.55		3.76		4.15	